

Kwartalnik Prawno Kryminalistyczny

KPK 2 (31) 2017

ISSN 2080-5810

Kwartalnik Prawno-Kryminalistyczny Szkoły Policji w Pile

Adres redakcji:

64-920 Pila, pl. Staszica 7
tel. 67 352 2555; fax 67 352 2599
www.pila.szkolapolicji.gov.pl

Łączność z czytelnikami:

sekretariat@sppila.policja.gov.pl

Redaktor naczelny:

insp. Beata Różniak-Krzeszewska

Zastępcy redaktora naczelnego

insp. Roman Gryczka

Sekretarz redakcji:

mł. insp. Krzysztof Opaliński

Zespół redakcyjny:

insp. w st. spocz. Roman Wojtuszek
mł. insp. Marzena Brzozowska
podinsp. Wojciech Thiel
podinsp. Leszek Koźmiński
podinsp. Jacek Czechowski
podkom. Hanna Bigielmajer
dr Piotr Józwiak

Redakcja językowa i skład:

Waldemar Hałuja

Projekt okładki:

Waldemar Hałuja

Nakład:

100 egz.

Redakcja nie zwraca materiałów niezamówionych, zastrzega sobie prawo skrótów i opracowania redakcyjnego tekstów, przyjętych do druku oraz prawo nieodpłatnego publikowania listów. Redakcja zastrzega sobie również możliwość nieodpłatnego wykorzystania publikowanych materiałów na stronie internetowej Szkoły Policji w Pile.

Kwartalnik wydawany jest przez:

Szkołę Policji w Pile

W numerze

Paulina Politowska Inspektor Beata Różniak-Krzeszewska Komendantem Szkoły Policji w Pile	3
Krzysztof Mucha, Krzysztof Wójcik Wybrane aspekty rozpoznawania i zwalczania przestępczości oraz zagrożeń strategicznych na szkodę rynku finansowego	6
Radosław Słabaczewski Anonimizacja płatności za usługi w sieci	21
Ewa Mańka Metody działania sprawców wodzących dzieci	25
Jolanta Curyło Oszustwo z art. 286 k.k.	30
Adriana Niemczuk-Gorgoń Kary porządkowe w postępowaniu przygotowawczym, jako instrument dyscyplinowania uczestników postępowania	38
Mateusz Kaszyński Aspekty prawne spożywania napojów alkoholowych w przestrzeni publicznej	44
Karolina Hołowiecka, Miłosz Stanisławski Funkcjonariusz publiczny – zarys pojęcia	52
Zbigniew Bogusz, Hanna Bigielmajer Dokumenty uprawniające do dokonania przeszukania oraz zatrzymania rzeczy i ich zastosowanie	56
Zbigniew Wlazło Instrukcja zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych	64
Leszek Bieliński General Sosabowski i jego brygada. Pokłosie wystawy w Szkole Policji w Pile	68
Zbigniew Wlazło Piórem i ołówkiem	80
Z biblioteczki policjanta służby kryminalnej	82
Z życia Szkoły	84

INSPEKTOR BEATA RÓZNIAK-KRZESZEWSKA KOMENDANTEM SZKOŁY POLICJI W PILE

Rozkazem personalnym Komendanta Głównego Policji, insp. Beata Różniak - Krzeszewska z dnia 19 kwietnia 2017 r. została mianowana Komendantem Szkoły Policji w Pile.

W uroczystej zbiórce, która odbyła się w szkolnej auli uczestniczyli: Sekretarz Stanu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji – Minister Jarosław Zieliński oraz Komendant Główny Policji nadinsp. dr Jarosław Szymczyk. Wśród zaproszonych gości byli również obecni: Grzegorz Piechowiak – Poseł na Sejm RP, Marcin Porzucek - Poseł na Sejm RP, Zbigniew Hoffmann – Wojewoda Wielkopolski, mł. insp. Sławomir Litwin - Dyrektor Gabinetu Komendanta Głównego

Policji, nadinsp. Tomasz Trawiński - Komendant Wojewódzkiej Policji w Poznaniu, dr Piotr Głowski – Prezydent Miasta Piły, Eligiusz Komarowski - Starosta Piłski oraz przedstawiciele zaprzyjaźnionych ze Szkołą Policji służb mundurowych, instytucji i duchowieństwa.

Inspektor Beata Różniak-Krzeszewska, która jako pierwsza w historii Szkoły kobieta, objęła stanowisko Komendanta Szkoły Policji w Pile, służbę rozpoczęła 15 lutego 1995 roku w Wydziale Prewencji ówczesnej Komendy Wojewódzkiej Policji w Pile. Od 2007 roku zajmowała w Policji stanowiska kierownicze: komendanta po-

wiatowego Policji w Złotowie (dwukrotnie) oraz komendanta powiatowego Policji w Pile. Pani Komendant posiada liczne odznaczenia, między innymi: Srebrny Krzyż Zasługi, Złotą Odznakę „Zasłużony Policjant”, Srebrny Medal za Długoletnią Służbę, Brązowy Medal za Zasługi dla Obronności Kraju.

Życzenia i gratulacje nowo mianowanej pani Komendant w swoich wystąpieniach złożyli Minister Jarosław Zieliński oraz Komendant Główny Policji nadinsp. dr Jarosław Szymczyk, którzy zgodnie stwierdzili, że insp. Beata Różniak-

Krzeszewska łącząc doświadczenie życiowe i policyjne ze znajomością miejsca i ludzi sprostą oczekiwaniom związanym z tym trudnym i odpowiedzialnym zadaniem, jakim jest kierowanie szkołą kształcąca słuchaczy na różnych poziomach kariery zawodowej, a także utrzymana zostanie jakości tego kształcenia na wysokim poziomie. Jak podkreślił Komendant Główny Policji, najważniejszym zadaniem, jakie stoi przed panią Komendant oraz jej współpracownikami jest budowanie etosu formacji poprzez taką postawę funkcjonariuszy, która stanowić będzie dla młodych policjantów autorytet i wzór do naśladowania.

Komendant Szkoły Policji w Pile insp. Beata Różniak-Krzeszewska, odnosząc się do słów Ministra oraz Komendanta go Policji podkreśliła, że zrobi wszystko, by stworzyć zespół zdolny do realizacji postawionych przed nią zadań. Zadeklarowała także otwartość na współpracę z władzami samorządowymi miasta i powiatu.

W drugiej części uroczystości odbyło się wręczenie nominacji komendantom i zastępcom komendantów powiatowych Policji z garnizonu wielkopolskiego, którzy

obejmą swoje stanowiska w: Pile, Złotowie, Kaliszu, Kępnie, Śremie, Ostrzeszowie, Kościanie.

Po południu odbyło się spotkanie Sekretarza Stanu MSWiA i Komendanta Głównego Policji ze słuchaczami pilskiej Szkoły Policji, podczas którego zostały

poruszone kwestie dotyczące etosu służby policyjnej i szacunku do munduru jako symbolu służby państwu.

Paulina Politowska

WYBRANE ASPEKTY ROZPOZNAWANIA I ZWALCZANIA PRZESTĘPCZOŚCI ORAZ ZAGROŻEŃ STRATEGICZNYCH NA SZKODĘ RYNKU FINANSOWEGO

1. Zagadnienia ogólne metodyki prowadzenia postępowań, których przedmiotem są czyny zabronione dokonywane w obszarze rynku gospodarczego i finansowego

Niezależnie od rodzaju przestępczości, której dotyczy określenie podejścia do ścigania posługujące się zwrotem „Follow the money” podkreślić na wstępie należy, iż nie może być ono jednokierunkowe. Najprościej rzecz ujmując, z jednej strony może odnosić się do procesu wykrywczego, a z drugiej do konieczności pozbawiania sprawców korzyści z dokonanych przestępstw.

Pierwszy kierunek to podejście bardziej wywiadowcze. Istotniejszym jest ustalenie grupy przestępczej; jej składu i organizacji; dokonanych i planowanych przestępstw i innych elementów pozwalających na odwzorowanie jej działalności. Nie jest więc tylko istotne zajęcie ujawnionych środków, co do których istnieje podejrzenie, iż pochodzą z czynów zabronionych bez względu na zakres ustaleń dotyczących ich aktualnego przeznaczenia, ale również ujawnienie wszystkich osób uczestniczących w przestępczym procederze i zakres tego procederu. Istota polega na dokonaniu ustaleń, które pozwolą na zabezpieczenie takich środków finansowych i osądzenie osób kierujących procederem w taki sposób, aby uniemożliwić, bądź znacznie utrudnić kontynuowanie działalności przestępczej, czy też jej odtworzenie.

Drugie koncentruje się na zabezpieczeniu mienia, kwestia zaś odniesienia do działalności przestępczej nie jest związana z podstawowym jej celem, a ustaleniem tylko podstawy do zajęcia pieniędzy, zabezpieczenia i orzeczenia przepadku lub środka kompensacyjnego. Podstawa ta mo-

że dotyczyć czynów tylko towarzyszących realizacji założonego celu.

Oba podejścia mają swoje pozytywne i negatywne aspekty. Istota zaś polega na właściwym doborze podejścia oraz nie przyjmowaniu założenia o rezygnacji w żadnym z nich z instrumentów drugiego.

Analiza działalności mniej lub bardziej zorganizowanych grup przestępczych wskazuje, iż nie ogranicza się do zainteresowania jednym rodzajem działalności. Szczególnie aktualnie ich działalność odchodzi od stosowania przemocy na rzecz bardziej wyrafinowanych działań, które określane są w systemie common law pojęciem przestępczości białych kołnierzyków, w części, ale nie całkiem pokrywającym się z pojęciem przestępczości gospodarczej i finansowej w ujęciu doktryny państw civil law. Oznacza to, iż:

- 1) niezbędne jest zapewnienie szybkiego transferu pieniędzy nie tylko pozwalające na finansowanie coraz to nowych przedsięwzięć, ale także uniemożliwiający lub znacznie utrudniający ustalenie źródła ich pochodzenia;
- 2) przepływy finansowe mają niejednokrotnie na celu nie tylko finansowanie nowych przedsięwzięć, ale równocześnie pranie pieniędzy uzyskanych z już zakończonych lub trwających przedsięwzięć;
- 3) podstawowe metody działania mają na celu maskowanie faktycznego, strategicznego celu dokonywania transakcji, z lokowaniem środków, na pewnym etapie w transakcje handlowe dotyczące

rzeczywistych, bądź mniej lub bardziej pozornych zdarzeń gospodarczych, które są legalne lub mają sprawiać wrażenie, iż posiadają taką cechę. Obrazując ten sposób działania można go przedstawić w ten, iż postronny obserwator, a nawet pracownik instytucji finansowej, czy przedstawiciel organów ścigania na podstawie dokonywanych transakcji nie powinien podejrzewać działalności przestępczej, a jeżeli już podejrzenia takie się pojawia, to faktyczny cel dokonywanych transakcji powinien stanowić hipotezę najmniej prawdopodobną z możliwych do przyjęcia. Faktyczny cel transakcji jest znany wąskiej grupie osób, a pozostałe wykonują zazwyczaj proste czynności i są utwierdzone w przekonaniu, że są to operacje legalne lub istnieje wiarygodne uzasadnienie, iż są takimi. Często również wykorzystuje się osoby pracujące w podmiotach o utrwalonej pozycji na rynku, aby realizować takie czynności, przy czym nie zawsze związane jest to z uzyskiwaniem korzyści majątkowych, ale niejednokrotnie wykorzystaniem szantażu;

- 4) często oficjalnej, zarejestrowanej i zgłaszanej działalności podmiotów gospodarczych towarzyszy działalność osób pośredniczących w transakcjach pomiędzy podmiotami krajowymi i zagranicznymi, które tej działalności nie zgłaszają;
- 5) realizacja zysków w bieżącej działalności dokonywana jest poprzez uzyskiwanie części zaangażowanych środków w czasie realizacji poszczególnych transakcji – zazwyczaj poprzez wypłaty z bankomatów lub ich zaangażowanie w zagraniczne inwestycje (zamknięte fundusze inwestycje itp.), a wycofanie wszystkich środków ma zazwyczaj miejsce w sytuacji nieoczekiwanej straty, zwłaszcza związanej z czynnościami podjętymi w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa. To wycofanie środków spełnia zazwyczaj funkcję zabezpieczającą, a czasami kontrolną (ustalenie faktycznych strat), a ich iden-

tyfikacja, także po wycofaniu pozwala na dokonanie dalszych, istotnych ustaleń;

- 6) tworzenie instrumentów finansowych i parafinansowych, które pozwalają na pranie pieniędzy lub/i ich transfer poza granice kraju. Instrumenty te są zbliżone do tych, które są charakterystyczne dla pośredników płatności związane zazwyczaj z programami inwestycyjnymi, inwestycyjno-lojalnościowymi, wspólnymi przedsięwzięciami itp.

Elementem niezbędnym i koniecznym do działalności przestępczej wykorzystującej rynek gospodarczy lub finansowy jest zaangażowanie na etapie wstępnym większych lub mniejszych środków finansowych, a po zrealizowaniu określonych celów dokonanie transferów tych środków i zysków do realizacji kolejnych przestępstw, zazwyczaj z częściową ich konsumpcją w zakresie zysków. Czasami dwa lub więcej przedsięwzięć odbywa się równoległe. Towarzyszy im zazwyczaj nie kilkadziesiąt transakcji, ale kilkaset i więcej, dokonywanych w odniesieniu do kilku lub kilkunastu podmiotów gospodarczych i to w przeciągu kilku, kilkunastu minut zleczanych przez jeden ośrodek decyzyjny, lecz często nie jeden - wykonawczy. To te środki mogą, a zasadniczo powinny stanowić cel ustaleń śledztwa. Po pierwsze wobec konieczności ustalenie źródeł ich pochodzenia. Nie tylko w ujęciu procederu, którego efekt stanowią, ale także sposobu ich wprowadzenia do obszaru legalnego lub pozornie legalnego działania. Po drugie, aby je zabezpieczyć, albowiem podstawową zasadą prowadzenia postępowań związanych z przestępczością finansową i gospodarczą powinno być dążenie do nieopłacalności tych przestępstw. W innym przypadku będzie się ona rozwijać i doskonalić, m. in. w oparciu o coraz większe zasoby finansowe i doświadczenie zdobyte w toku realizacji poprzednich przedsięwzięć. Ta nieopłacalność wiąże się oczywiście nie tylko z blokowaniem, zajmowaniem i zabezpieczaniem środków finansowych, jednak jest

to najbardziej dotkliwy sposób, a zarazem najpewniejszy (nie zawsze wymaga ustalenia sprawców) i najtańszy (praktyczny brak kosztów egzekucyjnych).

Powstaje więc zasadniczy problem równoległej możliwości ustalenia, iż środki pochodzą z działalności przestępczej, a w przypadku prania pieniędzy, określenia przestępstwa bazowego, a równocześnie określenie podstawy do ich zajęcia lub innego tymczasowego rozwiązania, a później zabezpieczenia oraz orzeczenia przepadku lub środka kompensacyjnego i grzywny

Podstawowe wymagania to:

- 1) możliwość analizowania przepływów w czasie rzeczywistym (przepływu te realizowane są za pomocą przelewów natychmiastowych; Sorbnet i innych)
- 2) specjalizacja w zakresie instytucji, służb i organów związana nie tylko ze szkoleniem, ale także przyjęciem określonych rozwiązań organizacyjnych;
- 3) wariantowe podejście do celów podejmowanych czynności.

Należy pamiętać, iż istnieją dwie wyspecjalizowane instytucje, tj. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF) i Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF), a w pewnym zakresie także UOKiK, ale ten ostatni z wymienionych o niewielkim znaczeniu dla omawianej problematyki. Pierwsza z nich zajmuje się przestępstwami bazowymi, ale towarzyszącymi zazwyczaj procederowi prania pieniędzy, a druga praniem pieniędzy. Działalność pierwszej z nich zostanie omówiona później, a drugiej powinna być i zazwyczaj jest przedmiotem odrębnych rozważań.

Z punktu widzenia wskazanych warunkowań istotne jest to, iż organem, który zazwyczaj (za wyjątkiem postępowań o charakterze administracyjnym) dokonuje czynności na podstawie ustaleń tych organów jest prokurator, który nie posiada możliwości bezpośredniego korzystania z ich zaplecza technicznego, a zarazem sam nim nie dysponuje. Trudno bowiem za takie zaplecze uznać kilkuosobowe zespoły analityków kryminalnych w prokuraturach

okręgowych i regionalnych, z których niewiele zostało przeszkolonych w zakresie analizy operacji finansowych. Jest to szczególnie istotne w sytuacji braku kadry śledczej w ramach służb policyjnych i specjalnych, czy to na wzór francuski, czy amerykański

Właściwym natomiast rozwiązaniem było utworzenie komórek odzyskiwania mienia w Policji, niemniej brak takiej specjalizacji w jednostkach prokuratury w sposób istotny musi wpływać na ograniczenie czynności w tym zakresie. Blokowanie środków i ich zajmowanie, zabezpieczanie oraz poszukiwanie źródeł pochodzenia towarzyszące podstawowemu przedmiotowi śledztwa wymaga szczególnej wiedzy, a nadto szeregu czynności, których realizacja często musi wpływać na obniżenie aktywności w odniesieniu do postępowania dowodowego związanego z tym, co jest przedmiotem wszczęcia śledztwa.

Wskazanych niedociągnięć nie powinno się jednak zastępować rozwiązaniami niesystemowymi oraz dowodowo wątpliwymi i ryzykownymi. Zaliczyć do nich należy (z zasygnalizowaniem ryzyka i uwarunkowań) m.in.:

- 1) przesłuchanie w charakterze świadków pracowników wyspecjalizowanych instytucji, albowiem często są to przesłuchania nie odnoszące się do faktów, ale znajomości prawa krajowego, czy wyrażenia opinii, bardziej właściwych do zakresu działania pomocników procesowych;
- 2) powoływanie biegłych, ale celem dokonania niezbędnych ustaleń faktycznych, przy ich braku na rynku oraz specjalistów, przy wąskim ujęciu możliwego zakresu działania (zasadniczo odwołującego się do rozwiązań przedinformacyjnych);
- 3) zastępowanie argumentacji dowodowej wnioskami z analizy kryminalnej, z równoczesnym brakiem właściwego zainteresowania rozwojem analizy śledczej.

W tym aspekcie można wskazać niektóre rozwiązania organizacyjne z USA, z tym jednak zastrzeżeniem, iż pierwsze z nich są oparte o podmioty niestanowiące organów, czy instytucji publicznych. Pierwszym jest powstałe w 1992 r. National White Collar Crime Center (NW3C). Centrum to powstało na bazie The Leviticus Project, czyli projektu powołanego w 1978 r. do koordynacji czynności dotyczących przestępstw popełnianych w przemyśle węglowym, które to czynności były podejmowane przez wiele organów i agencji w różnych stanach. Jest ono w znacznej części finansowane przez Departament Sprawiedliwości USA. Aktualnie zadaniem NW3C jest zapewnienie przepływu informacji pomiędzy organami wymiaru sprawiedliwości na terenie wszystkich stanów USA w celu realizacji wsparcia dla zapobiegania, ścigania i oskarżania w sprawach dotyczących przestępczości ekonomicznej (economic crime) i zaawansowanych technologii (high-tech crime). W ramach tych zadań realizowane jest również m.in. partnerstwo strategiczne z największymi firmami informatycznymi, w celu opracowywania oprogramowania dedykowanego do wykorzystywania w ramach postępowań karnych. Drugi to założone przez NW3C, FBI i the Bureau of Justice Assistance (BJA) - The Internet Crime Complaint Center (IC3®) powołane dla ofiar przestępstw internetowych, celem uzyskiwania i analizowania informacji o naruszeniach prawa. Przekazywanie wszelkich skarg jest zautomatyzowane, a pracownicy IC3 zapewniają wsparcie informatyczno-analityczne dla prowadzących śledztwa.

Inne rozwiązania zostały wprowadzone po kryzysie w 2008 r. Mianowicie w 2009 r. powołano:

- Kryminalistyczny Zespół Księgowości (The Forensic Accountant Unit – FAU) zapewniający wsparcie księgowego (forensic account – FOA) i analityka finansowego (financial analyst – FA), których zadaniem jest dokonywania analiz skomplikowanych operacji finansowych i ich przedstawianie w sądzie;

- Centrum Wywiadu Finansowego (Financial Center Intelligence – FIC) zatrudniające analityków wywiadu (intelligence analysts – AI) i pracowników operacji specjalnych (staff operations specialists - SOS), których zadaniem jest dokonywanie taktycznej analizy danych ze zbiorów finansowych i identyfikacji potencjalnych przestępstw podmiotów gospodarczych.

Wracając na grunt rozwiązań, które powinny być szerzej stosowane i mają charakter uniwersalny, należy wskazać na możliwości podejścia wariantowego. Polega ono nie na koncentrowaniu się na dokonywaniu czynności, które mają potwierdzić wstępnie przyjętą hipotezę, a na realnej możliwości wykazania pochodzenia środków oraz faktycznego celu dokonywanych transakcji bez względu na etap ich angażowania, a równocześnie na naruszeniach prawa towarzyszących realizacji celu lub z nią związanych pośrednio, niemniej przede wszystkim w sposób pozwalający na zabezpieczeniu środków finansowych zaangażowanych w działalność przestępczą lub z niej pochodzących. Jak to wyżej podniesiono środki finansowe niejednokrotnie są angażowane w działalność legalną, niemniej z unikaniem jej opodatkowania lub pozorną. To właśnie umożliwia wariantowe podejście do celów śledztwa, czyli w zależności od możliwości dowodowego wykazania faktycznego celu działania sprawców skupienie się na innych naruszeniach prawa. Elementem uzupełniającym, ale nie marginalnym są w tym zakresie przepisy podatkowe, rachunkowe i karno-skarbowe, a tym samym współdziałanie administracji celno-skarbowej. Szczególnie dotyczy to możliwości zarzucenia firmanctwa i pomocnictwa do firmanctwa, a tym samym wykazania, iż działalność deklarowana co do realizowanych przepływów finansowych nie ma nic wspólnego z faktyczną działalnością podmiotów, które je realizują.

Istnieją również inne możliwości wstępnego kwalifikowanie zachowań i podejmowania czynności związanych ze

środkami zaangażowanymi w działalność przestępczą, a to poprzez odwołanie się do przestępstw formalnych (podrabianie dokumentów, poświadczanie nieprawdy) z przyjęciem działania z chęci osiągnięcia korzyści majątkowej, bądź konstrukcji z art. 21 § 2 k.k. (z rozważeniem możliwości zastosowania art. 112 pkt 5 k.p.k.)

Szczególne znaczenie mają natomiast przestępstwa z ustaw szczególnych dotyczących rynku finansowego, gdzie organem sprawującym nadzór nad tym rynkiem finansowym jest Komisja Nadzoru Finansowego (KNF), nad której działalnością sprawuje nadzór Prezes Rady Ministrów.

2. Komisja Nadzoru Finansowego i Urząd Komisji Nadzoru Finansowego

W skład KNF wchodzi Przewodniczący, dwóch Zastępców Przewodniczącego i czterech członków. Członkami KNF są:

- 1) Minister Finansów albo jego przedstawiciel;
- 2) Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej albo jego przedstawiciel;
- 3) Prezes Narodowego Banku Polskiego albo delegowany przez niego członek Zarządu Narodowego Banku Polskiego;
- 4) przedstawiciel Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

Z kolei obsługę KNF zapewnia Urząd KNF. Do zadań KNF należy:

- sprawowanie nadzoru nad rynkiem finansowym;
- podejmowanie działań służących prawidłowemu funkcjonowaniu rynku finansowego;
- podejmowanie działań mających na celu rozwój rynku finansowego i jego konkurencyjności;
- podejmowanie działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie funkcjonowania rynku finansowego, jego zagrożeń oraz podmiotów na nim funkcjonujących w celu ochrony uzasadnionych interesów uczestników rynku finansowego, w szczególności poprzez nieodpłatne publikowanie - w formie i czasie przez siebie określonym - ostrzeżeń i komunikatów w publicznym radiu i telewizji w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji;
- udział w przygotowywaniu projektów aktów prawnych w zakresie nadzoru nad rynkiem finansowym;

- stwarzanie możliwości polubownego i pojednawczego rozstrzygnięcia sporów między uczestnikami rynku finansowego, w szczególności sporów wynikających ze stosunków umownych między podmiotami podlegającymi nadzorowi KNF, a odbiorcami usług świadczonych przez te podmioty;
- wykonywanie innych zadań określonych ustawami.

Nadzór nad rynkiem finansowym obejmuje m.in.:

- nadzór nad rynkiem kapitałowym;
- nadzór nad rynkiem bankowym (banki komercyjne i spółdzielcze);
- nadzór nad rynkiem ubezpieczeniowym;
- nadzór nad rynkiem emerytalnym;
- nadzór nad instytucjami płatniczymi, biurami usług płatniczych, instytucjami pieniądza elektronicznego, oddziałami zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego;
- nadzór nad agencjami ratingowymi w zakresie przewidzianym przepisami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1060/2009 z dnia 16 września 2009 r. w sprawie agencji ratingowych;
- nadzór uzupełniający, sprawowany zgodnie z przepisami ustawy z dnia 15 kwietnia 2005 r. o nadzorze uzupełniającym nad instytucjami kredytowymi, zakładami ubezpieczeń, zakładami reasekuracji i firmami inwestycyjnymi wchodzącymi w skład konglomeratu finansowego;

- nadzór nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi i Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową.

Celem nadzoru nad rynkiem finansowym KNF jest zapewnienie:

- prawidłowego funkcjonowania tego rynku;

- jego stabilności;
- bezpieczeństwa oraz
- przejrzystości i zaufania do rynku finansowego, a także
- zapewnienie ochrony interesów uczestników tego rynku również poprzez rzetelną informację dotyczącą funkcjonowania rynku.

3. Usługi płatnicze. Istota, nadzór i czyny zabronione

Ustawa 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2016 r., poz. 1572 z późn. zm.) wprowadziła zamknięty katalog dostawców usług płatniczych. Dwie nowe kategorie podmiotów świadczących usługi płatnicze, tj. krajowe instytucje płatnicze (dalej: KIP) oraz biura usług płatniczych (dalej: BUP) objęte zostały nadzorem KNF. Ustawa ta określiła zasady świadczenia usług płatniczych oraz wydawania i wykupu pieniądza elektronicznego, w tym:

- warunki świadczenia usług płatniczych, w szczególności dotyczące przejrzystości postanowień umownych i wymogów w zakresie informowania o usługach płatniczych;
- prawa i obowiązki stron wynikających z umów o świadczenie usług płatniczych, a także w zakresie odpowiedzialności dostawców z tytułu wykonywania usług płatniczych;
- warunki wydawania i wykupu pieniądza elektronicznego;
- zasady prowadzenia działalności przez instytucje płatnicze i biura usług płatniczych, instytucje pieniądza elektronicznego i oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego, w tym za pośrednictwem agentów tych podmiotów oraz zasady sprawowania nadzoru nad tymi podmiotami.
- podstawowe zasady funkcjonowania rynku krajowych transakcji płatniczych przy użyciu kart płatniczych.

Według stanu na 31 grudnia 2016 r. zezwolenia posiadało łącznie 38 krajowych

instytucji płatniczych. W rejestrze usług płatniczych wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. ujętych było 1306 biur usług płatniczych.

Z danych KNF wynika także, iż wraz z uzyskiwaniem przez kolejne podmioty zezwoleń na prowadzenie działalności w charakterze krajowych instytucji płatniczych, w kolejnych kwartałach dynamicznie wzrasta dysproporcja pomiędzy skalą działalności KIP a BUP, mierzoną łączną liczbą oraz łączną wartością realizowanych przez te podmioty transakcji.

Świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej wymaga uzyskania zezwolenia KNF. Zezwolenie może być wydane osobie prawnej z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na jej wniosek.

Wydanie zezwolenia obejmującego świadczenie usług polegających na umożliwieniu wykonania transakcji płatniczych, zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem, instrumentem płatniczym płatnika, w szczególności na obsłudze autoryzacji, przesyłaniu do wydawcy karty płatniczej lub systemów płatności zleceń płatniczych płatnika lub akceptanta, mających na celu przekazanie akceptantowi należnych mu środków, z wyłączeniem czynności polegających na jej rozliczaniu i rozrachunku w ramach systemu płatności w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (acquiring) nastąpić może wyłącznie po

zasięgnięciu opinii Prezesa NBP. Opinia Prezesa NBP obejmuje ocenę wniosku w zakresie zgodności z prawem oraz zapewnienia bezpieczeństwa i sprawności świadczenia usługi płatniczej

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych nadzór nad działalnością biur usług płatniczych w zakresie świadczenia usług płatniczych sprawowany jest przez KNF, począwszy od dnia 24 października 2011 r.

Biura usług płatniczych są podmiotami, których działalność w zakresie usług płatniczych polega wyłącznie na świadczeniu usługi przekazu pieniężnego, o której mowa w art. 3 ust. 1 pkt 6 ustawy o usługach płatniczych.

Należy zauważyć, iż usługą płatniczą według art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych jest działalność polegająca na:

- 1) przyjmowaniu wpłat gotówki i dokonywaniu wypłat gotówki z rachunku płatniczego oraz wszelkie działania niezbędne do prowadzenia rachunku;
- 2) wykonywaniu transakcji płatniczych, w tym transferu środków pieniężnych na rachunek płatniczy u dostawcy użytkownika lub u innego dostawcy:
 - a) przez wykonywanie usług polecenia zapłaty, w tym jednorazowych poleceń zapłaty,
 - b) przy użyciu karty płatniczej lub podobnego instrumentu płatniczego,
 - c) przez wykonywanie usług polecenia przelewu, w tym stałych zleceń;
- 3) wykonywaniu transakcji płatniczych wymienionych w pkt 2, w ciężar środków pieniężnych udostępnionych użytkownikowi z tytułu kredytu, a w przypadku instytucji płatniczej lub instytucji pieniądza elektronicznego - kredytu;
- 4) wydawaniu instrumentów płatniczych;
- 5) umożliwianiu wykonania transakcji płatniczych, zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem, instrumentem płatniczym płatnika, w szczególności na obsłudze autoryzacji, przesyłaniu do wydawcy karty płatniczej lub systemów płatności zleceń płatniczych

płatnika lub akceptanta, mających na celu przekazanie akceptantowi należnych mu środków, z wyłączeniem czynności polegających na jej rozliczaniu i rozrachunku w ramach systemu płatności w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku (acquiring);

- 6) świadczeniu usługi przekazu pieniężnego;
- 7) wykonywaniu transakcji płatniczych, w przypadku których zgoda płatnika na wykonanie transakcji udzielana jest przy użyciu urządzenia telekomunikacyjnego, cyfrowego lub informatycznego, a płatność przekazywana jest dostawcy usług telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych, działającemu jedynie jako pośrednik pomiędzy użytkownikiem zlecającym transakcję płatniczą a odbiorcą.

W powyższym zakresie należy zauważyć, iż ustawa o usługach płatniczych określiła, iż polecenie zapłaty - oznacza usługę płatniczą polegającą na obciążeniu określonej kwotą rachunku płatniczego płatnika na skutek transakcji płatniczej zainicjowanej przez odbiorcę, dokonywanej na podstawie zgody, której płatnik udzielił odbiorcy, dostawcy odbiorcy lub dostawcy płatnika.

Za usługę przekazu pieniężnego uważa się z kolei usługę płatniczą świadczoną bez pośrednictwa rachunku płatniczego prowadzonego dla płatnika, polegającą na transferze do odbiorcy lub do innego dostawcy przyjmującego środki pieniężne dla odbiorcy środków pieniężnych otrzymanych od płatnika lub polegającą na przyjęciu środków pieniężnych dla odbiorcy i ich udostępnieniu odbiorcy, zaś polecenie przelewu oznacza usługę płatniczą polegającą na uznaniu rachunku płatniczego odbiorcy, w przypadku gdy transakcja płatnicza z rachunku płatniczego płatnika jest dokonywana przez dostawcę usług płatniczych prowadzącego rachunek płatniczy płatnika na podstawie dyspozycji udzielonej przez płatnika.

Podkreślenia w przedmiotowym zakresie wymaga, iż na mocy ustawy o usługach

płatniczych działalność w zakresie świadczenia usług płatniczych może być wykonywana wyłącznie przez dostawców usług płatniczych.

Dostawcą takim może być wyłącznie:

- 1) bank krajowy w rozumieniu ustawy - Prawo bankowe;
- 2) oddział banku zagranicznego w rozumieniu ustawy - Prawo bankowe;
- 3) instytucja kredytowa w rozumieniu ustawy - Prawo bankowe i odpowiednio oddział instytucji kredytowej w rozumieniu ustawy - Prawo bankowe;
- 4) instytucja pieniądza elektronicznego;
- 5) oddział podmiotu świadczącego w innym niż Rzeczpospolita Polska państwie członkowskim, zgodnie z prawem tego państwa, pocztowe usługi płatnicze, uprawnionego zgodnie z prawem tego państwa do świadczenia usług płatniczych oraz Poczta Polska Spółka Akcyjna w zakresie, w jakim odrębne przepisy upoważniają ją do świadczenia usług płatniczych;
- 6) instytucja płatnicza;
- 7) Europejski Bank Centralny, Narodowy Bank Polski oraz bank centralny innego państwa członkowskiego - gdy nie działają w charakterze władz monetarnych lub organów administracji publicznej;
- 8) organ administracji publicznej;
- 9) spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa lub Krajowa Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo - Kredytowa w rozumieniu ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych - w zakresie, w jakim odrębne przepisy uprawniają je do świadczenia usług płatniczych;
- 10) biuro usług płatniczych.

Krajowe instytucje płatnicze, biura usług płatniczych, krajowe instytucje pieniądza elektronicznego oraz ich oddziały i agenci tych podmiotów wykonujący działalność agencyjną w zakresie świadczenia usług płatniczych, oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego, a tak-

że kasy oszczędnościowo-kredytowe oraz ich oddziały podlegają wpisowi do rejestru dostawców i wydawców pieniądza elektronicznego.

Określenie "usługi płatnicze" dla określenia wykonywanej działalności gospodarczej, w tym jako element nazwy (firmy), lub w reklamie może być używane wyłącznie przez dostawców usług płatniczych. Wyłącznie uprawnionymi do używania w nazwie (firmie) określenia:

- 1) „instytucja płatnicza” - są instytucje płatnicze;
- 2) „biuro usług płatniczych” - są biura usług płatniczych.

W ramach obowiązków związanych z nadzorem nad biurami usług płatniczych, KNF prowadzi Rejestr Usług Płatniczych, do którego wpisywane są m.in. biura usług płatniczych.

W związku z tym, iż działalność w charakterze biura usług płatniczych stanowi działalność regulowaną w rozumieniu przepisów ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, nie jest konieczne posiadanie zezwolenia KNF na jej prowadzenie, a jedynie uzyskanie wpisu do RUP, który jest dostępny poprzez stronę internetową KNF (<https://erup.knf.gov.pl/View/>).

W 2016 r. przez KNF zostało dokonanych 148 wpisów biur usług płatniczych i 142 zmiany wpisów. Wykreślono też 209 biur. KNF wydała 1 postanowienie o zwrocie wniosku o wpis BUP.

Na koniec 2016 r. do rejestru usług płatniczych było wpisanych 1.306 biur usług płatniczych.

Należy podkreślić, że biura usług płatniczych mogą jedynie świadczyć usługę przekazu pieniężnego.

Zarówno instytucje płatnicze, jak i biura usług płatniczych mogą wykonywać, obok świadczenia usług płatniczych, także inną działalność gospodarczą i uzyskują wtedy odpowiednio status hybrydowych instytucji płatniczych lub hybrydowych biur usług płatniczych.

W 2016 r. KNF przyjęła:

- 2 zawiadomienia unijnych instytucji płatniczych w sprawie podjęcia działalności na terytorium RP poprzez oddział oraz 1 zawiadomienie w sprawie zakończenia działalności oddziału,
- 84 zawiadomienia o prowadzeniu działalności przez unijne instytucje płatnicze poprzez agentów,
- 127 zawiadomień o działalności transgranicznej unijnych instytucji płatniczych na terytorium RP,
- 7 zawiadomień o działalności transgranicznej polskich instytucji płatniczych na terytoriach państw należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- 1 zawiadomienie polskiej instytucji płatniczej o zakończeniu działalności polskiej instytucji finansowej na terytorium państwa należącego do Europejskiego Obszaru Gospodarczego poprzez agenta.

Zasadniczym celem sprawowanego przez KNF nadzoru nad krajowymi instytucjami płatniczymi jest zapewnienie bezpieczeństwa finansowego krajowych instytucji płatniczych, zapewnienie zgodności działalności krajowych instytucji płatniczych z obowiązującymi przepisami krajowymi i wspólnotowymi, regulującymi zasady funkcjonowania rynku usług płatniczych oraz ochrona interesów użytkowników i posiadaczy pieniądza elektronicznego.

W odniesieniu do biur usług płatniczych, celem nadzoru KNF jest zapewnienie zgodności funkcjonowania biur usług płatniczych z przepisami ustawy o usługach płatniczych oraz ochrona interesów uczestników rynku (użytkowników) usług płatniczych świadczonych przez te podmioty (przekaz pieniężny). W związku z tym działania nadzorcze KNF wobec biur usług płatniczych obejmują:

- monitorowanie terminowości przekazywania informacji sprawozdawczych,
- monitorowanie przestrzegania obowiązku ochrony środków klientów,
- informowanie BUP o obowiązku ograniczenia skali działalności albo konieczności przekształcenia się w KIP w razie

przekroczenia ustawowego limitu miesięcznych obrotów w wysokości 500 tys. euro.

W ramach działań nadzorczych wobec krajowych instytucji płatniczych, KNF przeprowadza:

- analizę merytoryczną wniosków o udzielenie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze krajowej instytucji płatniczej oraz
- dokonuje analizy wyników finansowych KIP w kontekście ich zgodności z przedstawionymi na etapie udzielania zezwoleń planami finansowymi.

W odniesieniu do przeciwdziałania procederowi prania pieniędzy podkreślenia wymaga, iż krajowa instytucja płatnicza powinna zatrudniać kompetentną kadre oraz przestrzegać wymogów zarządzania ryzykiem i przeciwdziałania temu praniu.

Instytucje te mogą świadczyć usługi płatnicze w dowolnym kraju Europejskiego Obszaru Gospodarczego bez lokalnego zezwolenia, jeśli wcześniej uzyskały już takie zezwolenie w kraju macierzystym (powyższe nie dotyczy biur usług płatniczych). Z doświadczeń zagranicznych instytucji nadzorczych oraz wniosków z czynności kontrolnych przeprowadzanych przez Urząd KNF w bankach prowadzących współpracę z instytucjami płatniczymi wydaje się wynikać, że poziom ich narażenia na zjawisko prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu, który zależy w istocie od wysokości jednorazowych wpłat i wypłat, jakich można dokonać za pośrednictwem takiego podmiotu, co jest skorelowane z liczbą klientów i siecią agentów danej instytucji, przede wszystkim zlokalizowanych w UE i na świecie, można ocenić na poziomie średnim.

Czynnikiem znacząco obniżającym ryzyko związane z procederem prania pieniędzy jest istnienie rozległej sieci współpracy z bankami oraz fakt, że usługi te częściowo świadczone są przez podmioty już objęte nadzorem zagranicznych organów nadzoru nad rynkiem finansowym.

Biura usług płatniczych mogą również świadczyć usługi płatnicze, tak jak instytucje płatnicze; przy czym ich obrót miesięczny jest ograniczony (jego przekroczenie skutkuje koniecznością uzyskania licencji, a nie jedynie wpisu do rejestru).

Świadczenie tych usług może być dla tych ww. podmiotów działalnością dodatkową. Będą to podmioty z silnie ograniczonym wolumenem obrotu, co znacząco ograniczać może ryzyko prania pieniędzy i finansowania terroryzmu.

Sprawozdania z działalności KNF w kolejnych latach wskazują, iż największą liczbę nieprawidłowości stwierdza się w obszarze dotyczącym oceny ryzyka prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu i stosowania środków bezpieczeństwa finansowego, jak również w organizacji procesu przeciwdziałania praniu pieniędzy i rejestru transakcji. Kolejnym obszarem, w którym ustala się stosunkowo dużo nieprawidłowości jest obszar analiz transakcji pod kątem identyfikacji operacji mogących mieć związek z praniem pieniędzy lub finansowaniem terroryzmu.

Wśród kompetencji KNF związanych z prowadzonymi postępowaniami cywilnymi oraz karnymi wskazać należy, iż w sprawach cywilnych wynikających ze stosunków związanych z uczestnictwem w obrocie na rynku finansowym albo dotyczących podmiotów wykonujących działalność na tym rynku Przewodniczącemu KNF przysługują uprawnienia prokuratora wynikające z przepisów ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego.

W sprawach zaś o przestępstwa:

a) określone w:

- ustawie z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych;
- ustawie z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych;
- ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi,
- ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do

zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych;

- ustawie z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych oraz
 - ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych;
- b) dot. czynów skierowanych przeciwko interesom uczestników rynku, pozostających w związku z działalnością podmiotów wykonujących działalność na tym rynku - Przewodniczącemu KNF, na jego wniosek, przysługują uprawnienia pokrzywdzonego w postępowaniu karnym.

Szczególnie istotnym w omawianym zakresie są typy czynów zabronionych określone w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Zawarte są one w Dziale IX Rozdział 2 ustawy. Odnoszą się natomiast do prowadzenia działalności w zakresie świadczenia usług płatniczych niezgodnie z prawem i niedopełnienia obowiązków związanych z tą działalnością, przy wysokim zagrożeniu kara grzywny, a to pomiędzy 1, a 5 mln zł (art. 150 – 152a oraz 153 a i b).

Ponadto na podstawie przepisów art. 11 oraz art. 112 cyt. ustawy o usługach płatniczych do zachowania tajemnicy zawodowej dotyczącej działalności, polegającej na:

- 1) przyjmowaniu wpłat gotówki i dokonywaniu wypłat gotówki z rachunku płatniczego oraz wszelkie działania niezbędne do prowadzenia rachunku;
- 2) wykonywaniu transakcji płatniczych, w tym transferu środków pieniężnych na rachunek płatniczy u dostawcy użytkownika lub u innego dostawcy:
 - a) przez wykonywanie usług polecenia zapłaty, w tym jednorazowych poleceń zapłaty,
 - b) przy użyciu karty płatniczej lub podobnego instrumentu płatniczego,
 - c) przez wykonywanie usług polecenia przelewu, w tym stałych zleceń;
- 3) wykonywaniu transakcji płatniczych, w ciężar środków pieniężnych udostępnionych użytkownikowi z tytułu kredytu,

a w przypadku instytucji płatniczej lub instytucji pieniądza elektronicznego - kredytu, o którym mowa w art. 74 ust. 3 lub art. 132j ust. 3 ustawy;

- 4) wydawaniu instrumentów płatniczych;
- 5) umożliwianiu wykonania transakcji płatniczych, zainicjowanych przez akceptanta lub za jego pośrednictwem, instrumentem płatniczym płatnika, w szczególności na obsłudze autoryzacji, przesyłaniu do wydawcy karty płatniczej lub systemów płatności zleceń płatniczych płatnika lub akceptanta, mających na celu przekazanie akceptantowi należnych mu środków, z wyłączeniem czynności polegających na jej rozliczaniu i rozrachunku w ramach systemu płatności w rozumieniu ustawy o ostateczności rozrachunku (acquiring);
- 6) świadczeniu usługi przekazu pieniężnego;
- 7) wykonywaniu transakcji płatniczych, w przypadku których zgoda płatnika na wykonanie transakcji udzielana jest przy użyciu urządzenia telekomunikacyjnego, cyfrowego lub informatycznego, a płatność przekazywana jest dostawcy usług telekomunikacyjnych, cyfrowych lub informatycznych, działającemu jedynie jako pośrednik pomiędzy użytkownikiem zlecającym transakcję płatniczą a odbiorcą. w charakterze dostawcy, a także działalności w zakresie wydawania pieniądza elektronicznego oraz działalności polegającej na świadczeniu usług ściśle powiązanych z usługami płatniczymi lub wydawaniem pieniądza elektronicznego są obowiązane:
 - a) osoby zarządzające oraz inne osoby wchodzące w skład organów statutowych dostawcy lub wydawcy pieniądza elektronicznego;
 - b) osoby pozostające z dostawcą lub wydawcą pieniądza elektronicznego w stosunku pracy;
 - c) osoby lub podmioty pozostające z dostawcą lub wydawcą pieniądza elektronicznego w stosunku zlecenia lub innym stosunku prawnym o podobnym charakterze, w tym agenci do-

stawcy lub wydawcy pieniądza elektronicznego, inni przedsiębiorcy dokonujący wykupu pieniądza elektronicznego oraz podmioty wykonujące niektóre czynności operacyjne na podstawie umowy;

- d) osoby lub podmioty pozostające w stosunku pracy, zlecenia lub innym stosunku prawnym o podobnym charakterze z podmiotem pozostającym z dostawcą lub wydawcą pieniądza elektronicznego w stosunku, o którym mowa w pkt 3.

Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej istnieje również po zakończeniu pełnienia funkcji lub ustaniu stosunków prawnych.

Tajemnica zawodowa, obejmuje informacje dotyczące użytkownika lub posiadacza pieniądza elektronicznego w związku ze świadczonymi mu usługami płatniczymi, wydawanym mu pieniądzem elektronicznym lub udzielonym mu kredytem, w tym oznaczenie rachunku płatniczego użytkownika oraz stan tego rachunku, a także inne informacje związane z transakcjami płatniczymi oraz zawieranymi z użytkownikiem lub posiadaczem pieniądza elektronicznego umowami, jeżeli nieuprawnione ujawnienie takiej informacji mogłoby narazić na szkodę prawnie chroniony interes użytkownika lub posiadacza pieniądza elektronicznego, którego ta informacja dotyczy.

Z kolei wg art. 12 cyt. Ustawy nie narusza obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej przekazywanie informacji objętej tajemnicą zawodową:

- 1) organowi sprawującemu nadzór lub kontrolę nad dostawcą lub wydawcą pieniądza elektronicznego w związku z czynnościami podejmowanymi w zakresie nadzoru lub kontroli;
- 2) w wykonaniu uprawnienia albo obowiązku określonego w odrębnych przepisach;
- 3) innym dostawcom, wydawcom pieniądza elektronicznego, użytkownikom lub posiadaczom pieniądza elektronicznego, w ramach świadczenia usług płatniczych

- lub wydawania pieniądza elektronicznego, zgodnie z otrzymanym zleceniem płatniczym lub zawartą umową;
- 4) za wyrażoną w postaci papierowej albo elektronicznej zgodą użytkownika lub posiadacza pieniądza elektronicznego, którego ta informacja dotyczy.

Osoby wymienione pkt 3 i 4 mogą wykorzystywać uzyskaną informację tylko zgodnie z celem jej przekazania.

4. Postępowanie wyjaśniające KNF

Nowym instrumentarium KNF związanym z rozpoznawaniem i zwalczaniem przestępczości oraz zagrożeń na rynku finansowym jest możliwość wszczynania i prowadzenia przez tę instytucję postępowań wyjaśniających, na gruncie ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, co zostało uregulowane w art. 18a-j ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (t.j. z 2017 r. poz. 196 ze zm.)

Stosownie do tych przepisów w celu ustalenia, czy istnieją podstawy do złożenia zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa określonego w ustawach, związanych z nadzorowaniem rynku finansowego, lub do wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie naruszenia przepisów prawa w zakresie podlegającym nadzorowi KNF, Przewodniczący KNF może zarządzić przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego. Do postępowania nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego, chyba że przepisy niniejszego rozdziału stanowią inaczej. Postępowanie nie może trwać dłużej niż 6 miesięcy od dnia zarządzenia jego przeprowadzenia.

W postępowaniu takim nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego, przesłuchania osoby ani innych czynności wymagających spisania protokołu. Spisania protokołu wymaga jednak złożenie wyjaśnień i oświadczeń, sporządzenie lub prze-

Naruszenie obowiązku zachowania tej tajemnicy jest z kolei stypizowane w art. 153 ust. 1 cyt. ustawy z typem kwalifikowanym w związku z działaniem sprawcy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, który został określony w ust. 2 tego artykułu, z najwyższym zagrożeniem w zakresie kary pozbawienia wolności, a to do 3 lat.

kazanie kopii dokumentów lub innych nośników informacji, oraz zajęcie tych dokumentów lub nośników.

Do złożenia oświadczenia lub pisemnych albo ustnych wyjaśnień oraz do wydania dokumentu lub innego nośnika informacji można wezwać każdego, kto dysponuje określoną wiedzą, dokumentem lub nośnikiem. Oświadczenie, o którym mowa w zdaniu pierwszym, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

Postępowanie jest prowadzone w siedzibie Urzędu KNF, zaś poszczególne czynności postępowania wyjaśniającego mogą być podejmowane również w miejscu prowadzenia działalności przez podmiot, w związku z działalnością którego wszczęte zostało postępowanie, w szczególności w lokalu jego centrali, oddziału lub przedstawicielstwa, w dniach i godzinach pracy tego podmiotu.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach zagrożenia bezpieczeństwa uczestników rynku finansowego czynności postępowania, niecierpiące zwłoki, mogą być podejmowane w dniach wolnych od pracy lub poza godzinami pracy podmiotu, po uprzednim poinformowaniu tego podmiotu.

Przy podejmowaniu ww. czynności, upoważniony pracownik Urzędu KNF, może korzystać z pomocy funkcjonariuszy Policji. Funkcjonariusze Policji wykonują czynności na polecenie upoważnionego pracownika Urzędu KNF.

W toku prowadzonego postępowania wyjaśniającego podmiot, zapewnić ma warunki do sprawnego przeprowadzenia postępowania, w szczególności niezwłocznie przedstawiać żądane księgi, dokumenty lub inne nośniki informacji oraz udzielać wyjaśnień, w terminie wyznaczonym przez upoważnionego pracownika Urzędu KNF. W miarę możliwości udostępniać ma również posiadane urządzenia techniczne służące usprawnieniu wykonywania czynności oraz oddzielne pomieszczenie z odpowiednim wyposażeniem.

Na żądanie upoważnionego pracownika Urzędu KNF osoby wchodzące w skład statutowych organów podmiotu, będącego stroną prowadzonego postępowania, lub osoby pozostające z tym podmiotem w stosunku pracy, zlecenia lub innym stosunku prawnym o podobnym charakterze obowiązane są do niezwłocznego sporządzenia i przekazania, na koszt podmiotu, kopii dokumentów lub innych nośników informacji, zestawień określonych danych i informacji na podstawie tych dokumentów i nośników oraz udzielenia pisemnych lub ustnych wyjaśnień, w terminie określonym w żądaniu. Upoważniony pracownik Urzędu KNF, prowadzący czynności postępowania wyjaśniającego w miejscu prowadzenia działalności przez podmiot, może samodzielnie sporządzać kopie dokumentów i innych nośników informacji podlegających badaniu w trakcie postępowania.

W toku postępowania Przewodniczący KNF lub Zastępca Przewodniczącego KNF może wydać postanowienie o zajęciu dokumentu lub innego nośnika informacji niezbędnego dla dalszego postępowania. Osobę, w której dyspozycji pozostaje dokument lub inny nośnik informacji podlegający zajęciu, wzywa się do jego dobrowolnego wydania, a w razie niewydania upoważniony pracownik może zwrócić się do organu Policji o pomoc. Przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji stosuje się wówczas odpowiednio.

Zajęte dokumenty lub inne nośniki informacji, po sporządzeniu ich spisu i opisu

oraz protokołu zajęcia, upoważniony pracownik Urzędu KNF zabezpiecza przed zniszczeniem lub zniekształceniem, zaś protokół zajęcia dokumentów lub innych nośników informacji powinien zawierać oznaczenie sprawy, w której dokonano tego zajęcia, oznaczenie czasu rozpoczęcia i zakończenia czynności oraz listę zajętych dokumentów lub nośników z ich opisem.

Na postanowienie o zajęciu dokumentów lub innych nośników informacji zażalenie przysługuje osobom, których prawa zostały naruszone w wyniku zajęcia. Zażalenie rozpoznaje KNF w terminie 7 dni. Wniesienie zażalenia nie wstrzymuje wykonania zajęcia. Do zażalenia stosuje się wówczas przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego.

Dokumenty lub inne nośniki informacji zbędne dla dalszego postępowania niezwłocznie zwraca się uprawnionemu.

Biorąc pod uwagę zagadnienia związane z obszarami działania organów skarbowych podkreślenia wymaga również wskazanie, że w granicach koniecznych do sprawdzenia, czy zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa określonego w ustawach, o nadzorze nad rynkiem finansowym, lub do wszczęcia postępowania administracyjnego w sprawie naruszenia przepisów prawa w zakresie podlegającym nadzorowi KNF, Przewodniczący KNF może zażądać od Szefa Krajowej Administracji Skarbowej udostępnienia określonych informacji stanowiących tajemnicę skarbową w rozumieniu działu VII ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa i wówczas przekazanie informacji nie stanowiło będzie naruszenia obowiązku zachowania tajemnicy skarbowej.

Po zakończeniu postępowania wyjaśniającego Przewodniczący KNF może:

- złożyć zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa,
- wszcząć postępowanie administracyjne albo
- zarządzić zamknięcie tego postępowania.

W przypadku zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa do zawiadomienia dołącza się akta postępowania, w tym informacje objęte tajemnicą bankową.

Po zamknięciu postępowania wyjaśniającego zajęty dokument lub inny nośnik informacji zwraca się uprawnionemu, zaś akta postępowania podlegają przechowywaniu przez okres 5 lat od dnia jego zakończenia.

5. Czynności o charakterze informacyjnym

Innego rodzaju instrumentarium KNF związanym z dbaniem o prawidłowe funkcjonowanie rynku finansowego oraz ochronę nieprofesjonalnych jego uczestników jest możliwość podawania do publicznej wiadomości informacji o złożeniu zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa określonego w:

- art. 215 i art. 216 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych;
- art. 171 ust. 1-3 ustawy - Prawo bankowe;
- art. 56a i art. 57 ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych;
- art. 430 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej;
- art. 47 i art. 48 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym;
- art. 50 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych;
- art. 40 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o indywidualnych kontaktach emerytalnych oraz indywidualnych kontaktach zabezpieczenia emerytalnego;
- art. 287 i art. 290-296 ustawy o funduszach inwestycyjnych;
- art. 178 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi;
- art. 99 i art. 99a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finanso-

Zamknięcie postępowania wyjaśniającego nie stanowi przeszkody do ponownego jego przeprowadzenia o ten sam czyn w przypadku ujawnienia nowych okoliczności, nieznanych Przewodniczącemu KNF przed zarządzeniem zamknięcia postępowania, chyba że nastąpiło przedawnienie karalności przestępstwa.

wych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych lub

- art. 150 i art. 151 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych.

Informacje, podawane są poprzez zamieszczenie na wyodrębnionej stronie internetowej KNF pod nazwą "Lista ostrzeżeń publicznych Komisji Nadzoru Finansowego".

Informacja, przekazywana przez KNF nie może zawierać danych osobowych, zaś do publicznej wiadomości podaje się firmę (nazwę) podmiotu, w związku z działalnością którego złożone zostało zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, a w przypadku gdy podmiot ten prowadzi działalność pod innym oznaczeniem, do publicznej wiadomości podaje się także to oznaczenie. Zakazu, nie naruszać będzie podanie do publicznej wiadomości firmy (nazwy), pod którą prowadzi działalność osoba fizyczna.

W przypadku, gdy w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa określonego powyżej, postępowanie przygotowawcze prowadzone będzie przez organa ścigania z urzędu lub na podstawie zawiadomienia podmiotu innego niż KNF, prokurator zawiadamiać będzie o tym KNF, wskazując w zawiadomieniu firmę (nazwę) lub inne oznaczenie prowadzonej przez dany podmiot działalności, w związku z którą prowadzone jest postępowanie.

Informację o takim postępowaniu przygotowawczym umieszcza się na „Li-

ście ostrzeżeń” jedynie w przypadku, gdy Przewodniczący KNF skorzystał z uprawnień związanych z przystąpieniem do postępowania karnego w charakterze pokrzywdzonego.

Na podstawie zawiadomienia przekazanego KNF przez prokuratora, informacje, uzupełnia się każdorazowo o wzmiankę o prawomocnej odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego albo o prawomocnym umorzeniu postępowania przygotowawczego, a w przypadku wniesienia aktu oskarżenia o wzmiankę o prawomocnym orzeczeniu sądu.

W przypadku prawomocnej odmowy wszczęcia postępowania przygotowawczego, prawomocnego umorzenia postępowania przygotowawczego albo wydania przez sąd prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie karne innego niż wyrok skazujący lub wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne KNF na pisemny wniosek podmiotu, w związku z działalnością którego zostało złożone zawiadomienie, lub wniosek, usuwa informację zamieszczoną na „Liście ostrzeżeń”, dotyczącą tego podmiotu wraz ze wszystkimi wzmiankami, którymi tę informację uzupełniono.

W przypadku, gdy w związku z zawiadomieniem o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, wszczęto jedno postępowanie karne przy jednoczesnej odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego w jednej lub więcej spraw, informację zamieszczoną na „Liście ostrzeżeń”, dotyczą-

cą danego podmiotu wraz ze wszystkimi wzmiankami, którymi tę informację uzupełniono, usuwa się po zakończeniu tego postępowania.

Usunięcia informacji, KNF dokonuje pod warunkiem posiadania w powyższym zakresie kopii decyzji procesowej. W przypadku, gdy KNF nie posiada w/w dokumentu, wniosek pozostawia się bez rozpoznania i zawiadamia się o tym wnioskodawcę.

Z kolei w przypadku, gdy w związku z zawiadomieniem, o którym, wszczęto więcej niż jedno postępowanie karne, informację zamieszczoną na „Liście ostrzeżeń”, dotyczącą danego podmiotu wraz ze wszystkimi wzmiankami, którymi tę informację uzupełniono, usuwa się po zakończeniu wszystkich wszczętych postępowań.

KNF z urzędu, po upływie 10 lat od dnia złożenia zawiadomienia, lub wniosku, usuwa informację zamieszczoną w związku z tym zawiadomieniem lub wnioskiem na „Liście ostrzeżeń” wraz ze wszystkimi wzmiankami, którymi tę informację uzupełniono.

W przypadku, gdy pomimo upływu terminu postępowanie karne nie zostało zakończone, KNF z urzędu usuwa informację zamieszczoną na „Liście ostrzeżeń” wraz ze wszystkimi wzmiankami, którymi tę informację uzupełniono, po upływie roku od dnia prawomocnego zakończenia tego postępowania karnego.

Krzysztof Mucha, długoletni pracownik sektora bankowego, Ministerstwa Finansów oraz organu nadzoru finansowego. Doktorant. Autor publikacji oraz trener szkoleń i studiów podyplomowych skierowanych dla pracowników organów państwowych, funkcjonariuszy służb specjalnych, prezesów i członków banków spółdzielczych oraz notariuszy i aplikantów notarialnych w zakresie analizy zagrożeń dla bezpieczeństwa ekonomicznego państwa oraz zwalczania procederu prania pieniędzy.

Krzysztof Wójcik, prokurator posiadający długoletnie doświadczenie pracy na wszystkich szczeblach i wielu stanowiskach, w tym kierowniczych jednostek organizacyjnych prokuratury, zwłaszcza w prowadzeniu postępowań dotyczących zorganizowanej przestępczości ekonomicznej i kryminalnej, nadzoru nad takimi postępowaniami – ze szczególnym uwzględnieniem metodyki. Doktorant. Autor lub współautor publikacji, uczestnik i organizator wielu konferencji oraz wykładowca na szkoleniach skierowanych dla sędziów i prokuratorów, aplikantów, pracowników i funkcjonariuszy wojskowych i cywilnych organów państwowych oraz służb specjalnych.

Niniejsza publikacja jest wyrazem osobistych poglądów autorów i nie ma jakiegokolwiek związku ze stanowiskiem instytucji, gdzie są oni zatrudnieni.

Radosław Słabaczewski

Młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoła Policji w Pile

ANONIMIZACJA PŁATNOŚCI ZA USŁUGI W SIECI

Śledzenie przepływów pieniężnych jest bardzo skutecznym sposobem ustalania faktycznej odpowiedzialności za czyny zabronione, wskazywania roli przywódczej w przypadku grup zorganizowanych oraz pozwala na zebranie dowodów. Umożliwia także ustalanie zasobów finansowych przestępców nie tylko wskazując na skalę zjawiska, ale jednocześnie pozwalając zadać najbardziej dotkliwy cios – odcięcie od źródła finansowania. Nic więc dziwnego, że jednym z największych wyzwań stojących obecnie przed przestępcami jest ukrycie przepływów finansowych. W przypadku usług internetowych świadczonych przez przestępców często jedynym momentem, w którym mamy fizyczny kontakt, kiedy sprawca nie jest chroniony przez internetowe sposoby anonimizacji jak proxy czy TOR, jest właśnie moment płatności. Szczególnie, gdy mamy do czynienia z dostarczaniem treści pochodzących z nielegalnego źródła – na przykład materiały chronione prawem autorskim – czy też treści same w sobie będące przestępczymi – jak zdjęcia i filmy o charakterze pedofilskim.

Jakimi zatem sposobami przestępcy najczęściej chronią się przed działaniami służb mającymi na celu namierzenie ich prawdziwej tożsamości? Jedną z najstarszych metod jest zakładanie kont w bankach elektronicznych na tak zwanego słupa – osobę podstawioną lub nieistniejącą. W wynajętym za gotówkę mieszkaniu przestępca odbiera dokumenty bankowe od kuriera. Nie udaje się do placówki, bo tam jest monitoring. Posługuje się dowodem osobistym opłaconego słupa lub dokumentami wyrobionymi w jednym z wielu sklepów „kolekcyjerskich” na dowolnie podane dane. Koszt takiego dokumentu to od 300 PLN za podstawowy plastik do około 1 600 PLN za dokładny dowód z praktycznie

wszystkimi zabezpieczeniami, bardzo trudny do odróżnienia od oryginału. Można też przekupić kuriera, ale jest to bardziej ryzykowne od zamówienia dokumentu online. Niestety, w naszej rzeczywistości prawnej produkcja i sprzedaż takich dokumentów jest w pełni legalna, podobnie jak ich posiadanie. Dopiero posłużenie się nim jest kodyfikowane z art. 270 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553 z późniejszymi zmianami).

Oznacza to, że przy inwestycji około tysiąca do dwóch tysięcy złotych, na co składa się wynajem mieszkania i opłacenie dokumentu, możemy uzyskać konto w banku internetowym na fałszywe lub cudze dane. Metoda stara, ale skuteczna i do dziś stosowana. Wymaga kontaktu osobistego z dwoma osobami – kurier i wynajmujący mieszkanie – wiąże się też z ryzykiem pozostawienia innych śladów, jak odciski linii papilarnych na dokumentach i w samym mieszkaniu. Kolejnym momentem ryzykownym dla przestępcy jest wyprowadzenie pieniędzy z konta na przykład na konto zagraniczne lub wypłata w bankomacie, gdzie może być monitoring.

Inną metodą jest kupno karty przedpłaconej zamiast zakładania konta. Karta taka jest anonimowa do wartości obrotu 10 000 PLN rocznie (lub 2 500 euro), więc doskonale sprawdza się przy dużej liczbie płatności na niewielką kwotę. Posiada rachunek techniczny, na który dowolna osoba może dokonywać przelewów. Koszt wydania takiej karty jeszcze w 2015 roku wynosił 15 PLN. Z uwagi na rosnące na świecie zagrożenie terrorystyczne Komisja Nadzoru Bankowego wymogła jednak zmiany w podejściu banków do kart przedpłaconych. Nie są już traktowane jako elektroniczne środki płatnicze, czyli wymagają rejestracji. Anonimowe w zakupie plastiki

zniknęły z oferty banków, a obecne na rynku, tracą ważność w bieżącym roku lub pod koniec przyszłego. Nadal można je jednak nabyć chociażby na aukcjach interneto-

wych, gdzie ceny oscylują od 100 PLN za sztukę do nawet 500 PLN dla plastików z najdłuższymi terminami ważności i bez limitów wpłat (karty Millenium).

Dokładne dokumenty - prawo jazdy, dowód osobisty

DOKUMENTY DOKŁADNE KOLEKCJONERSKIE
W tej kategorii umieszczane są wzory odzwierciedlające oryginalne dokumenty, które są w użytku powszechnym na świecie.
Dokładność większości wzorów jest odzwierciedlona w 99,9% na podstawie oryginału.

DOSTĘPNOŚĆ WZORÓW. CENA ORAZ INFORMACJE JAK MOŻNA DOKONAĆ ZAMÓWIENIA KONKRETNIEGO PROJEKTU PODAWANA JEST PO UPRZEDNIM KONTAKCIE NA MAILA KONTAKT@CLUBCARD.COM.PL

LUB WYSŁANIA ZAPYTANIA PRZEZ OPCJĘ „ZAPYTAJ O CENĘ” PRZY KAŻDYM PROJEKCIE.
 W RAZIE JAKICHKOLWIEK PYTAŃ, PROSIMY O KONTAKT

Nazwa	Symbol	Miniaturka	Opis
IRLANDIA PRAWO JAZDY	0125		Szczegóły
NORWESKIE PRAWO JAZDY	0123		Szczegóły
ANGLIA PRAWO JAZDY	0126		Szczegóły
NIEMIECKI DOWÓD ID	0122		Szczegóły

Źródło:

https://www.clubcard.com.pl/index.php?option=com_virtuemart&page=shop.browse&category_id=26&Itemid=53&vmcchk=1&Itemid=53 dnia 4 maja 2017, godz. 14:40

Pojawia się jednak zupełnie inna opcja – kryptowaluty. Ich używanie jest bardzo łatwe, porównywalne do wykonywania zwykłych przelewów online. Najpopularniejszą na świecie jest niewątpliwie Bitcoin, ale istnieją także inne, konkuren-

cyjne. Najważniejszymi alternatywami są Litecoin, Dash i Feathercoin, ale na świecie co chwilę pojawiają się nowe, a inne znikają z rynku. Mówiąc o Bitcoinach, pamiętajmy zatem, że to samo dotyczy także innych kryptowalut.

NAJNOWSZE BLOCKS

[WIĘCEJ... →](#)

Numer bloku	Czas	transakcje	Całkowicie przesłano	przekazane przez	Rozmiar (kB)
464798	4 minutes	2089	22,504.73 BTC	AntPool	998.14
464797	16 minutes	1980	17,706.77 BTC	BTC.com	998.15
464796	26 minutes	1685	9,157.38 BTC	BTCC Pool	998.19
464795	31 minutes	2642	9,288.94 BTC	SlushPool	998.23

NEW TO BITCOIN?

Like paper money and gold before it, bitcoin is a currency that allows parties to exchange value. Unlike its predecessors, bitcoin is digital and decentralized. For the first time in history, people can exchange value without intermediaries which translates to greater control of funds and lower fees.

[BUY BITCOIN](#) → [LEARN MORE](#) → [GET A FREE WALLET](#) →

WYSZUKAJ

Możesz podać numer bloku, adres, hash bloku, hash transakcji, hash160, lub adres ipv4.

TRANSAKCIJ DZIENNE

Liczba transakcji Bitcoin w ciągu ostatnich 24 godzin.

Transactions since Wed May 03 2017 8:46:31 AM.

MARKET CAP: **\$24,586,863,671.00**

HASH RATE: **3,425,069.22 TH/s**

1 BTC = \$1545.72

[Interactive Chart](#) →

Źródło: <https://blockchain.info/pl> dnia 4 maja 2017, godz. 14:40

Transakcje dokonywane przy użyciu kryptowaluty są bezpieczne dla stron transakcji dzięki możliwości ich otwartego śledzenia online. Jednak po wpłynięciu do portfela, użytkownik może stworzyć nową płatność, której nie da się powiązać z wcześniejszą. Gwarantuje to pełną anonimizację portfeli i tym samym ukrycie przepływów finansowych. Nie da się ustalić, skąd pochodzą pieniądze przesłane do kantoru w sieci, gdzie z powrotem zostaną przewalutowane na złotówki lub euro. Co więcej, kryptowaluty nie są uznawane za środki

płatnicze w Polsce. W USA jest to legalny środek płatniczy, w Niemczech i Hiszpanii – waluta. W naszym kraju obrót Bitcoinem jest legalny, ale całkowicie poza kontrolą państwa. Zapadł jednak wyrok Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości 22 października 2015 roku, jasno zwalniający obrót Bitcoinem z opodatkowania VAT. Pozostaje jeszcze kwestia naliczenia podatku dochodowego, jednak obowiązek rozliczenia tegoż następuje z momentem zbycia kryptowaluty, a nie przy obrocie nią. Oznacza to, że wszelkie przepływy w kryptowa-

lucie są poza jakąkolwiek kontrolą, a niezgłaszanie ich, nie jest złamaniem prawa.

Kryptowaluty doskonale sprawdzają się przy każdej wielkości transakcji. Od mikropłatności po wielomilionowe transakcje. Możliwość bezpiecznego nadzorowania każdej transakcji z zewnątrz zapewnia bezpieczeństwo dla stron wymiany. Możliwość zmiany identyfikatora płatności po wpłynięciu pieniędzy do portfela kryptowaluty gwarantuje anonimowość. W dodatku taki portfel można trzymać w chmurze, można też nagrać na pendriva, zaszyfrować, zaszyć w kontenerze czy przeprowadzić dowolną inną operację, jak na każdym pliku i po prostu schować w szufladzie. Niestety z tego powodu kryptowaluty są wykorzystywane przez przestępców bardzo chętnie. Płatność za treści przestępcze albo okup wykonany w Bitcoinie jest po prostu anonimowy. Fakt bardzo trudnego faktycznego śledzenia e-pieniądza powoduje kreowanie karuzel VAT-owskich w kryptowalucie oraz pranie pieniędzy w ten właśnie sposób.

Kolejną metodą pobierania mikropłatności, bardzo wygodną dla płacących, są SMS-y Premium. Z punktu widzenia przestępcy także ta metoda pobierania pieniędzy jest wygodna i bezpieczna. Szczególnie sprawdza się w przypadku oferowania produktów w ograniczonym przedziale czasowym. Nie trzeba nawet podpisywać umowy z operatorem – w Internecie działają firmy świadczące usługę pośrednictwa online. Najczęściej zarejestrowane w mieszkaniach w Wielkiej Brytanii. Wynika to z bardzo prostego mechanizmu rejestracji działalności w Zjednoczonym Królestwie i możliwości legalnego zarabiania. Jednocześnie, z uwagi na kwestie współpracy międzynarodowej organów ścigania, przestępca korzystający z takiego pośrednika, może czuć się w miarę bezpieczny. Utrudnieniem tutaj są długie czasy przesyłania wniosków procesowych, niespójność przepisów co do współpracy na poziomie operacyjnym oraz niskie kwoty transakcji przy mikropłatnościach, co utrudnia przekonanie organów ścigania do rozpoczęcia całej procedury ustaleń międzynarodowych.

Szczególnie, gdy zaczynamy mieć do czynienia z tajemnicami bankowymi czy telekomunikacyjnymi.

W dodatku powyższe metody można łączyć. Z serwerami online można łączyć się poprzez proxy lub sieć TOR. Można korzystać z numerów telefonów zarejestrowanych na fałszywe dane. Używać kont na słupa lub e-płatności. Wszystko zależy tylko od pomysłowości sprawcy, jego wiedzy i... cierpliwości.

Czy to oznacza, że stara zasada prowadzenia śledztw „follow the money – podążaj za pieniądzem” przestaje być aktualna? Pamiętajmy, że każde działanie w sieci zostawia ślad. Logi serwerów, zmiany na dyskach komputera sprawcy oraz jego klienta, pliki tymczasowe, bilingi telefoniczne, dane na serwerach pocztowych. To wszystko rzeczy, które można ustalać, tak samo jak czytać ślady. W dodatku, z uwagi na liczbę przetwarzanych danych, długość kodu nawet najprostszej strony, liczbę miejsc, gdzie te dane są odkładane i mnogość wykorzystywanych technologii, praktycznie nie jest możliwe zatarcie wszystkich ścieżek, po których poruszał się sprawca. Co więcej, zbytnia anonimizacja wydłuża czas potrzebny na finalny przelew pieniędzy, co z jednej strony może frustrować i skłaniać do jej pominięcia, z drugiej zaś strony, wydłuża też nasz, jako organów ścigania, czas, który mamy na uruchomienie odpowiednich czynności. A czas jest potrzebny. Monitoringi się nadpisują, retencja danych ucieka, a wszystkie czynności, szczególnie międzynarodowe, wymagają postępowania zgodnie z procedurą. Dlatego tak ważne jest, by wszelkie dane sieciowe były zabezpieczane przez osoby biegłe w zakresie informatyki śledczej i cyberprzestępczości. Zagwarantuje to, że istotne informacje nie zostaną pomięte i utracone bezpowrotnie.

METODY DZIAŁANIA SPRAWCÓW UWODZĄCYCH DZIECI

„**Child grooming**” w potocznym rozumieniu to zjawisko definiowane jako uwodzenie dzieci, natomiast na gruncie prawa karnego, zgodnie z treścią art. 200a § 1 k.k. stanowi przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, opisywane jako: „Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych **za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej** nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając z pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej **do spotkania z nim**, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”. Ponadto § 2 wskazuje, że: „Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 **składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu, utrwalaniu treści pornograficznych i zmierza do jej realizacji**, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności dla lat 2”¹.

Analiza procesów motywacyjnych sprawców przestępstw ukierunkowanych na poszukiwanie kontaktów z małoletnimi poniżej 15 roku życia, wskazuje, że dążenia do wykorzystania seksualnego u sprawcy preferencyjnego wynikają z **motywacji seksualnej**, natomiast u sprawcy sytuacyj-

nego motywacją wiodącą jest **chęć zaspokojenia nieseksualnych potrzeb**, tj. potrzeba bliskości z drugim człowiekiem, więzi, założenia rodziny². Wywieranie wpływu i psychomanipulacje małoletnim stanowią techniki często stosowane przez sprawców przestępstw seksualnych do realizacji takich motywów. W przytoczonych poniżej przypadkach sprawcy wykorzystywali, różnorodne techniki wywierania wpływu opisywane w literaturze fachowej przez R. Cialdiniego³, tj.: regułę wzajemności, lubienia i sympatii oraz regułę autorytetu. Casusy te ilustrują typowe sposoby działania sprawców uwodzących małoletnich, poniżej 15 roku życia.

Wnikliwa analiza przypadku opisanego przez J. Oettingen ujawnia modus operandi 54-letniego mężczyzny, sprawcy preferencyjnego, działającego dla zaspokojenia własnych potrzeb seksualnych, który poprzez Internet nawiązał kontakt z 11-letnią dziewczynką. „Z poszkodowaną poznali się za pośrednictwem komunikatora”. „Początkowo małoletnia rozmawiała z nim głównie dla zabawy i z nudów, z czasem doszło do uzgodnienia terminu spotkania w świecie realnym”. „Dziewczynka pojawiła się w uzgodnionym miejscu i czasie wsiadła do samochodu”. Sprawca „zabrał ją do mieszkania, które współwynajmował z kolegami z pracy”, „oddalonego o 500 km od miejsca zamieszkania” dziecka. „Wstąpili jeszcze

¹ Kodeks karny

² Przegląd Seksuologiczny 2015 (44) ss. 26-35 Wywieranie wpływu i psychomanipulacja w przestępstwach seksualnych względem dzieci J. Oettingen

³ Cialdini R. Wywieranie wpływu na ludzi-teoria i praktyka. GWP: Gdańsk 1996

do domu małej, aby zabrać jej rzeczy (spakowała na kilka dni ubrania, spodnie, bluzki, bezrękawnik) i wykasować korespondencję z komputera”. „W trakcie podróży dochodziło między nimi do pocałunków i pieszczot”. Na miejscu początkowo rozmawiali, „do stosunku seksualnego doszło pomiędzy nimi nad ranem”. „Proces nawiązywania relacji przebiegał stopniowo, początkowo treść rozmów była neutralna” (tj. zainteresowania dziewczynki). Okolicznością nawiązania kontaktu z dzieckiem „była choroba angina i konieczność przebywania w domu bez opieki i nadzoru ze strony opiekunów”. Sprawca wykazywał troskę o zdrowie dziewczynki: „przypominał o zażywaniu leków”, „odwoływał się do swoich podobnych doświadczeń, tj. poczucia osamotnienia”, wzbudzając zaufanie dziecka. Dziewczynka podała mu numer telefonu. Następnie wprowadzał do rozmów w sieci **wątki o tematyce miłosnej i seksualnej**: „nie chcę żebyś się pogniewała kochanie”, „widziałaś już chłopaka nago?”, „jeśli chcesz nie będę już o takie rzeczy pytał, przepraszam, wybac”, „chętnie teraz zrobiłbym to ręką, nie mogę wytrzymać najdroższa”. Na kategoryczne odmowy kontaktu ze strony dziewczynki - przeproszał i deklarował zrozumienie. Po pierwszej odmowie propozycji spotkania w świecie realnym, sprawca stosował **presję psychiczną**: „nie jestem nikomu potrzebny, żegnaj, kocham cię, ja odejdę z Twojego życia, będę cierpieć ale to nieważne”. Po wielu namowach 11-latkę zgodziła się na spotkanie⁴.

Zachowania sprawcy zdiagnozowanego jako sprawca preferencyjny, opisują typowy sposób działania „child groomingu”, tj. uwodzenia, nagabywania dzieci w Internecie poprzez manipulację psycholo-

giczną mającą na celu doprowadzenie do spotkania w realnym świecie. „Stosując **regulę wzajemności** - poświęcania czasu, uwagi oraz **regulę lubienia i sympatii** (obdarzając komplementami i miłymi słowami) pozornie zaspokajał potrzeby emocjonalne małej (potrzebę uwagi, troski), sukcesywnie dążąc do zaspokojenia własnych potrzeb i celów, głównie seksualnych”. „Proces uwodzenia przebiegał w sprzyjających warunkach, dziewczynka z powodu choroby nie uczęszczała do szkoły, sprawca w swoim działaniu „deklarował głębokie uczucia”, „był konsekwentny i uparty”, „manipulował treścią i sposobem prowadzenia rozmowy, szantażował małą emocjonalnie, co skutkowało bezwiednym poddaniem się jego woli w zakresie spotkania, wyjazdu poza granice miejsca zamieszkania, a nawet kontaktu intymnego”. Dziewczynka przed zdarzeniem była „uczuciowa”, „wrażliwa, jednocześnie zamknięta w sobie, mało czasu spędzała poza domem, miała słabe więzi z dorosłymi i rówieśnikami w swoim otoczeniu, rzadko ją ktoś odwiedzał, dużo czasu spędzała korzystając z Internetu. Początkowo na pomysł spotkania reagowała niechętnie: „nie mogę się z Tobą spotkać, bo mam chłopaka”, ale stopniowo uległa namowom sprawcy⁵.

Odmiennej sposób działania „sprawcy sytuacyjnego” ilustruje casus 43-letniego mężczyzny, kawalera, pełniącego funkcję komendanta w harcerstwie. Będąc 30-letnim mężczyzną zawierał związki z 17-letnimi kobietami, planował z nimi wspólną przyszłość, ale zwykle nie udawało mu się stworzyć długotrwałych relacji. Swoje uwodzenie dziewczynek realizował w świecie realnym. Pełniąc funkcję instruktora w harcerstwie prowadził zbiórki dla młodzieży oraz organizował okresowo obo-

⁴ Przegląd Seksuologiczny 2015 nr 44

⁵ Tamże ss. 22-30

zy harcerskie. Starannie wybierał ofiary, dzieci w okresie dojrzewania, przeważnie dziewczynki z rodzin dysfunkcyjnych lub (i mających problemy natury emocjonalnej) psychologicznej. Jako manipulację wykorzystywał **pozycję autorytetu**, „ingerował w przestrzeń ich uczuć, przekonań, potrzeb, a także i postaw”. „W zależności od sytuacji: izolował, poniżał i degradował, groził, demonstrował przewagę”. „Osobom wybranym poświęcał czas, uwagę, dawał przywileje i nagrody”. Pokrzywdzona nastolatka opisywała jego zachowanie w następujący sposób: „twierdził, że najmądrzej myślę”, „kupował mi prezenty”, „kupił mi mundur”, „że jestem wyjątkowa, jak żadna inna”, „planował ze mną rodzinę”, „dla mnie był miły, koleżankę wyzywał od dziwki, bo uważał, że jak dziewczyna ubiera bluzkę z dużym dekoltem to jest puszczalska”, „jak z nim zerwałam zakazał mi kontaktów z osobami ze szczepu”. Aby osiągnąć swoje cele: „szantażował samobójstwem, nakłaniał do okazywania dowodów lojalności, wierności i przynależności, przejawiał skłonność do obwiniania innych, wykazywał brak troski o bezpieczeństwo własne lub innych, ale też adorował, obdarzał prezentami i uwagą”. „Wykazywał się hipokryzją, promował wartości takie jak patriotyzm, solidarność, zaangażowanie, skromność, posłuszeństwo, lojalność, odpowiedzialność, szczerłość, szacunek, oddanie, pokora, wierność, miłość, rodzina”. Jednocześnie swoim zachowaniem w rażący sposób je łamał. W pokrętny sposób tłumaczył stosowanie różnych norm moralnych: „miłość to nie wiek, to nie wygląd, to nie przypadek, miłość to nie słowa”, „to potężna broń niesiona przez dwoje ludzi”, „miecz, który swym ostrzem gromi nieprzyjaciół i splata ludzi swym ostrzem już na zawsze”. Tworzył **obszar tabu**, obejmujący sprawy, o których dzieci nigdy nie

miały rozmawiać poza harcerstwem. Za złamanie tajemnicy **groził konsekwencjami**, tj. śmierć członka rodziny. W obecności jej rówieśników złożył przysięgę dziewczynce: „przysięgam wam, że nigdy nie zostawię, nie będę się nią bawić, będę jej wierny, jeśli będzie trzeba oddam za nią życie, a kiedy się z nią zaręczę, zostanę jej mężem”, „przysięgam, że nie dam zrobić z siebie ani z żadnego z was szmaty, dziwki”, „nie pozwolę się z siebie i z was śmiać, obmacywać, że nie będę dla nikogo rzeczą do wykorzystania tylko natychmiast zareaguję, kiedy będzie trzeba”. Świadomy swych deficytów (brak umiejętności wejścia w intymną relację z dorosłą kobietą, kompleksy związane z obrazem własnego ciała) wybrał tzw. bezpieczny obiekt, tzn. dziecko, które w łatwy sposób można „pod siebie ukształtować”. Większość dziewcząt w szczepie podkochiwała się w nim. „Z niektórymi dziewczynkami odbywał stosunki oralno-genitalne (dziewczynka w wieku 12 lat), niektóre dotykał w miejscach intymnych (dziewczynka w wieku 15 lat) zaś z przeważającą większością kontakt ograniczał się głównie do pocałunków, przytulania”. Nie stosował przemocy fizycznej. Do rozstań dochodziło każdorazowo z inicjatywy dziewczynek⁶.

Przykłady zaczerpnięte z własnej praktyki opiniowania w sprawach karnych pokazują różne **sposoby** nawiązywania i budowania kontaktu z małoletnim poprzez wykorzystanie sieci teleinformatycznej oraz wykorzystanie portali społecznościowych. Wykorzystując **regulę sympatii i lubienia osób o podobnych zainteresowaniach** 19-letni mężczyzna, nawiązał kontakt z 11-letnią dziewczynką dodając swój komentarz na profilu Facebook, gdy umieściła informację o żałobie po śmierci ukochanej

⁶ Tamże

go psa. Początkowo przedstawiał siebie jako znawcę ras i miłośnik psów, pocieszał dziewczynkę, okazywał empatię, zainteresowanie i zrozumienie po stracie czworonożnego przyjaciela. Prowadził pierwsze rozmowy wyłącznie na tematy neutralne i związane z zainteresowaniami dziewczynki: ras psów, tresury, cen szczeniąt. Do wiadomości dodawał często obrazki wyszukane w prezencie specjalnie dla dziewczynki z wizerunkami psów jej ulubionej rasy. Przez kilka tygodni kontaktował się z nią w sieci praktycznie codziennie, prowadząc długie rozmowy, wplatając stopniowo wątki erotyczne i seksualne. Po kilku miesiącach wirtualnej znajomości za pośrednictwem Internetu, złożył dziewczynce propozycję spotkania w celach seksualnych, po którym dziewczynka mogłaby zdobyć środki na kupno nowego psa, a on pomógłby jej również w wyborze. Początkowo dziewczynka reagowała odmową, ale mężczyzna nie zniechęcał się tym, nadal ponawiał argumenty, zachęcał także wyższą gratyfikacją finansową: „zapłacę ile będziesz chciała”, „nie musisz nic robić”, „wystarczy, że weźmiesz do ręki”, „może być 300 złotych?”. „Wynegocjował” cenę 150 zł za wykonanie tzw. innej czynności seksualnej i ustalił spotkanie na pierwszy dzień wakacji w okolicach dworca PKP w miejscu zamieszkania dziecka, na które miał przyjechać z miasta oddalonego o 350 km.

Analiza treści wyjaśnień 44-letniego oskarżonego, wskazuje na wykorzystywanie innej techniki manipulacji, tj. reguły autorytetu (znaczną przewagę wieku, doświadczeń życiowych, zaufania), który spotykał się wielokrotnie z dwoma 13-latkami. Charakterystycznymi detalami jego sposobu działania były:

- sposób nawiązania kontaktu oraz wplatanie wątków erotycznych do wiadomo-

ści tekstowych sms z upływem czasu: „co robisz?, gdzie jedziesz?, czy P... czy S... ma ładniejszy biust”, „czy wśród dziewczyn jest teraz modne wygalanie łona”, „czy w przyszłości jak będziesz starsza pozwolisz mi się popieścić”, „czy będziesz ze mną uprawiała seks jak dorósniesz?”

- doprowadzenie do rzeczywistego spotkania i kontaktu intymnego z pokrzywdzonymi: „trzymałem ją częściowo za łono, bo wyczułem że ma gładką”, „nie byłem podniecony”, „spodnie mi się same opuściły”, „...nie umiała tego robić”, „chciałem dotknąć swoim członkiem jej skroni ale ona się na to nie zgodziła”,
- zniekształcenia poznawcze, system przekonań i mechanizmów obronnych jako samousprawiedliwienia sprawcy: „spotkania z nią traktowałem jak spotkania z dziewczyną”, „to, co ja z nią robiłem, nie było według mnie seksem, nie było to ani pieszczenie”, „była dla mnie dziewczyną nie dzieckiem, bo moim zdaniem wyglądała na starszą”, „jak dziewczyna dostanie okres jest już dojrzałą kobietą”, „powiedziała mi, że miała okres”, „myślałem, że jest już dość duża i wie że nie można o tym opowiadać”, „przestałem współżyć z żoną, brakowało mi czułości i zainteresowałem się P... i jej uległem”.

Do cech podstawowych sprawców działających z **pobudek preferencyjnych** można zaliczyć: „preferencję seksualną wobec dzieci poniżej okresu dojrzewania, kolekcjonowanie różnego typu materiałów erotycznych, wymienianie materiałów zawierających pornografię dziecięcą z innymi pedofilami lub gromadzenie różnego typu materiałów erotycznych. Do innych rodzajów aktywności podejmowanych w tej wyodrębnionej grupie można zaliczyć fotogra-

fowanie dzieci podczas zabawy lub innych czynności, np. kąpieli. Kryterium wyboru ofiary przez sprawców wynika ze ściśle określonej preferencji do wieku lub płci. Gdy sprawca preferuje wybór dziewczynek to są to dzieci w przedziale 8-10 lat. Wybierając chłopców, skupia się na nieco starszych - w przedziale wiekowym 12-14 lat. Przejawia też ścisłą preferencję co do płci dziecka (wybiera albo same dziewczynki albo samych chłopców, w przypadku gdy nie ma znaczenia płeć dziecka, istotny staje się wiek dziecka). Do głównych sposobów jego działania można zaliczyć dokładnie, pieczołowicie i skrupulatnie przygotowany **proces uwodzenia dziecka** dopasowany i w spisujący się w jego zainteresowania lub potrzeby, niewerbalny kontakt seksualny z dzieckiem lub instruowanie go za pomocą środków przekazu (Internet, telefon komórkowy)⁷.

Dla sprawców działających z **pobudek sytuacyjnych** „dziecko jest środkiem zastępczym (w związku z brakiem partnerki) do zaspokojenia popędu seksualnego, sprawca tego typu wykorzystuje sytuację na zasadzie „dlaczegoż by nie z dzieckiem?” (ciekawość), znudzenie dotychczasową aktywnością seksualną, ciekawość i niepewność co do swoich kompetencji w sferze funkcjonowania seksualnego. Do głównych kryteriów wyboru ofiary należą: dostępność ofiary, łatwość jej osiągnięcia, wrażliwość ofiary na manipulację i zaistnienie odpowiednich możliwości, wynikająca z fantazji sprawcy atrakcyjność dziecka (dziecko wyróżniające się wśród innych), brak zagrożenia ze strony otoczenia zewnętrznego, niski stopień ryzyka ujawnienia czynu”. Metodami działania tego typu sprawcy są: „namawianie dziecka do

kontaktu czy spotkania, przyciągania go siłą lub manipulowaniu psychicznym, zaangażowaniu go w określone aktualne zajęcia podejmowane przez sprawcę (np. pomoc w uzyskaniu adresu lub wskazanie konkretnego miejsca), wykorzystywaniu przez sprawcę swojej przewagi oraz siły fizycznej”⁸.

Z punktu widzenia diagnozy seksuologicznej, według obowiązującej w Polsce Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-X „pedofilia to preferencja seksualna osoby dorosłej w stosunku do dzieci, zwykle w wieku przedpokwitaniowym lub we wczesnym okresie pokwitania”. Aby można było zdiagnozować wystąpienie pedofilii, osoba diagnozowana musi spełniać kryteria ogólne dla zaburzeń preferencji seksualnych (F65) oraz kryteria specyficzne dla szczególnej postaci tego zaburzenia jakim jest pedofilia.⁹ Ponadto, w literaturze pojawiają się także inne terminy wiążące preferencję seksualną dorosłego z dzieckiem, tj. infantofilia (zainteresowanie seksualne dzieckiem poniżej 5 r. ż.), efebofilia (zainteresowanie seksualne dzieckiem we wczesnym wieku pokwitaniowym między 13 a 15 r. ż.). Rozróżnienie między efebofilią a pedofilią dotychczas nieobecne w podręcznikach diagnostycznych, stanowi przedmiot licznych dyskusji wśród badaczy i obiekt postulowanych zmian wprowadzonych do DSM-V.¹⁰ Natomiast w ujęciu prawnym istotą pedofilii jest czyn zabroniony polegający na obcowaniu seksualnym dorosłego lub podejmowaniu innych czynności seksualnych z małoletnim poniżej 15 lat.¹¹

⁷ B. Lach / 2014 / Profilowanie Kryminalistyczne s. 302

⁸ Tamże s. 304

⁹ M. Beisert / 2012/ Pedofilia. Mechanizm i geneza zaburzenia s. 22

¹⁰ Tamże s. 26

¹¹ Tamże s. 31

OSZUSTWO Z ART. 286 K.K.

Oszustwo z art. 286 k.k. jest przestępstwem pospoliczym. Jego przedmiotem ochrony jest szeroko rozumiane mienie, czyli całokształt sytuacji majątkowej określonego podmiotu. Przez mienie należy rozumieć wszelkie prawa majątkowe, w szczególności prawa rzeczowe (własność i ograniczone prawa rzeczowe) do rzeczy ruchomych i nieruchomości, posiadanie, prawa obligacyjne, w tym również usługi, świadczenia, zyski lub pożytki, wierzytelności, prawa spadkowe, prawa na dobrach niematerialnych, np. prawa autorskie, wynalazcze, znaków towarowych, o ile mają charakter majątkowy.¹² Sprawcą może być każdy, kto jest zdolny do ponoszenia odpowiedzialności karnej.

Strona przedmiotowa oszustwa polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem. Sprawca, dążąc do oszustwa, powinien posłużyć się co najmniej jedną z trzech alternatywnie wymienionych w art. 286 § 1 k.k. metod: wprowadzeniem w błąd, wyzyskaniem błędu lub wyzyskaniem niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania.

Pierwsza metoda, wprowadzenie w błąd polega na tym, że sprawca swoimi podstępными zabiegami, skierowanymi na psychikę osoby doprowadza ją do mylnego wyobrażenia o rzeczywistym stanie rzeczy, urojeń, nieświadomości dotyczących zjawisk, okoliczności, ceny, wartości, konsekwencji finansowych i prawnych. Powstaje rozbieżność między aktualnie istniejącą rzeczywistością a jej wyobrażeniem w

świadomości osoby manipulowanej. Błąd po stronie pokrzywdzonego może dotyczyć osoby, rzeczy, zjawiska lub zdarzenia.¹³ Sprawca wykorzystuje ten stan i w celu uzyskania korzyści majątkowej doprowadza osobę do niekorzystnego rozporządzenia majątkiem. W konsekwencji osoba zmanipulowana, dobrowolnie, ale tkwiąc w fałszywym wyobrażeniu, niekorzystnie rozporządza się mieniem. Osoba rozporządzająca się majątkiem, gdyby wiedziała, jaki rzeczywiście jest stan faktyczny i jego konsekwencje nie dokonałaby takiego rozporządzenia. Brak należytej ostrożności, a nawet lekkomyślność, po stronie pokrzywdzonego nie mogą żadnego znaczenia dla znamion tego przestępstwa. Wprowadzenie innej osoby w błąd może być osiągnięte przez sprawcę słowami, dokumentami, gestem lub jakimkolwiek innym sposobem. Wprowadzenie w błąd pokrzywdzonego musi dotyczyć okoliczności istotnych, które powodują, że pokrzywdzony rozporządza się majątkiem. Sposobem na wprowadzenie w błąd może być przedłożenie pokrzywdzonemu podrobionych, przerobionych lub stwierdzających nieprawdę dokumentów albo nierzetelnego oświadczenia, które są istotne dla podjęcia decyzji majątkowych. Wprowadzenie w błąd może nastąpić również poprzez manipulację urządzeniami pomiarowymi, kontrolnymi, np. licznikami wody, energii, pary, wagi, automatami gier losowych, używaniu mylących określeń dla towaru, naklejaniu cen zdjętych z tańszego towaru, używaniu mylących określeń, wieloznacznych słów lub niejasnych sformu-

¹² por. Postanowienie SN z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07, OSNKW 2007/7-8/poz. 56;

¹³ por. Wyrok SN z dn. 02.12.2002 r., IV KKN 135/00 ;

łowań. Przedmiotem działania mającego na celu wprowadzenie błąd mogą być m.in. informacje dotyczące stanu majątkowego sprawcy lub innej osoby, informacje dotyczące jego aktualnych możliwości finansowych, podjętych przez sprawcę lub inne osoby decyzji, postanowień, zawartych umów, uzyskanych gwarancji, przyrzeczeń, cech i jakości oferowanych lub posiadanych towarów, produktów.

Posługiwanie się przesadną reklamą nie jest wprowadzeniem w błąd innej osoby w rozumieniu art. 286 § 1 k.k.¹⁴ Wprowadzenie w błąd może dotyczyć okoliczności zarówno zewnętrznych, np. sprawca oferuje pokrzywdzonemu biżuterię z zwykłego metalu zapewniając, że jest to złoto, jak i wewnętrznych, dotyczących stanów psychicznych sprawcy, np. sprawca nabywając towar na kredyt zapewnia („blefuje”) sprzedającego o uregulowaniu należności w ustalonym terminie, podczas gdy takiego zamiaru w rzeczywistości nie ma. Wprowadzenie w błąd może być popełnione z działania, np. gdy sprawca przedkłada fałszywe faktury, zaświadczenia w celu uzyskania nienależnego świadczenia, jak i z zaniechania, np. gdy świadomie przemilcza wady sprzedawanego towaru, które są istotne przy podjęciu decyzji o rozporządzeniu mieniem¹⁵, chociaż samo rozporządzenie może być dokonane osobiście przez pokrzywdzonego lub osobę przez niego uprawnioną.

Przy przestępstwie oszustwa musi być zachowana tożsamość osoby wprowadzanej w błąd oraz osoby rozporządzającej mieniem – to musi być ta sama osoba, gdyż jeśli ten warunek nie jest spełniony to nie ma znamion oszustwa.¹⁶

W sytuacji wprowadzenia w błąd sprawca wywołuje w świadomości pokrzywdzonego fałszywe wyobrażenie (istnieje rozbieżność między rzeczywistością a wyobrażeniem o niej), zaś w przypadku wyzyskania błędu ta rozbieżność już istnieje, a sprawca nie koryguje jej, lecz korzysta z tego błędu dla uzyskania przez siebie, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, niekorzystnej dla pokrzywdzonego decyzji majątkowej. W tej sytuacji może to być również błąd co do osoby, błąd co do rzeczy, błąd co do zjawiska lub zdarzenia. Wyzyskanie błędu jest drugą metodą oszukańczą i polega więc na wykorzystaniu już istniejących, niezgodnych z rzeczywistością, opinii lub wyobrażeń osoby rozporządzającej mieniem przy jednoczesnym zaniechaniu wyprowadzenia pokrzywdzonego z fałszywego wyobrażenia.¹⁷ Wyzyskanie błędu może polegać np. na zatajeniu istnienia braku płynności finansowej przed drugą stroną umowy dwustronnej, co prowadzi do fałszywego wyobrażenia kontrahenta o możliwościach finansowych. Sprawca niepodejmujący określonych czynności miał w danych okolicznościach zarówno obowiązek, jak i możliwość wyprowadzenia z błędu osoby rozporządzającej mieniem, w tym zakresie zaniechał (przemilczał) okoliczności wyprowadzenia pokrzywdzonego z błędu. Obowiązek wyprowadzenia osoby rozporządzającej z błędu, wynikać może z ustawy nakładającej obowiązek informowania o stanie rzeczy przy rozporządzaniu mieniem, z zawartej umowy, ze stosunku wzajemnego zaufania, z obowiązku nadzoru wynikającego z umowy lub decyzji uprawnionego podmiotu, umowy przechowania, używania

¹⁴ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Kar. Cz. Szczególna, t. III, red. A. Zoll, W-wa 2008 r., str. 266 i n.;

¹⁵ por. B. Michalski, Przeprowadzenie p-ko mieni, W-wa 1999 r. str. 199 i n.;

¹⁶ por. Wyrok SN z dn. 13.12.2006 r., V KK 104/06 OSNKW 2006/poz. 2427;

¹⁷ por. Wyrok SN z dn. 02.12.2002 r. IV KKN 135/2000; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 268;

rzeczy itp. lub obowiązujących w danej sferze standardów postępowania.¹⁸

Ostatnią metodą na popełnianie oszustw jest wyzyskanie przez sprawcę niezdolności do należytego pojmowania przez pokrzywdzonego znaczenia przedsiębranego działania. Niezdolność osoby może wynikać z braku odpowiedniego rozwoju psychicznego, choroby psychicznej, młodego wieku, braku doświadczenia życiowego, upośledzenia umysłowego zarówno takiego, które wyłącza zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swym postępowaniem lub prowadzącego do ograniczenia tych zdolności. Może być wynikiem stanu nietrzeźwości, użycia narkotyków lub innych środków. Stan ten może wywołać sam sprawca, doprowadzając pokrzywdzonego do stanu nietrzeźwości i licząc, że w tym stanie dokona on na jego korzyść rozporządzenia mieniem lub też pokrzywdzony może sam wprowadzić się w ten stan, a sprawca wykorzystuje zastyły stan świadomości lub woli u pokrzywdzonego. Niezdolność do należytego pojmowania przedsiębranego działania może być cechą stałą lub stanem przejściowym u pokrzywdzonego. Osoba zawierając np. transakcję w tym stanie ze sprawcą nie zdaje sobie sprawy z konsekwencji prawnych i finansowych dokonanego przez niego rozporządzenia mieniem, a sprawca wykorzystuje to w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Aby doszło do oszustwa, sprawca w takiej sytuacji nie musi dokonywać dalszych szczególnych zabiegów w postaci namawiania, fałszywych oświadczeń, obietnic itp., gdyż wystarczające jest samo doprowadzenie pokrzywdzonego w tym stanie do rozporządzenia mieniem.¹⁹

¹⁸ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 269;

¹⁹ por. B. Michalski, Przepisy prawa p-ko mieniu... op. cit. str. 201; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 269 i n.;

Przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k. jest przestępstwem skutkowym, dokonanym z chwilą niekorzystnego rozporządzenie mieniem przez pokrzywdzonego lub inną osobę działającą w jego imieniu i na jego rzecz. Następstwem przyjęcia szerokiego rozumienia, na gruncie art. 286 § 1 k.k. pojęcia „mienie” jako przedmiotu ochrony, jest również szerokie traktowanie terminu „niekorzystne rozporządzenie mieniem”. Skoro bowiem przez mienie rozumie się wszelkie prawa majątkowe – rzeczowe i obligacyjne lub całość sytuacji majątkowej danego podmiotu – to do kategorii niekorzystnych nim rozporządzeń należy zaliczyć wszelkie działania bądź sytuacje, które w tym majątku powodują jakiegokolwiek niekorzystne zmiany. Niekorzystny charakter rozporządzenia może polegać zarówno na uszczerbku w tym majątku, jak i utracie przyszłych, spodziewanych korzyści.²⁰ Ponadto pogorszenie sytuacji majątkowej pokrzywdzonego może polegać również np. na przesunięciu terminów spłaty długów, pogorszeniu szans właściciela na odzyskanie należności lub na niekorzystnym lub niepełnym zabezpieczeniu spłaty długu, brak właściwego zabezpieczenia kredytu.²¹

Niekorzystnym rozporządzeniem w rozumieniu art. 286 § 1 k.k. może być, np.:

- wykonanie każdego świadczenia majątkowego;²²
- wykonanie umówionej usługi przewozu towarów, jeżeli nie została uiszczona zapłata ustalona przez strony umowy;²³
- niewywiązanie się z zobowiązania zapłaty wynagrodzenia za zamówione dzieło.²⁴

²⁰ por. uzasadnienia Postanowienia SN z dn.15.06.2007 r. I KZP 13/07 OSNKW 2002/7-8/poz. 56;

²¹ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 279;

²² por. Wyrok SN z dn. 10.03.2004 r., II KK 381/03;

²³ por. Wyrok SN z dn. 10.07.2006 r., III KK 19/06;

Niekorzystność rozporządzenia mieniem ocenia się według okoliczności istniejących wyłącznie w czasie rozporządzenia mieniem, a nie tych które pojawiają się później, np. wyłudzenie pożyczki poprzez wprowadzenie w błąd, co do pełnego zabezpieczenia zwrotu pożyczki, już powoduje po stronie pokrzywdzonego niekorzystne rozporządzenie mieniem w zakresie zawartej umowy majątkowej, niezależnie od tego czy sprawca później spłaci ten dług, czy nie.²⁵

Osobą uprawnioną do rozporządzenia się mieniem może być sam właściciel (lub posiadacz) lub osoba uprawniona do działania w jego imieniu i na jego rzecz, np. pełnomocnik, przedstawiciel ustawowy, magazynier. Do skutku oszustwa nie należy osiągnięcie przez sprawcę korzyści majątkowej - skutek stanowi doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem przez oszukanego, np. oszustwo jest dokonane z chwilą wyłudzenia czeku, chociaż sprawca nie zdążył czeku zrealizować.²⁶

Rozporządzenie mieniem występuje przy przestępstwie z art. 282 k.k. i art. 286 k.k., jednakże zasadniczym elementem odróżniającym te przestępstwa jest świadomość pokrzywdzonego, z jaką dokonuje on rozporządzenia. W przypadku przestępstwa oszustwa nie ma on świadomości, że dokonuje niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Natomiast w przypadku wymuszenia rozbójniczego, pokrzywdzony wie, że dokonuje niekorzystnego rozporządzenia, lecz jego psychika została ukształtowana za pomocą przemocy lub gróźb przez sprawcę.²⁷ Przy przestępstwie wymuszenia rozbójni-

czego, rozporządzenie mieniem nie musi być niekorzystne w ramach znamion tego przestępstwa, chociaż faktycznie dla samego pokrzywdzonego najczęściej ma charakter niekorzystny.

Metody oszukańcze mają bezpośrednio doprowadzić do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.

Istotną kwestią jest to, że czyn sprawcy kradzieży mienia, polegający na tym, że sprawca ten mienie to następnie sprzedaje, wprowadzając nabywcę w błąd, tylko co do tego, że jest właścicielem tego mienia, albo też wyzyskując błąd nabywcy co do tej okoliczności, wskutek czego doprowadza nabywcę do takiego rozporządzenia mieniem, które - w wypadku ujawnienia kradzieży (obowiązek zwrotu przedmiotu prawowitemu właścicielowi) - może okazać się dla niego niekorzystne - nie stanowi odrębnego przestępstwa oszustwa. Wynika to z tego, że sprawca dalszego „oszustwa” kontynuuje jeden zamiar (tzn. zamiar zaboru w celu przywłaszczenia), nie osiąga nowej, dodatkowej korzyści majątkowej, a sprzedaż rzeczy jest typowym następstwem kradzieży. Dlatego takie zachowanie nie powinno być traktowane jak odrębne przestępstwo oszustwa, lecz jako tzw. czyn następny współukarany. Przykładem na to jest sytuacja, gdy sprawca, który dokonał kradzieży samochodu, następnie sprzedał skradziony pojazd nabywcy, od którego dostał konkretną kwotę pieniędzy, nabywca był przekonany (będąc w błędzie), że nabywa pojazd legalnie od właściciela - sprawca w tej sytuacji odpowiada tylko za kradzież pojazdu, a nie dodatkowo za oszustwo.²⁸

Przestępstwo z art. 286 § 1 k.k. jest przestępstwem umyślnym, w zamiarze bezpośrednim, przepis ten wymaga, aby zachowanie sprawcy było ukierunkowane na określony cel, którym jest osiągnięcie ko-

²⁴ por. Uchwała SN z dn. 24.01.1973 r. VI KZP69/72, OSNKW 1973/4/poz. 42;

²⁵ por. Wyrok SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW/9-10/poz. 85;

²⁶ por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 282; Wyrok SN II KK 230/16 z dnia 08.12.2016 r.

²⁷ por. Postanowienie SN z dn. 25.05.2006 r. IV KK 403/2005;

²⁸ por. Uchwała SN z dn. 27.11.1975 r. VI KZP 22/75;

rzyści majątkowej. Zamiar bezpośredni powinien obejmować zarówno cel, jak i sam sposób działania zmierzający do zrealizowania tego celu. Sprawca musi chcieć takiego sposobu działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i ten cel musi stanowić punkt odniesienia każdego ze znamion przedmiotowych przestępstwa. Należy wykazać, że obejmował on swoją świadomością i zamiarem bezpośrednim metody oszukańcze, ale także i to, że doprowadza go w ten sposób do niekorzystnego rozporządzenia mieniem – i jednocześnie chce takiego działania.²⁹

Może odpowiadać z art. 286 k.k. ten sprawca, który zaciąga pożyczkę z powziętym z góry zamiarem niezwrócenia jej, jeśli przy tym wprowadza inną osobę w błąd, poprzez ukrycie swego rzeczywistego zamiaru, gdyż samo niezwrócenie pożyczki, jeśli jej zaciągnięciu nie towarzyszył „oszukańczy” zamiar – nie stanowi przestępstwa z art. 286 k.k. W takiej sytuacji konieczne jest dla ustalenia znamion strony podmiotowej, z jakich przyczyn nie doszło do wykonania realizacji świadczenia przez sprawcę i jaki miał on zamiar w chwili zawarcia umowy.³⁰

Korzyść majątkowa określona w art. 115 § 4 k.k., powinna być rozumiana jako przysporzenie majątku dla siebie lub innej osoby, tj. korzyści, zyski majątkowe, jakiegokolwiek przysporzenie o charakterze majątkowym - zwiększenie aktywów, zmniejszenie pasywów lub zmniejszenie obciążeń, uniknięcie strat.³¹ Sprawca nie musi osiągać korzyści majątkowej, wystarczy, że w tym celu działa. Korzyść majątkowa jest traktowana szerzej niż przywłaszczenie, stanowiące cel działania sprawcy. Przyjmuje się, że sprawca wcale nie musi dążyć do przy-

właszczenia mienia stanowiącego przedmiot oszukańczych zabiegów. Może zakładać nawet zwrot mienia pokrzywdzonemu, zamierzając uprzednio osiągnąć korzyść majątkową, płynącą z rozporządzenia mieniem, przejawiającą się w każdej innej postaci, niż jego przywłaszczenie.³² Na przykład, jeżeli sprawca działając w celu uzyskania kredytu dla siebie lub innej osoby, przedłożył w banku fałszywe zaświadczenia, oświadczenia o dochodach lub możliwości zabezpieczenia kredytu i doprowadził do zawarcia umowy kredytowej, to przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k. i art. 297 § 1 k.k. w zw. z art. 11§ 2 k.k. już zostało dokonane, gdyż za pomocą oszukańczych metod, bank niekorzystnie rozporządził się mieniem, udzielając kredytu na warunkach dla banku niekorzystnych. W tej sytuacji nie jest konieczne wykazanie dla wystąpienia oszustwa, że sprawca już w chwili zawarcia umowy kredytowej miał zamiar niespłacenia (zwrotu) zaciągniętego kredytu.³³

Sprawca oszustwa nie tylko musi chcieć uzyskać korzyść majątkową, lecz musi chcieć użyć w tym celu określonego sposobu działania lub zaniechania. W związku z tym do przestępstwa oszustwa nie dochodzi wtedy, jeżeli jeden z przedstawionych elementów nie jest spełniony, jak i wówczas, gdy sprawca tylko się na to godzi. Istnienie zamiaru ewentualnego wyklucza przestępstwo oszustwa z art. 286 § 1 k.k.³⁴ Zamiar ewentualny może mieć miejsce w sytuacji, gdy osoba zawiera umowę,

²⁹ por. z uzasadnienia Wyroku SN z dn. 03.07.2007 r. II KK 327/2006;

³⁰ por. Wyrok Sn z dn. 14.01.2004 r., IV KK 192/03 Prokuratura i Pr. 2004/9/5;

³¹ por. uzasadnienie Uchwały SN z dn. 30.01.1980 r., OSNKW 1980/3/ poz. 24;

³² por. z uzasadnienia Postanowienia SN z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07OSNKW 2007/7-8/poz.56; por. z uzasadnienia Wyroku SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000/9-10/poz. 85;

³³ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 30.08.2000 r., V KKN 267/00, OSNKW 2000/9-10/poz. 85; por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 290; Wyrok SN III KK 258/16 z dnia 02.02.2017 r.

³⁴ por. Wyrok SN z dn. 03.04.2007 r. III KK 362/2006; OSNKW /2007/poz. 769;

pomimo że przewiduje ewentualną niewypłacalność za wykonane świadczenie z przyczyn przez niego niezawinionych, np. z powodu utraty płynności finansowej, zadłużenia, załamania się rynku wewnętrznego w chwili zawarcia transakcji - godzi się na taką możliwość w chwili zawarcia transakcji, co nie wypełnia znamion oszustwa.

Przepis z art. 286 § 1 k.k. może najczęściej pozostawać w zbiegu kumulatywnym z przepisami:

- art. 270 § 1 k.k., art. 273 k.k., w sytuacji, gdy wprowadzono w błąd za pomocą fałszywych dokumentów,
- art. 297 § 1 k.k., gdy oszustwo dotyczy sfery kapitałowej,
- art. 298 § 1 k.k., gdy niekorzystne rozporządzenie mieniem dotyczy realizacji umów ubezpieczeniowych,
- art. 310 § 2 k.k., art. 312 k.k., gdy oszustwo jest dokonywane za pomocą puszczenia w obieg fałszywych środków płatniczych.

Kodeks wykroczeń zawiera wykroczenia o znamionach oszukańczych zachowań. Przepis art. 121 k.w. przewiduje dwie postacie szalbierstwa. Odpowiedzialność z art. 121 § 1 k.w. zachodzi w stosunku do osoby, która umyślnie wyłudza przejazd koleją lub innym środkiem lokomocji, jeżeli miało to miejsce po raz trzeci w roku, a ponadto poprzedzone było dwukrotnym nieuiszczeniem nałożonej kary pieniężnej za wyłudzenie takiego przejazdu. Druga postać szalbierstwa opisana w § 2 art. 121 k.w. polega na umyślnym jednokrotnym wyłudzeniu pożywienia lub napoju w zakładzie wyżywienia zbiorowego, wyłudzenia przejazdu środkiem lokomocji należącym do przedsiębiorstwa nie dysponującego karami pieniężnymi określonymi w taryfie, wstępu na imprezę artystyczną, rozrywkową lub sportową, działanie automatu lub innego podobnego świadczenia, o którym wie, że jest płatne.

Wyłudzenie przejazdu prywatną taksówką stanowi wykroczenie z art. 121 § 2 k.w. bez względu na wysokość wyrządzonej tym czynem szkody.³⁵

Wykroczenie to odnosi się do grupy drobnych zachowań polegających na skorzystaniu ze świadczeń udostępnianych jako usługi jednorazowe i opłacanych z góry lub bezpośrednio bądź niezwłocznie po wykonaniu usługi, w drodze uiszczenia ceny posiłku albo napoju, nabyciu biletu wstępu lub przejazdu, żetonu uruchamiającego automat. Wyłudzenie przez sprawcę przejazdu środkiem publicznej lub prywatnej lokomocji z art. 121 § 1,2 k.w., dotyczy przejazdu osób fizycznych, w sytuacji korzystania z drobnych usług, z reguły o charakterze jednorazowym, np. przejazd taksówką, koleją. Natomiast wyłudzenie przewozu wielotonowego ładunku, realizowany w wyniku indywidualnej umowy, np. w obrocie międzynarodowym, polegający na powtarzających się i rozciągniętych w określonym czasie czynnościach załadunku, transportu i rozładunku towaru należy traktować jako niekorzystne rozporządzenie mieniem z art. 286 § 1 k.k.³⁶

Wyłudzenie noclegu w hotelu, bez zamiaru uiszczenia należności za pobyt może być kwalifikowane jako oszustwo z art. 286 § 1 k.k.³⁷

Wykroczenie z art. 128 k.w. popełnia ten, kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej urządza grę hazardową lub używa do niej takich środków, jak np. ruletka, karty itp., albo używa pomieszczenia dla odbycia gry hazardowej. Sam udział w grze hazardowej nie stanowi wykroczenia. Cechą charakterystyczną, odróżniającą grę

³⁵ zob. Uchwała SN z dn. 29.07.1973 r., VI KZP 69/72, OSNKW 1973/4/poz. 42;

³⁶ por. uzasadnienie Wyroku SN z dn. 19.07.2006 r. III KK 19/06, LEX nr 193064; por. uzasadnienie Wyroku z dn. 15.06.2007 r. I KZP 13/07, OSNKW 2007/7-8/poz. 56;

³⁷ por. Uchwała SN z dn. 23.11.1972 r. OSNKW 1973/1-2/poz. 73;

hazardową od niehazardowej, jest uzależnienie w grze hazardowej wygranej od wypadku losowego, który jest niezależny od uczestników gry, a nie od umiejętności graczy. Urządzającemu grę hazardową jedynie wówczas można przypisać odpowiedzialność za przestępstwo oszustwa, gdy w celu osiągnięcia korzyści dla siebie lub innej osoby podstępnie obchodzi reguły gry, naruszając założoną przez nie równość szans jej uczestników, przez użycie oszukańczych zabiegów, w celu uzyskania korzystnego dla siebie wyniku gry.³⁸ Gra w trzy karty, jako polegająca na zręcznej manipulacji kartami i obliczona na wprowadzenie w błąd partnera, stanowi przestępstwo z art. 286 k.k., a więc z tego powodu nie ma charakteru gry hazardowej.

Przepis art. 134 § 1 k.w. ma na celu ochronę interesów nabywcy, jak również ochronę interesów korzystających z usług przed oszukaniem ich w zakresie ilości, wagi, miary, gatunku, rodzaju lub ceny kupowanego towaru, czy świadczonych usług, jeżeli szkoda, którą nabywca poniósł lub mógł ponieść nie była wyższa niż 100 zł. Jeśli kwota ta przekracza 100 zł ma zastosowanie odpowiedzialność z art. 286 § 1 k.k. Natomiast, kto przy nabyciu produktów rolnych lub hodowlanych oszukuje dostawcę co do ilości, wagi, miary, gatunku lub ceny, jeżeli dostawca poniósł lub mógł ponieść szkodę nieprzekraczającą 100 złotych popełnia wykroczenie z art. 134 § 2 k.w., a powyżej tej kwoty - przestępstwo.

Kodeks karny przewiduje dwa typy kwalifikowane oszustwa z art. 286 § 1, które nie są samodzielnymi przestępstwami i powinny być kwalifikowane w powiązaniu z konkretnym typem podstawowym czynu zabronionego przeciwko mieniu, w tym wypadku z przestępstwem oszustwa.³⁹

Pierwszy typ kwalifikowany oszustwa tj. art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. występuje ze względu na wyłudzenie mienia znacznej wartości. Na podstawie art. 115 § 5 k.k. mieniem znacznej wartości jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 złotych. Natomiast mieniem wielkiej wartości według art. 115 § 6 k.k. jest mienie, którego wartość w czasie popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 mln złotych.

Drugi typ kwalifikowany oszustwa - art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 2 k.k. zachodzi, gdy wyłudzenie dotyczy dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury.

Odrębnym przestępstwem jest żądanie korzyści majątkowej za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy – art. 286 § 2 k.k. Przedmiotem ochrony art. 286 § 2 k.k. jest mienie szeroko rozumiane, identycznie jak przy art. 286 § 1 k.k. Sprawca tego przestępstwa jest powszechny.

Przestępstwa tego może dopuścić się zarówno osoba, która dokonała bezprawnego zaboru rzeczy, jak i osoba, która nie jest sprawcą zaboru, ale uzyskała informacje o dokonaniu zaboru rzeczy przez inną osobę i wiedzę tę wykorzystuje („podszysza się”) do żądania korzyści majątkowej za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy. Oznacza to, że osoba żądająca korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy nie musi być w posiadaniu tej rzeczy w chwili zgłoszenia żądania. Wystarczające jest, aby osoba żądająca takiej korzyści posiadała informacje o bezprawnie zabranej rzeczy, w szczególności o miejscu jej przechowywania oraz możliwości jej odzyskania po przekazaniu określonej w żądaniu korzyści majątkowej.⁴⁰ Sprawcą przestępstwa z art. 286 § 2 k.k. może być także osoba, która nie dokonała bezprawnego zaboru rzeczy, nie jest w jej posiadaniu w chwili żądania ani też nie posiada

³⁸ por. Uchwała SN z dn. 16.02.1994 r. I KZP 39/93;

³⁹ por. Wyrok SN z dn. 23.01.2002 r., V KKN 497/99;

⁴⁰ por. Wyrok SN z dn. 23.01.2007 r. III KK 6/2007, OSNKW 2007 poz. 238;

informacji na temat miejsca przechowywania i możliwości odzyskania, lecz skierowała żądanie uzyskania korzyści majątkowej w zamian za zwrot zabranej rzeczy, wiedząc jedynie, że pokrzywdzony rzecz taką utracił. W tym przypadku sprawca wykorzystuje sytuację spowodowaną przez innych i żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot rzeczy, pomimo że nie jest w stanie tego zwrócić, tzn. zabór rzeczy przez sprawcę żądającego korzyści majątkowej, jak i możliwość jej zwrotu nie należą do znamion art. 286 § 2 k.k. Sytuacja taka podobna jest do typowego oszustwa, gdyż polega na wprowadzeniu pokrzywdzonego w błąd, tak co do faktu posiadania utraconej przez niego rzeczy, jak i możliwości jej zwrotu oraz doprowadzenia go, przez oszukańcze zabiegi, do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym poprzez udzielenie sprawcy korzyści majątkowej.⁴¹

Żądanie korzyści majątkowej może być złożone bezpośrednio osobie, od której sprawca domaga się korzyści majątkowej lub za pośrednictwem innych osób, tak aby doszło do pokrzywdzonego. Zabór tych rzeczy musi być bezprawny. Do bezprawnego zaboru na gruncie prawa karnego należą: kradzież, rozbój, kradzież rozbójnicza, wymuszenie rozbójnicze, oszustwo, przywłaszczenie, zabór pojazdu w celu krótkotrwałego użycia, paserstwo, jak i poprzez zabór w celu żądania w przyszłości korzyści majątkowej.⁴²

Przestępstwo z art. 286 § 2 k.k. jest przestępstwem formalnym, gdyż nie jest wymagane uzyskanie korzyści majątkowej, ani też wydanie rzeczy osobie, do której skierowane jest żądanie – przestępstwo jest dokonane z chwilą skierowania żądania

korzyści majątkowej, w zamian za obietnicę zwrotu bezprawnie zabranej rzeczy.

Strona podmiotowa polega na umyślności działania sprawcy, z zamiarem bezpośrednim (kierunkowym), co wyraża się w żądaniu korzyści majątkowej. Zakres znaczenia „działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej” jak i korzyść majątkowa jest identyczny jak przy znamionach oszustwa z art. 286 § 1 k.k.

Przepis art. 286 § 2 k.k. może pozostawać w kumulatywnym zbiegu przepisów z art. 282 k.k., w sytuacji gdy żądanie korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy jednocześnie połączone jest ze stosowaniem jednej z metod rozbójniczych z art. 282 k.k.⁴³

Artykuł 286 § 3 k.k. wprowadza typy uprzywilejowane przestępstw przyjmujący postać wypadku mniejszej wagi, który odnosi się do § 1 i 2 art. 286 k.k.

Przestępstwa z art. 284 § 1-3 k.k. we wszystkich typach są przestępstwami publicznoskargowym, ściganymi z urzędu. W przypadku popełnienia któregoś z tych przestępstw na szkodę osoby najbliższej, zgodnie z art. 286 § 4 k.k. stają się przestępstwami ściganymi na wniosek osoby pokrzywdzonej.

⁴¹ por. Wyrok SN z dn.01.03.2005 r. III KK 75/2004 OSNKW 2005/3/ poz. 32;

⁴² por. M. Dąbrowska Kardas, P. Kardas (w:) Kodeks Karny... op. cit., str. 311;

⁴³ por. Wyrok SN z dn. 06.11.2006 r.V KK 40/06, OSNKW 2006/12/poz.117;

KARY PORZĄDKOWE W POSTĘPOWANIU PRZYGOTOWAWCZYM, JAKO INSTRUMENT DYSCYPLINOWANIA UCZESTNIKÓW POSTĘPOWANIA

Kary porządkowe to procesowy środek przymusu nakładany na uczestników postępowania w celu zmuszenia ich do realizacji nałożonych na nich obowiązków procesowych. Kary porządkowe można podzielić na kary *sensu stricte*, np. kara pieniężna, która jest karą typowo represyjną, ponieważ wymierzana jest niezależnie od możliwości wyegzekwowania obowiązku procesowego od świadka, biegłego, tłumacza czy specjalisty oraz kary porządkowe o charakterze sankcji wymuszających, których najważniejszym celem jest wyegzekwowanie spełnienia obowiązku procesowego przez osobę uchylającą się od jego wykonania, np. zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka.⁴⁴ Kary porządkowe mają charakter fakultatywny, tzn. nawet w przypadku zaistnienia okoliczności wskazanych w przepisach ani sąd, ani prokurator nie jest zobowiązany do ich orzeczenia⁴⁵. Natomiast przy ocenie czy nałożyć np. karę pieniężną należy m.in. uwzględnić okoliczności sprawy, czy sytuację majątkową świadka. Kary porządkowe stosuje się wobec świadków, biegłych, tłumaczy, specjalistów i innych osób, na których spoczywa określony obowiązek procesowy. Natomiast kary porządkowe nie dotyczą stron procesowych (z wyjątkiem pokrzywdzonego, który jest świadkiem, jeżeli nie stawiał się na wezwanie.⁴⁶

Rozdział 31 kpk „Kary porządkowe” wymienia następujące kary porządkowe:

⁴⁴ I. Wereśniak-Masri *Bezpodstawna odmowa złożenia zeznania*, Prokuratura i Prawo nr 11, 2006 r. s. 86

⁴⁵ *Ibidem*, s. 87

⁴⁶ S. Waltoś *Proces Karny. Zarys systemu*, Wydawnictwo Lexis Nexis, Warszawa 2003 r., s. 434

I. Kara pieniężna

Podstawą prawną nałożenia na świadka kary pieniężnej jest art. 285§1 kpk oraz art. 287§1 kpk, które stanowią, iż można nałożyć kary pieniężne za:

1. Niestawiennictwo na wezwanie organu procesowego.

Kara pieniężna za niestawiennictwo nakładana jest na świadka, biegłego, lekarza, specjalistę. Natomiast zgodnie z art. 285§1a kpk odpowiednio w wypadkach szczególnych nakładamy karę na obrońcę lub pełnomocnika ze względu na ich wpływ na przebieg czynności. Warunkiem nałożenia kary pieniężnej w przypadku niestawiennictwa świadka (biegłego, specjalisty, tłumacza) na wezwanie jest:

a. doręczenie świadkowi (biegłemu, tłumaczowi, specjaliście) prawidłowo wypełnione wezwania.

Kodeks postępowania karnego wymienia kilka rodzajów doręczeń wezwań, m.in.:

- doręczenie wezwania w sposób bezpośredni (art. 132§1 kpk), pośredni (art. 134 kpk) i zastępczy (art. 132§2 kpk i art. 133 kpk),
- wezwanie w inny dopuszczalny przepisami prawa sposób - pismo może być także doręczone **za pośrednictwem telefaksu lub poczty elektronicznej** (w takim wypadku dowodem doręczenia jest potwierdzenie transmisji danych),
- wezwanie w „sytuacjach niecierpiących zwłoki” (art. 137 kpk) - można wzywać lub zawiadamiać osoby telefonicznie albo w inny sposób stosownie do okoliczności, pozostawiając w aktach odpis na-

danego komunikatu z podpisem osoby nadającej. Z wezwania telefonicznego zawsze należy sporządzić notatkę urzędową. Przepis ten definiuje tylko telefoniczny sposób wezwania lub zawiadomienia osób, natomiast inne sposoby zawiadamiania mają być stosowane do okoliczności, a więc wykazywać się dostateczną skutecznością, a zarazem dostępnością w danych okolicznościach. Może to być więc komunikat nadany za pomocą faksu, telegrafu, poczty elektronicznej.⁴⁷

- Doręczenie konkludentne – art. 138 i 139 kpk.

Skuteczność wezwania związana jest nie tylko z jego doręczeniem, ale także z prawidłowym wypełnieniem wezwania. Prawidłowo wypełnione wezwanie lub zawiadomienie powinno zawierać zgodnie z art. 129 kpk:

- oznaczenie organu wysyłającego,
- podanie, w jakiej sprawie, w jakim charakterze, miejscu i czasie ma stawić się adresat – wskazanie sprawy polega na podaniu sygnatury sprawy oraz czego sprawa dotyczy, natomiast określenie charakteru, w którym osoba jest wzywana następuje poprzez wskazanie roli procesowej, w której adresat ma wystąpić (np. oskarżony, świadek),
- wskazanie, czy jego stawiennictwo jest obowiązkowe,
- uprzedzenie o skutkach niestawiennictwa – jeżeli stawiennictwo jest obowiązkowe, skutkiem niestawiennictwa może być zastosowanie środków przymusu (np. zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie, nałożenie kary pieniężnej), jeżeli zaś stawiennictwo nie jest obowiązkowe, to skutek niestawiennictwa może być związany z tokiem postępowania (np. wydanie wyroku zaocznego)⁴⁸.

⁴⁷ Więcej na temat sposobów doręczeń w rozdziale IV „Doręczenia” Kodeksu Postępowania Karnego

⁴⁸ S. Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 ustawy z dnia 06 czerwca 1997 r. kodeksu postępowania karnego*. Autorzy (red.) L.K. Paprzycki, J. Grajewski, S. Steinborn, LEX/El, 2011

W związku z powyższym, jeśli osoba wezwana stawia się pomimo wadliwego wezwania, to nie ma przeszkód do przeprowadzenia czynności przesłuchania z jej udziałem i w zasadzie osoba nie może powołać się na wadliwość wezwania w celu żądania przełożenia czynności przesłuchania na inny termin. Wyjątek dotyczy sytuacji, gdy przesłuchanie dotyczy oskarżonego, a w wezwaniu zostało zaznaczone, iż ma się stawić w innym charakterze (np. świadka). W takiej sytuacji czynność przesłuchania powinna zostać przeprowadzona w innym terminie, jeśli oskarżony tego zażąda, gdyż przesłuchanie wbrew jego woli byłoby naruszeniem prawa do obrony, gdyż nie mógł się do niej przygotować ze względu na to, że został wezwany w charakterze świadka.⁴⁹

b. Brak należycie usprawiedliwionego niestawiennictwa – zgodnie z art. 117§2a kpk usprawiedliwienie niestawiennictwa z powodu choroby m.in. oskarżonych, świadków, obrońców, pełnomocników wymaga przedstawienia zaświadczenia potwierdzającego niemożność stawienia się na wezwanie lub zawiadomienie organu prowadzącego postępowanie, wystawionego przez lekarza sądowego.

Należy jeszcze zwrócić uwagę na art. 285§1a kpk, zgodnie z którym można nałożyć karę pieniężną na obrońcę lub pełnomocnika „w wypadkach szczególnych” ze względu na ich wpływ na przebieg czynności. Po tego rodzaju sankcję wolno sięgnąć zupełnie wyjątkowo, gdy z jednej strony jest oczywiste, że obrońca lub pełnomocnik strony w sposób rażący lekceważy swoje obowiązki, z drugiej zaś jego niestawiennictwo powoduje znaczne utrudnienia w prowadzeniu sprawy (np. wielokrotną konieczność przerywania lub odraczania rozpraw na etapie postępowania sądowego). W praktyce przykładem takiego rażącego naruszenia obowiązków może być unikanie wyznaczenia innego adwokata lub radcy

⁴⁹ Ibidem

prawnego celem powierzenia mu substytucji, unikanie odbioru korespondencji, rażąco zbyt długie zaznajamianie się z materiałami postępowania, ale także obraźliwy stosunek do organu prowadzącego postępowanie. Nie daje jednak podstaw do nałożenia na obrońcę lub pełnomocnika ich jednorazowe zachowanie, bez uprzedniej próby wyjaśnienia przyczyn lub powodów niestawiennictwa lub wydalenia się z miejsca czynności bez zezwolenia organu czynności prowadzącego.⁵⁰

2. Wydalenie się z miejsca czynności przed jej zakończeniem.

3. Zgodnie z art. 287§1 kpk karę pieniężną określoną w art. 285§1 kpk można nałożyć także w przypadku:

- **bezpodstawne uchylenie się od złożenia zeznań** - oczywiście nie jest dopuszczalne nałożenie kary pieniężnej na świadka, który odmawia złożenia zeznania, korzystając z przysługujących mu uprawnień procesowych (art. 182,183 i art. 185 kpk). W takiej bowiem sytuacji odmowa złożenia nie może być uznana za bezpodstawną.
- **bezpodstawne uchylenie się od wykonania czynności** - nie jest dopuszczalne nałożenie kary pieniężnej na osobę, która ma prawo odmówić wyrażenia zgody na przeprowadzenie określonej czynności procesowej. Na przykład nie wolno w tym trybie ukarać świadka za odmowę poddania się oględzinom ciała lub badaniu lekarskiemu (art. 192 § 1)⁵¹,
- **bezpodstawne odmawianie złożenia wymaganego przyrzeczenia,**
- **bezpodstawne odmawianie wydania przedmiotu,**

- **uchylenie się od dopełnienia obowiązków wynikających z poręczenia,**
- **bezpodstawne odmawianie spełnienia innego obowiązku ciążącego na niej w toku postępowania,**
- **bezpodstawne nie udzielenie pomocy w wyznaczonym terminie** – kara ta nakładana jest na przedstawiciela lub kierownika instytucji, osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej mniemającej osobowości prawnej, która obowiązana była udzielić w wyznaczonym terminie pomocy organowi prowadzącemu postępowanie. Zgodnie z art. 15 kpk instytucje państwowe i samorządowe są zobowiązane w zakresie swojego działania do udzielenia pomocy organom prowadzącym postępowanie karne w terminie wyznaczonym przez te organy. Natomiast art. 15§3 kpk stanowi, iż osoby prawne i jednostki organizacyjne mniemające osobowości prawnej, a także osoby fizyczne są obowiązane do udzielania pomocy na wezwanie organów prowadzących postępowanie karne w zakresie i terminie przez nie wyznaczonym, jeżeli bez tej pomocy przeprowadzenie czynności procesowej jest niemożliwe albo znacznie utrudnione.

Przepis określa jedynie maksymalny wymiar kary pieniężnej do 3 000 złotych, nie określa zaś minimalnego, pozostawiając organowi prowadzącemu postępowanie swobodę w tym zakresie. Na tego samego świadka można w tej samej sprawie nałożyć karę pieniężną kilkakrotnie. Gdy nałożonej na świadka kary pieniężnej nie można wyegzekwować, to przepisy kpk nie przewidują zmiany jej na areszt. Karę pieniężną można nałożyć kilkakrotnie.

⁵⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do 1-296*. Tom I. Wyd. 4, Warszawa 2011, stan prawny na dzień 11.06.2011

⁵¹ Ibidem

II. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka – art. 285§2 kpk

Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie świadka następuje, podobnie jak w przypadku podstaw do nałożenia kary pieniężnej, gdy świadek:

- nie stawia się na wezwanie organu prowadzącego postępowanie albo
- oddali się z miejsca wykonywania czynności przed jej zakończeniem.

Zarządzenie przymusowego doprowadzenia świadka może mieć miejsce, gdy była już wcześniej nałożona kara pieniężna, jak i wtedy, gdy uznano, że nałożenie kary nie jest celowe ze względu na sytuację materialną świadka lub organowi wzywającemu jest wiadome, że nie odniesie ona pożądanego skutku⁵². Warunki zarządzenia zatrzymania i przymusowego doprowadzenia są takie same, jak w przypadku nałożenia kary pieniężnej, jednakże należy pamiętać, że z jednej strony zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia wkracza w ograniczenie swobód obywatelskich, będąc jednak bardziej skutecznym od kary pieniężnej środkiem egzekwowania nałożonych na świadka obowiązków. Ta kara porządkowa częściej stosowana jest na etapie postępowania przygotowawczego niż kara pieniężna, ponieważ ułatwia nam wykonywanie obowiązków służbowych. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie biegłego, specjalisty lub tłumacza stosuje się wyjątkowo (art. 285§2 kpk).

Podstawą wystąpienia do prokuratora z wnioskiem o wydanie zarządzenia dotyczącego zatrzymania i doprowadzenia świadka celem wykonania czynności jest udokumentowane nieusprawiedliwione niesta-

wiennictwo. Osoba zatrzymana na podstawie takiego zarządzenia nie może być jednak pozbawiona wolności dłużej niż to jest absolutnie niezbędne w celu wykonania zarządzenia, tj. w celu doprowadzenia na miejsce czynności. Za naruszającą prawo uznać należy zwłaszcza praktykę zatrzymywania osób wieczorem w celu doprowadzenia ich rano następnego dnia do organu procesowego **Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie** zawsze występuje łącznie. Zatrzymanie dopuszczalne jest bowiem wyłącznie w celu przymusowego doprowadzenia.⁵³

Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie następuje na podstawie zarządzenia prokuratora (w postępowaniu przygotowawczym), a realizacja decyzji należy do Policji. Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie może być zarządzone **przez sąd lub prokuratora i podlega zaskarżeniu**. Sąd wydaje w tym przedmiocie postanowienie (sąd nigdy nie wydaje zarządzeń – art. 93 § 1 kpk), prokurator zaś zarządzenie (co wynika wprost z art. 290 § 2 kpk). Należy przyjąć, że zatrzymanie i przymusowego doprowadzenie nie może zarządzić nieprokuratorski organ postępowania przygotowawczego.

Katalog osób, w stosunku do których dopuszczalne jest zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia jest węższy niż krąg osób, na które wolno nałożyć karę pieniężną. W zasadzie ogranicza się do świadka, biegłego, tłumacza i specjalisty.

Zarządzenie zatrzymania i przymusowego doprowadzenia biegłego, tłumacza lub specjalisty może nastąpić w **wypadkach wyjątkowych**. Wypadek taki zachodzi zwłaszcza wówczas, gdy brak jest możliwości zastąpienia dowodu z opinii biegle-

⁵² M. P. Krysią, *Przesłuchanie świadka*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie 2007, s. 57

⁵³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks... op. cit.*

go dowodem z opinii innego biegłego, względnie nie jest możliwe skorzystanie z usług innego tłumacza lub specjalisty niż tego, który został wezwany do stawienia.

III. Obciążenie dodatkowymi kosztami postępowania – art. 289 § 1 kpk

Obciążenie dodatkowymi kosztami postępowania dotyczy osoby, która spowodowała dodatkowe koszty postępowania, w tym obrońcy, pełnomocnika lub **oskarżyciela publicznego**. Osobę, która nie wykonała obowiązków procesowych (stawienia, pozostawania do dyspozycji organu, zeznawania, złożenia przyrzeczenia, wykonania ekspertyzy, tłumaczenia i innych wynikających z art. 285§1 i art. 287§1 kpk, a także obrońcę, pełnomocnika i oskarżyciela publicznego. Obciążenie kosztami powoduje, że kosztów tych nie ponosi oskarżony czy Skarb Państwa i co istotne dotyczy tylko kosztów dodatkowych, które nie powstałyby, gdyby obowiązek procesowy został spełniony⁵⁴.

IV. Aresztowanie – art. 287§2 i 3 kpk

Aresztowanie jest najbardziej dotkliwą karą porządkową stosowaną wobec świadków. Aresztowanie stosuje się w sytuacji **uporczywego** uchylenia się od:

- złożenia zeznania,
- wykonania czynności biegłego, tłumacza lub specjalisty oraz
- wydania przedmiotu.

Istotnym warunkiem zastosowania aresztowania jest wykazanie uporczywości w przypadku uchylenia się od złożenia ze-

znania, wykonania czynności biegłego, tłumacza, specjalisty oraz wydania przedmiotu. „Uporczywość” określona w art. 287 § 2 kpk zawiera w sobie element wielokrotności w niewywiązywaniu się ze swoich obowiązków osób występujących w postępowaniu oraz świadome działanie zmierzające do zniweczenia zaplanowanej czynności procesowej przesłuchania mimo obiektywnych możliwości takiego przesłuchania⁵⁵. Uporczywość oznacza, że zastosowana kara pieniężna czy przymusowe doprowadzenie nie spełniły określonego celu. Aresztowanie może nastąpić już po dwukrotnej odmowie złożenia zeznania, nie można natomiast stosować tej kary bez jednoczesnego lub wcześniejszego nałożenia na świadka kary pieniężnej. Aresztowanie można zastosować na czas nieprzekraczający 30 dni.

W postępowaniu przygotowawczym kary porządkowe nakłada i uchyla prokurator (nadzorujący dane postępowanie) z własnej inicjatywy lub na wniosek funkcjonariusza Policji. Tylko aresztowanie leży w gestii sądu rejonowego, w którego okręgu prowadzi się postępowanie. Na postanowienie i zarządzenie w zakresie stosowania kar porządkowych przysługuje zażalenie. Podstawą nałożenia kary pieniężnej będzie udokumentowanie faktu niestawienia się osoby wezwanej. Nałożoną na świadka (biegłego, tłumacza, specjalistę) karę pieniężną należy uchylić, gdy ukarany dostatecznie usprawiedliwi swoje niestawienie lub oddalenie z miejsca wykonywania czynności w ciągu tygodnia od daty doręczenia postanowienia wymierzającego karę pieniężną (art. 286 kpk).

⁵⁴ A. Choromańska, M. Porwiz *Wybrane zagadnienia prawa karnego procesowego*, Wydawnictwo WSPol Szczytno 2015, s. 113

⁵⁵ Postanowienie SA w Krakowie z dnia 19.04.2006 II AKz 117/06, KZS 2006/4/36; por. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 15.05.2002 II AKz 476/02, Prok. I Pr.-wkł.2003/1/24....

Podstawa prawna	Podmiot, wobec którego stosujemy karę porządkową	Podstawa faktyczna	Rodzaj i wysokość kary	Organ uprawniony do nałożenia kary
285 § 1 kpk	Świadek Biegły Tłumacz Specjalista	<ul style="list-style-type: none"> nieusprawiedliwione niestawienie wydalenie z miejsca czynności przed jej zakończeniem 	Kara pieniężna do 3 000 zł	Prokurator – w postępowaniu przygotowawczym, sąd – w postępowaniu sądowym.
285 § 1a kpk	Obrońca Pełnomocnik	<ul style="list-style-type: none"> nieusprawiedliwione niestawienie wydalenie z miejsca czynności przed jej zakończeniem 	Kara pieniężna do 3 000 zł	Nakłada sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie przygotowawcze, na wniosek prokuratora.
285 § 2 kpk	Świadek Biegły Specjalista Tłumacz	<ul style="list-style-type: none"> nieusprawiedliwione niestawienie wydalenie z miejsca czynności przed jej zakończeniem 	Zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie	Prokurator – w postępowaniu przygotowawczym, sąd – w postępowaniu sądowym.
287 § 1 kpk	<ul style="list-style-type: none"> Świadek [także pokrzywdzony wezwany w charakterze świadka] Biegły Tłumacz Specjalista Osoba zobowiązana do: <ul style="list-style-type: none"> złożenia przysiężenia, wydania przedmiotu, dopełnienia obowiązku poręczyciela, dopełnienia innego obowiązku Przedstawiciel lub kierownik: <ul style="list-style-type: none"> instytucji, osoby prawnej, jednostki organizacyjnej mniemającej osobowości prawnej. 	<p>Uchylenie się od:</p> <ul style="list-style-type: none"> złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, wykonania czynności tłumacza, wykonania czynności specjalisty, złożenia przysiężenia, wydania przedmiotu, wykonania obowiązku poręczyciela, spełnienia innego ciążącego obowiązku w toku postępowania, bezpodstawne nieudzielenie pomocy organowi prowadzącemu postępowanie karne w wyznaczonym terminie. 	Kara pieniężna do 3 000 zł	Prokurator – w postępowaniu przygotowawczym, sąd – w postępowaniu sądowym.
287 § 2 kpk	Świadek Biegły Tłumacz Specjalista Osoba zobowiązana do wydania przedmiotu	<p>Uporczywe uchylenie się od:</p> <ul style="list-style-type: none"> złożenia zeznania, wykonania czynności biegłego, tłumacza, specjalisty, wydania przedmiotu 	Aresztowanie	Sąd rejonowy, w którego okręgu prowadzi się postępowanie przygotowawcze, na wniosek prokuratora.
289 § 1 kpk	<p>Wszystkie ww. podmioty, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> obrońca, pełnomocnik oskarżyciel publiczny 	Niewykonanie obowiązków z art. 285 § 1 i 1a lub art. 287 § 1 kpk oraz spowodowanie przez to dodatkowych kosztów postępowania	Obciążenie dodatkowymi kosztami postępowania	Prokurator – w postępowaniu przygotowawczym, sąd – w postępowaniu sądowym.

Mateusz Kaszyński

Student II roku Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ASPEKTY PRAWNE SPOŻYWANIA NAPOJÓW ALKOHOLOWYCH W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ

1. Problem picia – stanowisko Sądu Najwyższego

W połowie stycznia 2017 roku Sąd Najwyższy odpowiadał na pytanie prawne postawione przez Sąd Okręgowy w W., który rozpatrywał apelację od wyroku sądu rejonowego. Sprawa dotyczyła wykroczenia z art. 43¹ ust.1 ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁵⁶, tj. spożywania napojów alkoholowych w miejscu zabronionym. M.T. został oskarżony o to, że spożywał alkohol w postaci piwa, siedząc na betonowych schodach bulwaru w obrębie ulicy W. W apelacji, która wpłynęła do drugiej instancji podniesiono zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, który polegać miał na wadliwym zakwalifikowaniu miejsca, w którym doszło do zdarzenia jako *ulicy* w rozumieniu art. 14 ust. 2a u.w.t. W ocenie sądu w tej sprawie zarysował się problem prawny wymagający przedstawienia pytania prawnego Sądowi Najwyższemu odnoszącego się do kwestii rozumienia pojęcia *ulicy*. Trudność wywodzi się z faktu, że w systemie prawnym funkcjonuje kilka definicji legalnych tego pojęcia, a co ważne omawiana ustawa nie wskazuje sposobu jego interpretowania na swoim gruncie⁵⁷.

Zobrazowana sprawa jest o tyle ciekawa, ponieważ problem karania za podobne zachowania występuje w praktyce organów stojących na straży porządku publicznego dosyć często, a świadomość społeczeństwa odnośnie tego wykroczenia jest stosunkowo

niewielka. Wydaje się, że panuje powszechne przekonanie o tym, że w Polsce obowiązuje ustawowo sankcjonowany zakaz spożywania napojów alkoholowych w miejscach publicznych. Nic bardziej mylnego! Nie ulega wątpliwości, że nieznanomość prawa nie może stanowić usprawiedliwienia dla jego łamania. Z drugiej jednak strony łacińska sentencja *ignorantia iuris nocet* odnosi się również do przypadków, w których dana jednostka jest przekonana, że obowiązuje norma zakazująca pewnego działania i co więcej ta jednostka powstrzymuje się od niego, mimo że *de facto* jest ono całkowicie legalne. Problem ten bardzo wyraźnie rysuje się na gruncie stosowania art. 43¹ u.w.t.

2. Zakaz picia w miejscu publicznym?

Z pewnością niejednokrotnie zetknęliśmy się z sytuacją, w której ktoś żalił się na fakt istnienia zakazu spożywania alkoholu w miejscach publicznych. Egzystowanie takiej dyspozycji w systemie prawnym głęboko ograniczałoby wolność jednostki w zakresie jej swobód obywatelskich. Należy pamiętać, że wszelkie ograniczenie konstytucyjnych praw i wolności powinny być wyrażone *explicite* oraz możliwie precyzyjnie. Z powyższych względów zakaz spożywania alkoholu, który dotyczyłby szeroko rozumianych miejsc publicznych musiałby obejmować wszelkie miejsca dostępne dla ogółu, zarówno takie, do którego wstęp ma każdy bez ograniczeń, np. park, ulica, sklep, czy dworzec, jak i takie, do którego wejście wymaga określonej karty wstępu, biletu tak jak do kina, teatru, stadionu sportowego lub autobusu. Pojęciem szerszym od *miejsca publicznego* jest

⁵⁶ Ustawa z dn. 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Dz.U. z 2016 r., poz. 487., zwana dalej u.w.t., por. art. 43¹

⁵⁷ por. post. SN z dn. 19.1.2017 r., sygn. I KZP 14/16, OSNKW 2017/3/13

termin *działanie w miejscu publicznym*, które, jak przyjmuje się w orzecznictwie, zachodzi wówczas, gdy ze względu na miejsce działania, bądź ze względu na okoliczności i sposób działania sprawcy jego zachowanie się jest lub może być dostępne (dostrzegalne) dla nieokreślonej liczby osób, przy czym sprawca, mając świadomość tej możliwości, co najmniej się na to godzi⁵⁸. W takim ujęciu osoba spożywająca napój alkoholowy na balkonie swojego mieszkania również popełniłaby wykroczenie z art. 43¹ u.w.t. Co ciekawe zdarzają się przypadki kierowania wniosków o ukaranie osób, które spożywają alkohol właśnie w opisanych powyżej miejscach. Białostocki sąd zajmował się sprawą dwóch młodych kobiet, które zostały obwinione o to, że spożywały napoje alkoholowe w postaci piwa na klatce schodowej w bloku mieszkalnym⁵⁹. Sąd odwoławczy słusznie podkreślił, że nie zaszyły tutaj przesłanki z art. 43¹ u.w.t. co stanowiło niewątpliwie błąd z wniosku o ukaranie powielony przy wyroku pierwszej instancji. Warto zauważyć, że pomimo rozstrzygnięcia uniewinniającego, sąd podkreślił jednoznacznie negatywną ocenę zjawiska spożywania alkoholu w klatkach schodowych⁶⁰.

Przesłanki karania za spożywanie alkoholu są stypizowane w art. 43¹ ust.1 u.w.t. Dyspozycja normy sankcjonowanej zakazuje spożywania alkoholu w miejscach wymienionych w art. 14 ust. 1 i 2a-6 niniejszej ustawy oraz w miejscach nielegalnej ich sprzedaży, a także w miejscach przeznaczonych do ich sprzedaży lub podawania, ale przyniesionych tam z zewnątrz. Odesłanie z art. 43¹ ust.1 do art. 14 u.w.t. ukazuje nam katalog miejsc, w których ustawodawca zabrania spożywania alkoholu. Wymienione w nim zostały enumeratywnie miejsca, gdzie zabrania się sprzedaży, podawania i spożywania napojów alkoholowych. Są to szkoły oraz inne zakłady

oświatowo-wychowawcze i opiekuńcze, w tym domu studenckie, zakłady pracy oraz miejsca zbiorowego żywienia pracowników, środki i obiekty komunikacji publicznej, za wyjątkiem wagonów restauracyjnych. Powyższy zakaz obejmuje również miejsca w czasie, w których odbywa się w nich masowe zgromadzenie, a także obiekty zajmowane przez organy wojskowe i spraw wewnętrznych. Dodatkowo zabrania się spożywania, nabywania i podawania napojów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 18% obj. w ośrodkach szkoleniowych i wypoczynkowych⁶¹. Bez zezwolenia zabronione jest to również podczas imprez odbywających się na otwartym powietrzu poza miejscami do tego wyznaczonymi, jeżeli napoje takowe zawierają więcej niż 4,5% alkoholu⁶². Wydaje się jednak, że miejscami najbardziej zbliżonymi do potocznego rozumienia sfery miejsc publicznym są *ulice, place i parki*, w których również zakazano spożywania napojów alkoholowych⁶³.

3. Podstawa karania za piwo pod chmurką

Spotkanie policjanta lub strażnika miejskiego nie zawsze kończy się przyjemnie, szczególnie wówczas, kiedy spożywa się piwo, siedząc na parkowej ławce. Należy jednak zastanowić się, jakie są znamiona czynu zabronionego z art. 43¹ ust. 1 u.w.t., który penalizuje takie zachowania. Stanowi on, że karze grzywny podlega ten, kto spożywa napoje alkoholowe wbrew zakazom określonym w art. 14 ust. 1 i 2a-6. Przedmiotem ochrony omawianej regulacji jest zagwarantowanie spożywania napojów alkoholowych zgodnie z wymaganiami określonymi w ustawie⁶⁴. Chodzi mianowicie o pełne respektowanie zakazu spożywania napojów alkoholowych w miejscach wcześniej wymienionych. Podmiotem tego wy-

⁵⁸ por. uchwała (7) SN z dnia 20 września 1973 r., VI KZP 26/73, OSNKW 1973, nr 11, poz. 132

⁵⁹ por. wyr. SO w Białymstoku z dn. 9.5.2013 r., sygn. VIII Ka 309/13, niepubl.

⁶⁰ *Ibidem*

⁶¹ u.w.t., por. art. 14 ust. 3 i 4

⁶² u.w.t., por. art. 14 ust. 5

⁶³ u.w.t., por. art. 14 ust. 2a

⁶⁴ Kotowski, Kurzėpa, *Wykroczenia pozakodeksowe. Komentarz*, str.739, Warszawa 2008

kroczenia może być każdy – jest to wykroczenie powszechne. W związku z tym może je również popełnić nieletni do lat 17. W stosunku do sprawców czynu zabronionego z art. 43¹ u.w.t., którzy nie ukończyli w chwili jego popełniania lat 17 znajdują zastosowanie przepisy ustawy z dnia 26.10.1986 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich⁶⁵. Jej zadaniem jest zapobieganie i zwalczanie demoralizacji osób, które nie osiągnęły jeszcze pełnoletniości. Wykroczenie można popełnić zarówno umyślenie jak i nieumyślnie.

Czynność sprawcza określona została czasownikiem *spożywa*. To znamię czasownikowe należy rozumieć jako *pije napój alkoholowy*, przy czym chodzi o faktyczne picie, nie zaś o markowanie picia⁶⁶. Bardzo łatwo wyobrazić sobie sytuację, w której osoba na widok patrolu policji dla żartu przykłada zapieczętowaną butelkę do ust. Takie zachowanie z pewnością nie będzie wyczerpywać znamion tego wykroczenia. Co więcej fakt, że obok osoby stoi otwarta butelka z napojem alkoholowym lub nawet jest ona trzymana w ręku nie stanowi *spożywania* i brak jest w tym przypadku przesłanek do przypisania odpowiedzialności za wykroczenie z art. 43¹ u.w.t. Co prawda taka sytuacja może uprawdopodobniać fakt wcześniejszego jego spożywania, co może stanowić przyczynę do rozpoczęcia dalszego postępowania.

Warto zaznaczyć, że art. 43¹ ust. 2 u.w.t. stwierdza, że usiłowanie wykroczenia określonego w ust. 1 jest również karalne. Należy pamiętać, że usiłowanie popełnienia wykroczenia jest karalne tylko wówczas, gdy ustawa tak stanowi⁶⁷. Usiłowanie jest formą stadialną, gdzie osoba w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania, które jednak nie następuje. *Bezpośredniość zamiaru* ma miejsce wówczas,

gdy biorąc za podstawę zamiar sprawcy i oceniając jego działanie z punktu widzenia przedmiotowego, można stwierdzić, że działanie to jest już ostatnią fazą jego działalności, którą ma wykonać, aby urzeczywistnić swój zamiar⁶⁸. W związku z tym wystarczy zatem, że sprawca zostanie ujęty przez uprawniony podmiot w chwili, kiedy po odpieczętowaniu butelki z napojem alkoholowym będzie kierował jej szyjkę w kierunku ust, mimo iż spożycie będzie udaremnione przez ten organ⁶⁹. Często zdarza się sytuacja, w której sprawca widząc patrol policji odstępuje od wcześniej powziętego zamiaru i cofa rękę wraz z butelką, która zmierzała w kierunku ust. Wymaga zauważania, że za usiłowanie nie podlega karze, kto dobrowolnie odstąpił od czynu lub zapobiegł skutkowi stanowiącemu znamię czynu zabronionemu⁷⁰. Ze względu na formalny charakter wykroczenia nie można mówić o zapobiegnięciu jego skutkowi. Natomiast zastosowanie instytucji czynnego żalu od usiłowania będzie możliwy, jeżeli sprawca dobrowolnie odstąpił od spożycia alkoholu. Przesłanka *dobrowolności* wskazuje, że odstąpienie od usiłowania musi nastąpić z własnej woli sprawcy, a nie z jakiegokolwiek przyczyny zewnętrznej wymuszającej na nim rezygnację z dalszej realizacji znamion czynu⁷¹. Tak więc, karze nie będzie podlegał ten, kto zrezygnuje z wcześniej podjętego zamiaru spożycia napoju alkoholowego w miejscu zabronionym nawet w sytuacji, kiedy butelka znajdować się będzie w odległości kilku centymetrów od ust. Nie jest ważne z jakich pobudek tego dokonał, czy były to wyrzuty sumienia czy zwyczajny strach przed karą. Jednakże, gdy sprawca zrezygnuje ze swojego zamiaru widzą idących w jego stronę strażników miejskich to wówczas nie będzie można mówić o do-

⁶⁵ ustawa z dn. 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich, Dz.U.2016.1654 j.t.

⁶⁶ Kotowski, Kurzępa, *Wykroczenia pozakodeksowe. Komentarz*, str.739, Warszawa 2008

⁶⁷ ustawa z dn. 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2015, poz. 1094 j.t., por. art. 11 § 2

⁶⁸ por. wyr. SN z dn. 23.10.1967 r., sygn. III KR 113/67, OSP 1970, z. 3, poz. 65

⁶⁹ Kotowski, Kurzępa, *Wykroczenia pozakodeksowe. Komentarz*, str.740, Warszawa 2008

⁷⁰ ustawa z dn. 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2015, poz. 1094 j.t., por. art. 11 § 4

⁷¹ por. wyr. SN z dn. 5.6.1980 r., III KR 172/80, OSNPG 1980, nr 12, poz. 143

browolności odstąpienia od usiłowania, ponieważ niespełniona zostaje przesłanka dobrowolności, gdyż bodziec do zarzucenia zamiaru nie został wzbudzony wewnętrznie, ale wywołany został zewnętrznymi bodźcami.

Omawiany zakaz dotyczy jedynie *napojów alkoholowych*. To pojęcie występuje w tym przepisie *expressis verbis*. Nie każdy napój zawierający w swojej objętości alkohol będzie uznany za *napój alkoholowy*. Na szczęście ustawodawca wprowadził do u.w.t. definicję legalną tego pojęcia. Napój alkoholowy w rozumieniu u.w.t. jest to produkt przeznaczony do spożycia zawierający alkohol etylowy pochodzenia rolniczego w stężeniu przekraczającym 0,5 % objętościowych alkoholu⁷². Oznacza to, że spożywanie piwa o bardzo niskim stężeniu alkoholu, które w swojej objętości zawiera wartość alkoholu mniejszą lub równą pół procenta, tzw. piwo bezalkoholowe, nie należy do zakresu zastosowania omawianej normy. Co więcej, należy zwrócić uwagę, że materia zainteresowania ustawy jest konkretna zawartość butelki lub pojemnika, w którym dany płyn się znajduje. Łatwo sobie wyobrazić sytuację, gdy ktoś przelewa napój alkoholowy do butelki po innym napoju, aby ten sposób, w swoim mniemaniu, uchylić się od odpowiedzialności za popełnianie wykroczenie, które niewątpliwie popełnia, ponieważ takowy napój spożywa w miejscu zakazanym. Podobnie rzecz wygląda w sytuacji owinięcia butelki nieprzezroczystą torbą lub papierem. Wykroczenie jest popełnione bez względu na ilość wypitej substancji. Takie działanie nie ma wpływu na realizację znamion wykroczenia. Oczywiście łatwo wyobrazić sobie zupełnie odwrotną sytuację – spożywanie niealkoholowego napoju z butelki, w której pierwotnie takowy się znajdował. Obserwujący taką sytuację stróż prawa z pewnością potraktują to jako realizowanie znamion wykroczenia z art. 43¹ u.w.t. Należy jeszcze raz podkreślić, że w trakcie podejmowanej interwencji, uprawniony organ ma obowiąz-

zek ustalenia, że spożywany był lub zaszło usiłowanie spożycia napoju alkoholowego w rozumieniu u.w.t. W związku z tym jedną z niezbędnych czynności podczas interwencji będzie wykazanie, że sprawca rzeczywiście spożywał napój, w którym zawartość alkoholu przekracza 0,5%, choć może się to wiązać z koniecznością wykazania przez funkcjonariuszy większego zaangażowania. Stwierdzenie, że w miejscu zabronionym doszło do spożywania napoju alkoholowego, takiego i tylko takiego, jest warunkiem *sine qua non* przypisania sprawstwa za wykroczenie z art. 43¹ u.w.t. Dodatkowo, aby produkt spełniał warunki uznania go za napój alkoholowy musi być *produktem przeznaczonym do spożycia*. Wynika z tego, że niniejsze przepisy nie będą miały zastosowania do zawierających alkohol etylowy lub metylowy tzw. wynalazków, typu denaturat, lub innych skażonych alkoholi, spożywanych przez osoby uzależnione od alkoholu, najczęściej o najniższym statusie społecznym.

4. Miejsca zabronione przez ustawę sprawujące trudności w wykładni

Art. 14 u.w.t., do którego odszyla art. 43¹ u.w.t. wylicza katalog miejsc, w których spożywanie napojów alkoholowych jak zabronione. I o ile w większości przypadków nie ma wątpliwości, o jakie miejsca chodzi, gdyż są one dosyć precyzyjnie oznaczone, to w przypadkach określonych w art. 14 ust. 2a u.w.t. rodzą się pewne wątpliwości. W omawianej regulacji prawodawca zabrania spożywania napojów alkoholowych na *ulicach, placach i parkach*, za wyjątkiem miejsc przeznaczonych do ich spożycia na miejscu, w punktach sprzedaży tych napojów. To właśnie te trzy kategorie najczęściej są utożsamiane z pojęciem miejsca publicznego. Problem definiowania tych pojęć na gruncie u.w.t. jest na tyle doniosły, że zajmował się jednym z nich Sąd Najwyższy w orzeczeniu przywołanym na początku.

⁷² u.w.t., por. art. 46 ust. 1

4.1. Ulica na gruncie u.w.t.

W systemie obowiązujących aktów prawnych można znaleźć dwie konkurujące ze sobą definicje legalne *ulicy*. Według rozporządzenia Ministra Administracji i Cyfryzacji w sprawie ewidencji miejscowości, ulic i adresów jest to wydzielony pas terenu posiadający urzędową nazwę przeznaczony do ruchu pojazdów lub pieszych⁷³. Z kolei ustawa o drogach publicznych stwierdza, że ulica jest to droga na terenie zabudowany lub przeznaczony do zabudowy zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁷⁴. Sądy rozstrzygając sprawy na gruncie art. 14 ust. 2a u.w.t. stosują w swoich orzeczeniach obie definicje, co nie zawsze jest słuszne. Obie regulacje zostały zawarte w aktach o różnej mocy prawnej (ustawie i rozporządzeniu), a zgodnie z § 149 załącznika do rozporządzenia w sprawie *Zasad techniki prawodawczej*⁷⁵ w akcie normatywnym niższym rangą niż ustawa bez upoważnienia ustawowego nie formułuje się definicji ustalających znaczenie określeń ustawowych. Dodatkowo łatwo zauważyć, że definicja zawarta w rozporządzeniu MAiC jest znaczeniowo szersza od tej zawartej w u.d.p. Skoro więc definicja zawarta w art. 4 pkt 3 u.d.p. jest węższa od definicji zawartej w rozporządzeniu to względy gwarancyjne, determinowane przez represyjny charakter przepisu art. 43¹ u.w.t., którego hipotezę dopełnia art. 14 ust. 2a u.w.t., wskazują na potrzebę przyjęcia definicji zawartej w tej ustawie⁷⁶. W piśmiennictwie powszechnie akcentuje

się nakaz ścisłej wykładni prawa karnego⁷⁷. W sytuacji, gdy dane unormowanie ogranicza wolności i prawa obywatelskie, dopuszczalne jest przyjęcie wykładni zawężającej, co stanowi negatyw generalnego zezwolenia na rozszerzającą wykładnię praw i wolności obywatelskich⁷⁸. Stanowisko to pozostaje w zgodzie z jednym z aspektów zasady praworządności, tj. tym, że obywatelom wolno to, czego prawo im wyraźnie nie zabrania, zaś organom władzy publicznej wolno tylko to, na co prawo im wyraźnie zezwala.

Z powyższych względów należy do u.w.t. stosować definicję *ulicy* z u.d.p. jako *drogi*, które to pojęcie również posiada swoje objaśnienie w ustawie o drogach publicznych (art. 4 pkt 2 u.d.p.). W związku z tym *ulicą* na gruncie u.w.t. jest droga wraz z obiektami inżynierskimi, urządzeniami oraz instalacjami, stanowiąca całość techniczno-użytkową, przeznaczona do prowadzenia ruchu drogowego, zlokalizowana w pasie drogowym na terenie zabudowy lub przeznaczony do zabudowy zgodnie z przepisami o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w której ciągu może być zlokalizowane torowisko tramwajowe⁷⁹. Co oczywiste, niezbędną częścią drogi, umożliwiającą ruch pojazdów, jest jezdnia. Nie zawsze jednak występować będą wszystkie elementy drogi, w tym i chodnik. Skoro elementem niezbędnym drogi, a zatem i ulicy jest jezdnia, to i ich podstawową funkcją w ramach ruchu drogowego jest ruch pojazdów⁸⁰. W tym znaczeniu *ulicą* z u.w.t. będzie co najmniej jezdnia w terenie zabudowy (nie mylić z terenem zabudowanym) lub przeznaczonym do zabudowy. Samo nadanie urzędowej nazwy pasowi terenu nie przesądza, że staje się on ulicą. Takie stanowisko przyjął również Sąd Najwyższy w przywołanym na początku postanowieniu.

⁷³ rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dn. 9.1.2012 r., Dz.U.2012.125, por. załącznik nr 2 w sprawie ewidencji miejscowości, ulic i adresów

⁷⁴ ustawa z dn. 21.3.1985 r. o drogach publicznych, Dz.U.2016.1440 j.t., por. art. 4 pkt 3, zwana dalej u.d.p.

⁷⁵ rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 20.6.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”, Dz.U. z 2016 r., poz. 283

⁷⁶ por. post. SN z dn. 19.1.2017 r., sygn. I KZP 14/16, OSNKW 2017/3/13

⁷⁷ zob. A. Marek, V. Konarska-Wrzosek, *Prawo karne*, Warszawa 2016 r., s. 69

⁷⁸ zob. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 183

⁷⁹ por. post. SN z dn. 19.1.2017 r... op. cit.

⁸⁰ Ibidem

4.2. Park a § 43¹ u.w.t

Samo zdefiniowanie pojęcia *park* nie należy do najtrudniejszych elementów omawianego przepisu. Wydaje się, że należy je rozumieć na gruncie ustawy o ochronie przyrody, gdzie park jako teren zielony to teren urządzony wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełniące funkcje publiczne⁸¹. Pod tym dezygnatem kryją się wszystkie rodzaje parków – od narodowych, przez krajobrazowe, aż po parki miejskie. W praktyce parki mają swoje nazwy własne, stąd ich identyfikacja nie powinna nastęrczać problemów. Jednakże tam, gdzie nie nastąpiła jego indywidualizacja poprzez nadanie nazwy wówczas należy położyć nacisk na takie elementy definicji z u.o.p. jak teren zielony z roślinnością i infrastruktura, który pełni funkcje publiczne, a więc taki, do którego dostęp nie jest ograniczony. W powyższych względów dokonując wykładni *per analogiam* za park w rozumieniu u.w.t. uznać należy również skwery czy też zieleńce.

4.3. Place a zakaz spożywania napojów alkoholowych

Najwięcej problemów w interpretacji sprawia pojęcie *placu*. Wydaje się, że w polskim systemie prawnym brak jest jakiegokolwiek definicji tego pojęcia, stąd niemożliwe jest przeprowadzenie wykładni systemowej, która wskazałaby kierunek stosowania. Słownik Języka Polskiego PWN wskazuje, że *plac* to duża, wolna przestrzeń w mieście powstała najczęściej przy zbiegu ulic, zwykle otoczona budynkami, a także teren wydzielony pod zabudowę oraz teren wokół zabudowy. Niestety, taka wykładnia prowadzi do wątpliwości, co można uznać za plac, a czego nie, ponieważ definicja tego słowa nie jest dostatecznie precyzyjna. Ewidentnie placem będzie teren, któremu odpowiedni organ samorządu terytorialnego

⁸¹ ustawa z dn. 16.4.2004 r. o ochronie przyrody, Dz.U.2016.2134 j.t., por. art. 5 pkt. 21, zwana dalej u.o.p.

nada urzędowo nazwę, np. Plac marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Warto zwrócić uwagę na interpelację poselską skierowaną przez posel Małgorzatę Niemczyk dotyczącą problemów związanych z interpretacją przepisów u.w.t. w zakresie katalogu miejsc, w których zabronione jest spożywanie napojów alkoholowych⁸², w tym i *placów*. W odpowiedzi na zapytanie Ministerstwo Zdrowia odpowiedziało, że w celu określenia terminu *plac* należy wskazać przepisy ustawy prawo geodezyjne i kartograficzne⁸³. Zgodnie z art. 47a powyższej ustawy na gminę nałożony jest obowiązek prowadzenia ewidencji miejscowości, ulic i adresów, która tworzona jest na podstawie m.in. uchwał rady gminy w sprawie przebiegu oraz nadania nazw ulic i placów. W ewidencji tej uwzględnione zostać muszą również, poza miejscowościami i adresami, nazwy ulic i placów oraz dane określające położenie tych ulic i placów. Szczegółowo zakres informacji gromadzonych w bazach danych ewidencji miejscowości, ulic i adresów określają przepisy rozporządzenia ministra administracji i cyfryzacji z dnia 9 stycznia 2012 r. w sprawie ewidencji miejscowości, ulic i adresów (Dz. U. poz. 125)⁸⁴. Takie odesłanie należy uznać za co najmniej niezasadnione. Ze wspomnianego przepisu wynika, że wydane na jego podstawie rozporządzenie dotyczyć ma zakresu informacji gromadzonych w bazach danych ewidencji miejscowości, ulic i adresów oraz funkcjonowania tych baz danych. Poza tym analiza definicji, jaką posłużył się Minister Administracji i Cyfryzacji w załączniku nr 2 wskazuje, że w pkt 5 części III tego załącznika, zatytułowanej *Katalog Obiektów EMUiA*, określono znaczenie terminu *ulica* jedynie na potrzeby ewidencji w bazie danych. W pkt 8 odnośnie do nazwy *ulicy*

⁸² interpelacja nr 21182 do ministra zdrowia z dn. 24.9.2013 r.

⁸³ ustawa z dn. 17.5.1989 r. - Prawo geodezyjne i kartograficzne, Dz.U.2016.1629 j.t.

⁸⁴ odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Zdrowia z dn. 23.10.2013 r. na interpelację nr 21182

przyjęto, że powinna ona zostać podzielona na części. Przy czym wymienione tam nazwy, m.in. *plac*, mają stanowić jej części. Tymczasem w art. 14 ust. 2a u.w.t. *plac* potraktowany został jako miejsce odrębne od ulicy. Stanowi to wystarczające spostrzeżenie, nasuwające się po lekturze wspomnianego załącznika nr 2, z którego wynika, że Minister Administracji i Cyfryzacji posłużył się w nim terminem *ulica* dla oznaczenia pewnej umownej kategorii danych zebranych w bazach ewidencji, a nie dla regulacji materii normatywnej pojęcia *ulicy i placu*⁸⁵.

Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenia należy stwierdzić, że pojawia się dość duża trudność w kwalifikowaniu miejsc jako *parki*, a w szczególności *place* i *ulice* w rozumieniu u.w.t. Takiej kwalifikacji należy dokonywać zawsze *in concreto*, biorąc pod uwagę faktyczne cechy danego miejsca.

4.4. Miejsca objęte zakazem wydanym przez radę gminy

Omawiając miejsca, w których obowiązuje zakaz spożywania alkoholu nie można zapomnieć o przepisie z art. 14 ust. 6 u.w.t, który udziela kompetencji radzie gminy do wprowadzenia w innych niewymienionych w u.w.t. miejscach, obiektach lub na określonych obszarach gminy, ze względu na ich charakter, czasowego lub stałego zakazu, sprzedaży, podawania, spożywania oraz wnoszenia napojów alkoholowych. Kompetencja ta jest dosyć mocno ograniczona. Rada gminy może wprowadzić taki zakaz w miejscach na terenie swojego działania, jedynie jeżeli jest to uzasadnione ich charakterem, np. mają szczególne znaczenie religijne, kulturalne, oświatowe, społeczne, czy pełnią specyficzną rolę wychowawczą nie tylko w stosunku do dzieci i młodzieży⁸⁶. Ustawa nie przyznała gene-

ralnej kompetencji do wprowadzenia zakazu we wszystkich miejscach publicznych w gminie. Wydając przepisy prawa miejscowego w tym przedmiocie rada gminy powinna pamiętać, by posługiwać się takimi zwrotami językowymi, które pełnią funkcje semantyczne nazw jednostkowych i pozwalają je indywidualizować oraz odróżniać od innych tego samego rodzaju miejsc lub obszarów publicznych, także ze względu na ich charakter⁸⁷. Przepisy gminne wydawane na podstawie art. 14 ust. 6 u.w.t., nie mogą posługiwać się sformułowaniami ogólnymi i generalnymi zarazem, jak np. obiekty sportowe, sklepy, place zabaw, klatki schodowe, cmentarze, bez ich indywidualizacji⁸⁸.

W orzecznictwie sądów administracyjnych można znaleźć wiele wyroków uchylających wadliwie wydane przepisy dotyczące tej materii. Główną przyczyną ich wadliwości jest wykroczenie poza ramy określone upoważnieniem ustawowy, a w szczególności obejmowaniem zakazem miejsc nieprecyzyjnie określonych lub których charakter nie uzasadnia wprowadzenia zakazu. Podstawą podejmowania przez policjantów lub strażników działań w zakresie ujawniania spożywania alkoholu w miejscach zabronionych jest dokładna znajomość treści podejmowanych przez lokalne rady gmin uchwał, tj. wskazanych w nich konkretnych obiektów czy miejsc. Trzeba podkreślić, że te organy nie są uprawnione do badania legalności tych uchwał. Dodatkowo należy zauważyć, że mając na względzie zasady praworządności, rada gminy, która ustanawia taki zakaz, powinna w miejscu, gdzie ma on obowiązywać umieścić odpowiednie informacje, np. poprzez ogłoszenia lub tablice informacyjne.

⁸⁵ por. post. SN z dn. 19.1.2017 r., sygn. I KZP 14/16, OSNKW 2017/3/13

⁸⁶ Skrzydło-Niżnik I., Zalas.G, *Ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi:*

komentarz, doktryna, orzecznictwo, Kraków 2002, s. 270

⁸⁷ por. uchw. (7)SN z dn. 17.4.1997 r., sygn. III RN 11/97, OSNAP 1997, nr 20, s. 393

⁸⁸ por. uchw. (7)NSA z dn. 16.12.1996 r., sygn. OPS 8/96, ONSA 1997/2/50

5. Sankcja za spożywanie

Osoba spożywająca napój alkoholowy w miejscu objętym zakazem popełnia wykroczenie, które zagrożone jest karą grzywny. Ze względu na fakt ujęcia go w załączniku do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów ws. grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń⁸⁹ i objęcie tzw. taryfikatorem możliwe jest zastosowanie postępowania mandatowego, zgodnie z przepisami kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia⁹⁰. Grzywna nałożona w drodze mandatu karnego za spożywanie napojów alkoholowych wynosi 100 zł. Należy zauważyć, że ustawodawca w wyżej wymienionym przypadku dopuszcza również możliwość przeprowadzenia czynności wyjaśniających w oparciu o przepis art. 54 k.p.w., i w konsekwencji skierowanie wniosku o ukaranie do sądu. W tym przypadku sąd, zgodnie z zapisem art. 43¹ ust. 1 u.w.t., ma możliwość zastosowania wobec obwinionego jedynie grzywny. Jej wysokość, zgodnie kodeksem wykroczeń⁹¹ może wynosić do 5000 zł. Usiłowanie jest karane w granicach zagrożenia dla sprawstwa. Dodatkowo należy liczyć się z możliwością przepadku napojów alkoholowych, chociażby nie były własnością sprawcy.

6. Spożywanie alkoholu w przestrzeni publicznej – podsumowanie

Bardzo mocno należy podkreślić, że brak jest w Polsce przepisów wprowadzających bezwzględny zakaz spożywania napojów alkoholowych w miejscach publicznych. Ustawa o wychowaniu w trzeźwości enumeratywnie wskazuje miejsca, w któ-

rych taki zakaz obowiązuje lub ze względu na decyzje kompetentnego organu samorządu terytorialnego może obowiązać. Największym problemem w stosowaniu omówionych przepisów jest kwestia definiowania miejsc określonych w art. 14 ust. 2a u.w.t., czyli *ulic, placów i parków*. Zgodnie z przyjętymi zasadami wykładni prawniczej, przepisy o charakterze represyjnym nie mogą być interpretowane w sposób rozszerzający, dlatego też tam gdzie pojawiają się wątpliwości co do tego czy dane miejsce kryje się pod desygnatem wcześniej wymienionych nazw należy rozwiać je na korzyść obywatela. Charakter obowiązujących regulacji jednoznacznie świadczy, że zakaz spożywania napojów alkoholowych stanowi wyjątek od zasady dopuszczalności ich spożywania.

Podsumowując, osoba spożywająca alkohol w przestrzeni publicznej musi mieć, ze względu na grożącą jej odpowiedzialność karną, świadomość tego, czy w danym miejscu jest to dozwolone, czy też nie, zatem katalog miejsc wskazanych w art. 14 ust. 1-5 u.w.t. należy zakreślić ściśle, wyłączając spod zakazu te miejsca, które mieszczą się w sferze cienia semantycznego użytych w przepisach pojęć. Jeśli zaś chodzi o miejsca objęte zakazem spożywania alkoholu, wskazane w uchwałach rad gmin, to winny być one odpowiednio oznaczone stosownymi znakami⁹². W mojej ocenie materia, która została poruszona powinna stać się elementem kampanii informacyjno-edukacyjnej dla społeczeństwa. Niestety w praktyce często zdarza się, że funkcjonariusze, bazując na niewiedzy obywateli, wystawiają mandaty za spożywanie alkoholu w miejscach nieobjętych zakazem m.in. takich jak alejki osiedlowe, pola, łąki czy plaże.

⁸⁹ rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dn. 24.11.2003 r. w sprawie wysokości grzywien nakładanych w drodze mandatów karnych za wybrane rodzaje wykroczeń, Dz.U.2013.1624 j.t., por. załącznik, tabela A, lp. 77

⁹⁰ ustawa z dn. 24.8.2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, Dz.U.2016.1713 j.t., dalej k.p.w.

⁹¹ ustawa z dn. 20.5.1971 r. – Kodeks wykroczeń, Dz.U. 2015, poz. 1094 j.t., por. art. 11 § 4

⁹² por. post. SN z dn. 19.1.2017 r., sygn. I KZP 14/16, OSNKW 2017/3/13

Karolina Hołowiecka - młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej SP w Pile

Miłosz Stanisławski - młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej SP w Pile

FUNKCJONARIUSZ PUBLICZNY - ZARYS POJĘCIA

Funkcjonariusz publiczny to pojęcie znane jedynie prawu karnemu. W żadnej innej gałęzi prawa nie występuje. W pierwszym XX-wiecznym Kodeksie karnym z 1932 r. mówi się o urzędniku, a definicja ustawowa tego pojęcia znajduje się w art. 91 § 5 i stanowi, że „Przez urzędnika należy rozumieć również osobę wojskową”. Pozostałe przymioty decydujące o tym, czy jest to urzędnik należy wywieść z treści artykułów części szczególnej rozdziału XXI i rozdziału XLI.

Kodeks karny wprowadzony ustawą z dnia 19 kwietnia 1969 r. posługuje się już pojęciem funkcjonariusza publicznego. Pojęcie to ustawodawca zdefiniował w art. 120 § 11 kk. Status ten przysługiwał: osobom będącym pracownikami administracji państwowej, chyba że pełnił wyłącznie funkcje usługowe, sędziemu, ławnikowi ludowemu, prokuratorowi, osobie zajmującej kierownicze stanowisko lub pełniącej funkcje związane ze szczególną odpowiedzialnością w innej państwowej jednostce organizacyjnej, organizacji spółdzielczej lub innej organizacji społecznej ludu pracującego; osobie szczególnie odpowiedzialnej za ochronę porządku lub bezpieczeństwa publicznego lub też za ochronę mienia społecznego; osobie pełniącej czynną służbę wojskową; innej osobie korzystającej z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej dla funkcjonariuszy publicznych; posłowi na Sejm oraz radnemu. Z analizy tego przepisu wynika, że pojęcie funkcjonariusza publicznego rozumiane było dość sze-

roko. Samo pełnienie funkcji kierowniczych lub związanych ze szczególną odpowiedzialnością powodowało zaliczenie do tej kategorii.

W obecnie obowiązującym kodeksie karnym również znajduje się definicja legalna tego pojęcia. Zamieszczona została w art. 115 § 13 kk. W intencji komisji kodyfikacyjnej znajdującej się tam wyliczenie miało stanowić katalog zamknięty. Ustawodawca pogrupował podmioty uznawane za funkcjonariuszy publicznych. W pierwszej grupie znalazły się podmioty wymienione wprost z nazwy, tj. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, poseł, senator, radny, poseł do Parlamentu Europejskiego, sędzia, ławnik, prokurator, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, funkcjonariusz Służby Więziennej i osoba pełniąca czynną służbę wojskową. Nie budzi ono żadnych wątpliwości interpretacyjnych. O przynależności do kolejnej grupy decyduje rodzaj działalności danej osoby. Są to osoby niezatrudnione w administracji rządowej, samorządowej lub w innym organie państwowym, ale upoważniona do wydawania decyzji administracyjnych, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, osoby orzekającej w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy. Kolejnym wyróżnikiem jest organ zatrudniający i wykonywana w tym organie działalności (osoba będąca pracow-

nikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej, osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe)⁹³. Przytoczona definicja ma charakter katalogu zamkniętego. Nie można więc żadnego podmiotu niewymienionego w tym przepisie uznać za funkcjonariusza publicznego. Z uwagi na to, że definicja ta znalazła się w rozdziale „Objaśnienia wyrazów ustawowych” Kodeksu karnego, za każdym razem, kiedy w kodeksie niniejszym będzie mowa o funkcjonariuszu publicznym należy rozumieć to pojęcie w sposób objaśniony w art. 115 § 13.

Wydawać by się mogło, że to kazuistyczne wyliczenie nie będzie budziło żadnych problemów. W praktyce jest jednak inaczej. Nie budzą wątpliwości jedynie podmioty wymienione z nazwy. Na marginesie należy dodać, że nie będzie funkcjonariuszem publicznym asesor sądowy, prokuratorski lub notarialny, ponieważ nie został przywołany w art. 115 § 13 kk.

Podmiotami wymienionymi w art. 115 § 13 pkt 4 i 6 są zatrudnieni w „administracji rządowej”, „innym organie państwowym lub samorządu terytorialnego”, a także uprawnieni „do wydawania decyzji administracyjnych”, a niebędący pracownikami administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, a także zajmujący kierownicze stanowiska w innej instytucji państwowej. Najczęściej przywoływaną definicją administracji jest stworzona przez Otto Mayera definicja negatywna, która brzmi następująco: „Admi-

⁹³M. Pieszczyk „Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym” *Folia Iuridica wrocławensis* vol2 no1/2013

nistracja to ta działalność państwa, która nie jest ani ustawodawstwem ani sądownictwem”⁹⁴. Będą to więc na szczeblu centralnym urzędy naczelne i centralne np. Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów, poszczególni ministrowie, Komendant Główny Policji itp. Na szczeblu terenowym będą to organy zespolone i niezespolone. Organami rządowej administracji zespolonej są wojewoda oraz działający pod zwierzchnictwem wojewody kierownicy zespolonych służb, inspekcji i straży, którzy wykonują zadania i kompetencje określone w ustawach (w imieniu wojewody lub własnym). Do owych kierowników należą m.in. Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej, Komendant Wojewódzkiej Policji, Kurator Oświaty, Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego, Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektor Inspekcji Handlowej. Organami rządowej administracji niezespolonej są terenowe organy administracji rządowej podporządkowane właściwemu ministrowi oraz kierownicy państwowych osób prawnych i innych państwowych jednostek organizacyjnych, wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej na obszarze województwa (np. dowódcy okręgów wojskowych, wojskowi komendanci uzupełnień, dyrektorzy izb skarbowych, naczelnicy urzędów skarbowych, dyrektorzy urzędów kontroli skarbowej, dyrektorzy izb celnych, naczelnicy urzędów celnych, państwowi inspektorzy sanitarni, powiatowi oraz graniczni lekarze weterynarii, wojewódzcy inspektorzy transportu drogowego)⁹⁵. Należy zauważyć, że na podstawie sformułowania „inny organ państwowy” do kręgu funkcjonariuszy publicznych będziemy zaliczać także referendarzy sądo-

⁹⁴ Otto Mayer Wikipedia

⁹⁵ Komentarz do Kodeksu karnego red. Stefański Legalis

wych i asystentów sędziów, ponieważ na mocy ustawy o ustroju sądów powszechnych są pracownikami sądów.

Art. 115 § 13 pkt 4 wspomina o pracownikach samorządu terytorialnego. Przy wykładni tego przepisu należy odnieść się do Ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządu terytorialnego. Art. 115 § 13 pkt 4 wyłącza z grona funkcjonariuszy publicznych pracowników wymienionych organów sprawujących jedynie czynności usługowe. Chodzi o czynności, które nie mają związku z merytorycznymi kompetencjami danej jednostki, a jedynie ułatwiają wykonywanie jej zadań.⁹⁶ Do tej kategorii można zaliczyć sekretarki, osoby sprzątające, portierów itp. Przepis ten nadaje status funkcjonariusza publicznego również innym osobom, ale tylko w zakresie wydawanych decyzji administracyjnych lub w związku z ich wydawaniem. Doktryna rozumie je jako akty administracyjne indywidualne, w których treści następuje władcze i jednostronne rozstrzygnięcie o prawach lub obowiązkach indywidualnych osoby fizycznej lub prawnej w konkretnej sprawie. Mowa tu o podmiotach zatrudnionych w spółdzielczych jednostkach organizacyjnych, władzach samorządów zawodowych, osobach zatrudnionych w izbach rzemieślniczych, organizacjach społecznych czy kombatanckich⁹⁷. Problemy interpretacyjne stwarza również zawarty w art. 115 § 13 pkt 6 desygnat „osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej”. Chodzi tu o instytucje inne niż wymienione w art. 115 § 13 pkt 4 i 5. Określenie „inna instytucja państwowa” jest niewątpliwie szersze zakresowo od

⁹⁶ M. Pieszczyk „Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym” *Folia Iuridica wratislaviensis* vol2 no1/2013 s. 193

⁹⁷ M. Pieszczyk „Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym” *Folia Iuridica wratislaviensis* vol2 no1/2013 s. 194

pojęcia organ państwowy lub samorządowy, a węższe od państwowej jednostki organizacyjnej, którym to terminem posługiwał się ustawodawca w kodeksie karnym z 1969 r. Zasięgiem swym obejmuje zespół urzędów materialnych i organizacyjnych, których zadaniem jest zaspokojenie potrzeb jednostkowych i grupowych oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania zbiorowości jako całości, a wchodzące w jej skład osoby uprawnione są do wykonywania czynności określonych publicznie i bezosobowo. Jako przykład instytucji państwowych, niemieszczących się w zakresie znaczeniowym nazwy administracja rządowa czy organ państwowy, wymienia się w doktrynie: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Polską Akademię Nauk, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, inne państwowe fundusze celowe⁹⁸.

Co do zasady definicja funkcjonariusza publicznego nie powinna być interpretowana rozszerzająco. Sąd Najwyższy wypowiedział się w tej kwestii następująco: „Pozostałe spore pozostaje, że definicja funkcjonariusza publicznego podana w art. 115 § 13 k.k. tworzy zamknięty katalog. Dokonując analizy pojęcia „funkcjonariusz publiczny”, należy przede wszystkim mieć na względzie doniosłe konsekwencje prawne, jakie wynikają dla sprawcy w razie uznania, że jest on podmiotem przestępstwa indywidualnego określonego w art. 231 § 1 k.k. Z tych powodów, pamiętając o konstytucyjnej zasadzie *nullum crimen, nulla poena sine lege* (art. 42 ust.1), wykładnia kryteriów decydujących o uznaniu danej osoby za funkcjonariusza publicznego powinna być podporządkowana rygorom ścisłej wy-

⁹⁸ Tamże s. 194

kładni.”⁹⁹ Problematyka związana z wykładnią tego przepisu doczekała się dość licznych rozważań doktryny oraz bogatego orzecznictwa Sądu Najwyższego. Brak tu jednak często zgodności. Dla przykładu Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 30.04.2003 r. I KZP 12/03 stwierdził: „Asesor komorniczy nie jest funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 k.k., jednakże przyjęć należy, że ma on status funkcjonariusza publicznego w rozumieniu tego przepisu, gdy pełni zlecone mu obowiązki zastępcy komornika na podstawie art. 26 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. Nr 133, poz. 882 ze zm.), bądź prowadzi czynności egzekucyjne zlecone mu przez komornika w trybie art. 33 tej ustawy”¹⁰⁰. Z poglądem tym nie zgodzili się przedstawiciele doktryny prawa karnego, dostrzegając brak normatywnego oparcia i tym samym nieuprawnioną dowolność poglądu umożliwiającego uznanie za funkcjonariusza publicznego osób odbywających jedynie szczególnego rodzaju staż (asesura), mający na celu przygotowanie ich do należytego pełnienia zawodu prawniczego¹⁰¹.

Kwestia ustalenia czy danemu podmiotowi przysługuje status funkcjonariusza publicznego jest niezwykle istotna w świetle regulacji zawartych w rozdziale XXIX kodeksu karnego. Przesłanki opisane w tym rozdziale dotyczą właśnie funkcjonariusza publicznego, a niektóre zachowania są penalizowane wyłącznie w takim kontekście. Stwierdzenie, czy dany podmiot jest funkcjonariuszem publicznym, zależy wyłącznie od jego przynależności do któ-

rejkolwiek z grup wyróżnionych w art. 115 § 13 k.k., natomiast osobną kwestią staje się ustalenie, czy podejmowane przez niego czynności mają charakter służbowy i dotyczą osób lub dobra, w stosunku do których występuje w tym charakterze. Pozytywne przesądzenie tej okoliczności warunkuje odpowiedzialność karną na podstawie przepisów umieszczonych w rozdziale XXIX kodeksu karnego¹⁰².

Próby jednolitej wykładni tego przepisu utrudnia nadto fakt, że poza kodeksem karnym funkcjonuje wiele ustaw przyznających określonym podmiotom ochronę właściwą funkcjonariuszom publicznym nie nakładając na nie szczególnej odpowiedzialności. Zaburza to pewną symetrię w budowie omawianej instytucji. Rozwiązania, które znalazły się w obowiązującym kodeksie karnym, przyznają wzmoczoną ochronę funkcjonariuszowi publicznemu uznając tym samym jak doniosłą rolę w społeczeństwie spełnia. Jednocześnie nakładają również wzmoczoną odpowiedzialność, wymagając od osób będących funkcjonariuszami publicznymi więcej niż od przeciętnego obywatela. Wobec powyższego istnieją wątpliwości, w jaki sposób traktować podmioty, które tą szczególną ochroną na podstawie ustaw zostały objęte.

Wydawać się mogło, że uda się, konkludując powyższe rozważania, stworzyć wyczerpującą listę podmiotów, które na podstawie obowiązujących przepisów uznawane są za funkcjonariuszy publicznych. Z uwagi na powyższe problemy z wykładnią art. 115 § 13 k.k. okazało się to jednak niemożliwe.

⁹⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2004 r. IV KK 126/2004 www.wp.money.pl

¹⁰⁰ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 2003 r. I KZP 12/03 www.wp.money.pl

¹⁰¹ M. Pieszczek „Pojęcie funkcjonariusza publicznego w prawie karnym” *Folia Iuridica wratislaviensis* vol2 no1/2013 s. 196

¹⁰² Tamże s. 198

PRZESZUKANIE

Zbigniew Bogusz - starszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

Hanna Bigielmajer - młodszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile

DOKUMENTY UPRAWNIAJĄCE DO DOKONANIA PRZESZUKANIA ORAZ ZATRZYMANIA RZECZY I ICH ZASTOSOWANIE

Przeszukanie, jak również zatrzymanie rzeczy, może nastąpić jedynie na podstawie dokumentów, o których mowa w art. 220 § 2 i 3 k.p.k. **Dokumentami uprawniającymi do dokonania przeszukania/zatrzymania rzeczy są:**

- 1) postanowienie prokuratora lub sądu o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu,
- 2) nakaz wydania rzeczy; przeszukania wydany przez kierownika jednostki, w której funkcjonariusz pracuje,
- 3) legitymacja służbowa.

Ustawodawca ujednoczył dokumenty, na podstawie których wyżej wymienione czynności procesowe mogą być przeprowadzone. Kolejność, w jakiej zostały one wymienione, nie jest przypadkowa.

Co do zasady podstawowym dokumentem uprawniającym do przeprowadzenia przeszukania jest postanowienie o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu wydane przez sąd lub prokuratora. Natomiast nakaz przeszukania lub legitymacja służbowa mogą stanowić podstawę do przeprowadzenia przeszukania tylko w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli sąd lub prokurator nie mógł wcześniej takiego postanowienia wydać.

Do wypadków niecierpiących zwłoki należy zaliczyć sytuację, w której każda zwłoka prowadzi do utraty lub zniekształ-

cenia (zniszczenia) śladów i dowodów. Okoliczność, czy w konkretnej sytuacji zachodzi „wypadek niecierpiący zwłoki” (art. 308 § 1 k.p.k.) jest sprawą ocenną, przy czym ocena, czy taki wypadek zachodzi, należy do organów prowadzących postępowanie przygotowawcze, które muszą brać pod uwagę m.in. możliwość wcześniejszego porozumienia się osoby, która będzie przesłuchana, ze świadkami lub innymi osobami uczestniczącymi w przestępstwie, co może grozić porozumieniem się tych osób i utrudnieniem w ten sposób dotarcia do prawdy.¹⁰³

Jeżeli w toku czynności dochodzeniowo - śledczych policjant powzięmie decyzję o celowości przeprowadzenia przeszukania, zwraca się do prokuratora z wnioskiem o wydanie postanowienia na tę okoliczność. Inaczej mówiąc, jest to **tzw. przeszukanie zaplanowane**. Jest to zarazem sytuacja najbardziej komfortowa i bezpieczna pod względem prawnym dla policjantów, którzy postanowienie sądu lub prokuratora realizują, ponieważ czynność przeszukania jest z góry zatwierdzona. Zgodnie z § 66 ust. 1 - 2 Wytycznych Nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 23 lipca 2015 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo - śled-

¹⁰³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2012 r., sygn. II KK 313/11.

czych przez policjantów (Dz. Urz. KGP z dnia 24 lipca 2015 r., poz. 59), **policjant występuje do prokuratora z wnioskiem o wydanie postanowienia o zatrzymaniu rzeczy lub danych informatycznych albo przeszukaniu, wskazując w nim cel tej czynności, ze wskazaniem osoby podejrzanej, która ma być wykryta, zatrzymana lub przymusowo doprowadzona, albo rzeczy lub danych informatycznych, które mają być znalezione lub zatrzymane, jak również imię, nazwisko i adres osoby (nazwę i adres instytucji), u której czynności te mają być przeprowadzone. W uzasadnieniu wniosku należy przedstawić dowody lub przytoczyć okoliczności dające podstawę do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy albo dane informatyczne znajdują się we wskazanym miejscu lub urządzeniu albo systemie informatycznym.**

Tę samą decyzję może podjąć prokurator z własnej inicjatywy w ramach prowadzonego postępowania przygotowawczego, zlecając przeprowadzenie przeszukania Policji, bądź też samodzielnie przeprowadzając przeszukanie (z udziałem bądź bez udziału Policji).¹⁰⁴ **W postanowieniu o przeszukaniu, które wydaje prokurator, należy podać cel tej czynności, ze wskazaniem osoby podejrzanej, która ma być wykryta, zatrzymana lub przymusowo doprowadzona, albo rzeczy, które mają być znalezione lub zatrzymane, jak również imię, nazwisko i adres osoby (nazwę i adres instytucji), u której czynności te mają być przeprowadzone, oraz organ wykonujący czynność. W uzasadnieniu postanowienia należy przedstawić dowody lub przytoczyć okoliczności dające podstawę do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy znajdują się w miejscu wskazanym w postanowieniu. W razie zarządzenia zatrzymania i przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej należy ponadto wykazać istnienie przesłanek wy-**

mienionych w art. 247 § 1 k.p.k.¹⁰⁵

Według brzmienia § 66 ust. 3 cytowanych powyżej Wytycznych Nr 1 Komendanta Głównego Policji, w razie konieczności dokonania na podstawie art. 217 § 1 i 5 k.p.k. w zw. z art. 236a. k.p.k. zatrzymania rzeczy, danych informatycznych lub nośników zawierających dane informatyczne albo przeprowadzenia na podstawie art. 220 § 3 k.p.k. w zw. z art. 236a. k.p.k. przeszukania osoby, miejsca lub systemu informatycznego, **kierownik jednostki Policji może wystawić nakaz wydania rzeczy lub nośników zawierających dane informatyczne albo nakaz przeszukania, w których wskazuje:**

- 1) cel czynności, ze wskazaniem rzeczy lub nośników zawierających dane informatyczne, które mają być odnalezione lub zatrzymane;
- 2) imię, nazwisko i adres osoby, która ma być zatrzymana albo przymusowo doprowadzona – w przypadku przeszukania dokonywanego w tym celu;
- 3) imię, nazwisko i adres osoby, u której ma być przeprowadzona czynność lub nazwę i adres instytucji, w której ma być przeprowadzona czynność;
- 4) dane policjanta kierującego czynnością.

Jednakże policjant może dokonać przeszukania w oparciu o nakaz kierownika jednostki jedynie w wypadkach niecierpiących zwłoki (art. 308 § 1 k.p.k.), kiedy nie ma możliwości wydania przez prokuratora postanowienia o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu, co może mieć miejsce na przykład w porze nocnej, w dni świąteczne i poza godzinami urzędowania prokuratury oraz w sytuacji, kiedy wszelka zwłoka spowodowana czasem koniecznym do uzyskania postanowienia od prokuratora (także w toku formalnie wszczętego dochodzenia

¹⁰⁴ Por. Baran M., Sielecki P., Wasik A.: Podręcznik policjanta pionu prewencji. Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach 2007, s. 51 - 52.

¹⁰⁵ § 161. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z dnia 04.04.2016 r., poz. 508, zm. Dz.U. z dnia 28.12.2016 r., poz. 2195).

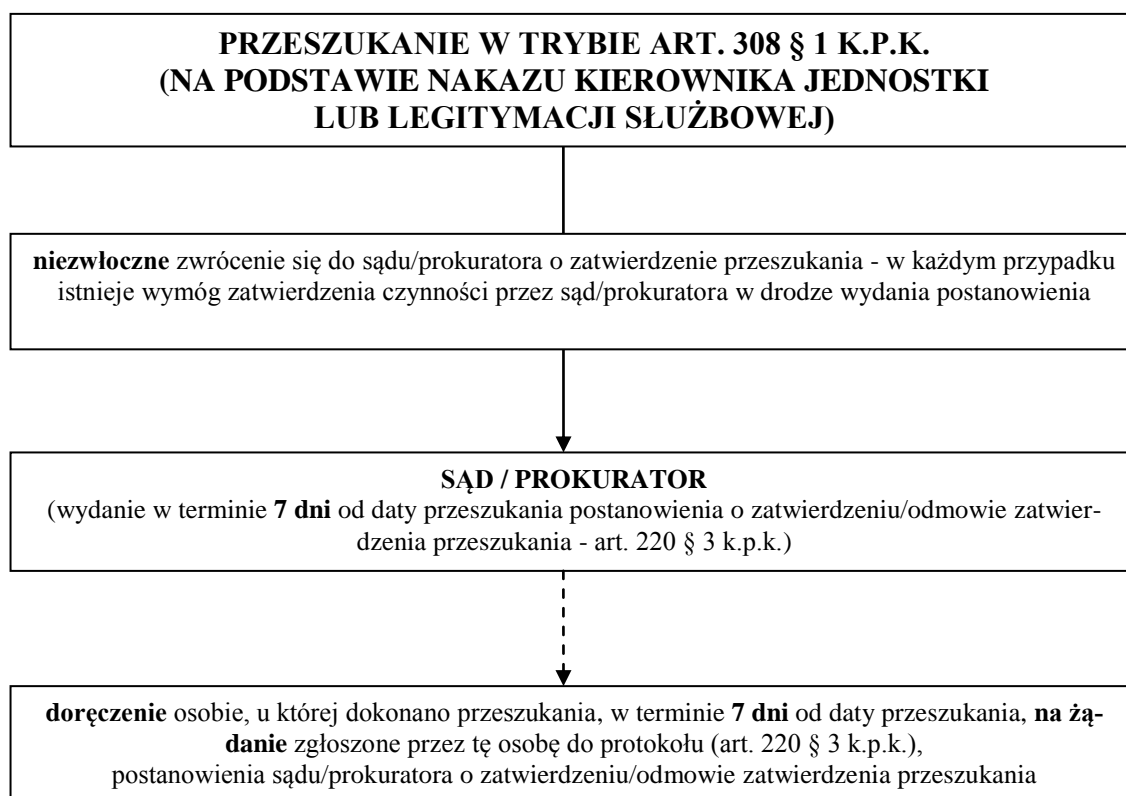
lub śledztwa) mogłaby doprowadzić do utraty, zniekształcenia lub zniszczenia śladów i dowodów przestępstwa czy też do ucieczki osoby podejrzanej z miejsca, w którym – jak na przykład wynika z zeznań świadka - taka osoba się ukrywa.

Przeszukania na podstawie legitymacji służbowej policjant może dokonać tylko wówczas, gdy nie ma możliwości uzyskania nakazu kierownika swojej jednostki (również po formalnym wszczęciu dochodzenia lub śledztwa) lub postanowienia prokuratora o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu. Taka konieczność może zaistnieć zwłaszcza podczas działań w pościgu, w czasie ujęcia sprawcy na gorącym uczynku popełnienia czynu zabronionego, gdy istnieje realna groźba ucieczki osoby podejrzanej lub groźba dokonania innego

przestępstwa, w czasie poważnego zagrożenia, w czasie klęski żywiołowej, kiedy nie ma czasu ani możliwości dotarcia do jednostki Policji, żeby uzyskać nakaz przeszukania kierownika jednostki, albo do prokuratury, by uzyskać postanowienie prokuratora. Tak więc legitymacja służbowa - jako dokument uprawniający policjanta do przeprowadzenia przeszukania - ma zastosowanie jedynie w sytuacjach wyjątkowych, gdy istnieje potrzeba natychmiastowego działania.

Przeszukanie w trybie art. 308 § 1 k.p.k.: termin 7 dni (zatwierdzenie czynności) / 7 dni (doręczenie postanowienia), liczone od daty przeszukania » patrz schemat nr 1.

Schemat nr 1. Przeszukanie w trybie art. 308 § 1 k.p.k.

Źródło: opracowanie własne.

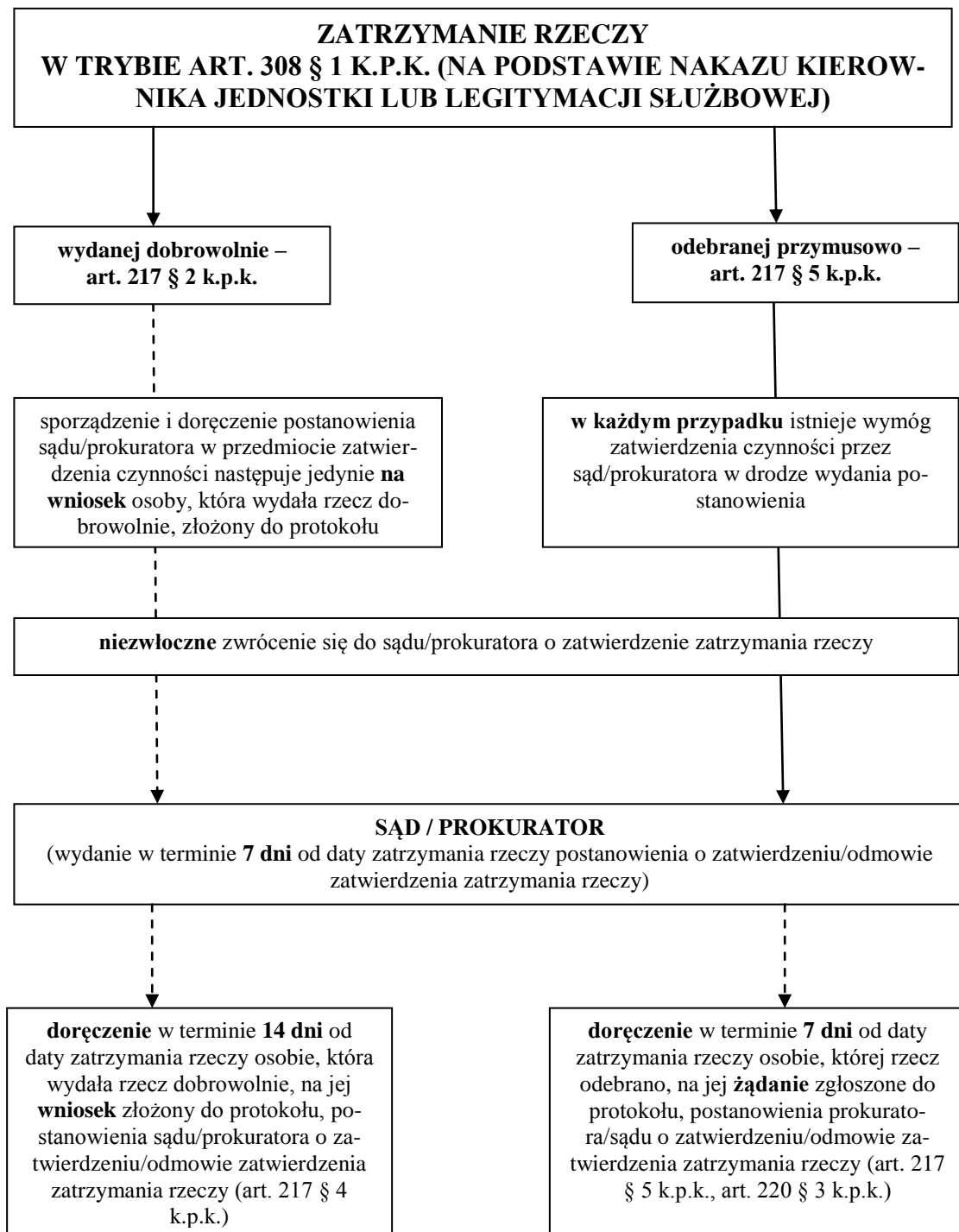
W przypadku dokonania przeszukania w trybie art. 308 § 1 k.p.k., tj. na podstawie nakazu kierownika jednostki albo legitymacji służbowej, organ dokonujący przeszukania **niezwłocznie** zwraca się do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie przeszukania. Przeszukanie dokonane na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej zawsze wymaga zatwierdzenia przez sąd/prokuratora w drodze wydania postanowienia - **w terminie 7 dni od daty przeszukania (termin prekluzyjny; czynności dokonane po jego przekroczeniu są bezskuteczne i w przeciwieństwie do terminu zawitego nie można go przywracać.)**. Dodatkowo, jeżeli osoba, u której dokonano przeszukania, zgłosi do protokołu żądanie doręczenia jej postanowienia sądu lub prokuratora w przedmiocie zatwierdzenia (o prawie zgłoszenia żądania należy ją pouczyć - art. 220 § 3 k.p.k.), to postanowienie to należy jej doręczyć **w terminie 7 dni od daty przeszukania (termin instrukcyjny; wystarczy więc, aby przed jego upływem nastąpiło nadanie pisma procesowego za pokwitowaniem odbioru w palcówce operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe)**.

Dwojaki sposób postępowania obowiązuje przy zatrzymaniu rzeczy dokonanym w trybie art. 308 § 1 k.p.k., tj. na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej. Procedura postępowania będzie zależała od tego, czy zatrzymana rzecz została wydana przez osobę dobrowolnie czy została jej ona odebrana » patrz schemat nr 2.

Zatrzymanie rzeczy wydanej dobrowolnie w trybie art. 308 § 1 k.p.k.: termin 7 dni (zatwierdzenie czynności) / 14 dni (wydanie postanowienia), liczone od daty zatrzymania rzeczy.

Przy **dobrowolnym wydaniu rzeczy dokonanej** w trybie art. 308 § 1 k.p.k. osoba, która taką rzecz wydała, ma prawo **niezwłocznie** złożyć wniosek o sporządzenie i doręczenie jej postanowienia sądu lub prokuratora o zatwierdzeniu zatrzymania, o czym należy ją pouczyć - art. 217 § 4 k.p.k. W razie złożenia takiego wniosku, sporządzenie (wydanie) postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia czynności przez sąd lub prokuratora musi nastąpić **w terminie 7 dni od daty zatrzymania rzeczy (termin prekluzyjny)** - art. 230 § 1 k.p.k., natomiast doręczenie takiego postanowienia powinno nastąpić **w terminie 14 dni od daty zatrzymania rzeczy (termin instrukcyjny; wystarczy więc, aby przed jego upływem nastąpiło nadanie pisma procesowego za pokwitowaniem odbioru w palcówce operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe)** - art. 217 § 4 k.p.k. Zatem organ dokonujący zatrzymania rzeczy, mając na uwadze konieczność dochowania terminów procesowych, jeżeli osoba, która wydała rzecz dobrowolnie, złoży do protokołu wniosek o sporządzenie i doręczenie jej postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy, jest zobowiązany **niezwłocznie** zwrócić się do sądu lub prokuratora o wydanie postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy tak, aby **w terminie 7 dni od daty zatrzymania rzeczy** nastąpiło zatwierdzenie czynności w drodze wydania postanowienia i aby **w terminie 14 dni od daty zatrzymania rzeczy** nastąpiło doręczenie tego postanowienia osobie, która rzecz wydała. Konkludując, w przypadku niezłożenia do protokołu przez osobę, która wydała zatrzymaną rzecz dobrowolnie, wniosku w zakresie sporządzenia i doręczenia jej postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy, nie ma wymogu zwracania się do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie zatrzymania rzeczy.

Schemat nr 2. Zatrzymanie rzeczy w trybie art. 308 § 1 k.p.k.

Źródło: opracowanie własne.

Zatrzymanie rzeczy odebranej przymusowo w trybie art. 308 § 1 k.p.k.: termin 7 dni (zatwierdzenie czynności) / 7 dni (wydanie postanowienia), liczone od daty zatrzymania rzeczy.

W przypadku **odebrania przymusowego rzeczy** w trybie art. 308 § 1 k.p.k. należy pouczyć osobę, od której rzecz odebrano, o prawie zgłoszenia do protokołu żądania doręczenia jej postanowienia sądu lub prokuratora w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania – art. 220 § 3 k.p.k. Trzeba przy tym pamiętać, że bez względu na to, czy osoba ta żąda lub nie żąda doręczenia jej postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia czynności, należy zawsze i **niezwłocznie** zwrócić się do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie zatrzymania rzeczy. Zatrzymanie takie w każdym przypadku (podobnie jak przeszukanie dokonane w wypadkach niecierpiących zwłoki) wymaga zatwierdzenia przez sąd lub prokuratora w drodze wydania postanowienia – **w terminie 7 dni od daty zatrzymania rzeczy (termin prekluzyjny)** - art. 230 § 1 k.p.k. Postanowienie sądu lub prokuratora w przedmiocie zatwierdzenia czynności podlega doręczeniu osobie, od której rzecz odebrano, jednak tylko na zgłoszone przez nią do protokołu żądanie. W razie zgłoszenia takiego żądania doręczenie powinno nastąpić **w terminie 7 dni od daty czynności (termin instrukcyjny; wystarczy więc, aby przed jego upływem nastąpiło nadanie pisma procesowego za pokwitowaniem odbioru w palcówce operatora pocztowego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe)**. Zatem organ dokonujący zatrzymania rzeczy w drodze jej odebrania jest zobligowany **niezwłocznie** zwrócić się do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie zatrzymania rzeczy tak, aby **w terminie 7 dni od daty zatrzymania** nastąpiło zatwierdzenie czynności poprzez wydanie postanowienia i aby **w terminie 7 dni od daty zatrzymania** nastąpiło doręczenie tego postanowienia osobie, której rzecz została odebrana – samo doręczenie nastąpi oczywiście tylko

wtedy, gdy do protokołu zostanie zgłoszone w tym zakresie żądanie.

Jeżeli zatrzymanie rzeczy nastąpiło bez uprzedniego polecenia sądu lub prokuratora, a w ciągu 7 dni od dnia czynności nie nastąpiło jej zatwierdzenie, należy niezwłocznie zwrócić zatrzymane rzeczy osobie uprawnionej, chyba że nastąpiło dobrowolne wydanie, a osoba ta nie złożyła wniosku o sporządzenie i doręczenie jej postanowienia sądu lub prokuratora o zatwierdzeniu czynności – art. 230 § 1 k.p.k. w zw. z art. 217 § 4 k.p.k. Powyższy tryb nie dotyczy rzeczy, których posiadanie jest zabronione – art. 230 § 3 k.p.k.

Prokurator, podejmując decyzję w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy lub przeszukania, ustala, czy dokonanie przeszukania i zatrzymania rzeczy na podstawie nakazu kierownika właściwej jednostki Policji lub legitymacji służbowej jej funkcjonariusza było uzasadnione oraz czy postanowienie prokuratora o zarządzeniu przeszukania nie mogło być uprzednio wydane, a także czy czynności te zostały przeprowadzone i udokumentowane zgodnie z przepisami k.p.k.¹⁰⁶ Powinien się więc ustosunkować do przyczyn, dla których organ dokonujący przeszukania/ zatrzymania rzeczy nie zwrócił się o uprzednie wydanie postanowienia o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu. Chodzi o wskazanie uzasadnienia przemawiającego za tym, iż rzeczywiście czynność była dokonana w wypadku niecierpiącym zwłoki. Postanowienie o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu, jak również postanowienie o zatwierdzeniu zatrzymania rzeczy/ przeszukania wydane przez prokuratora powinno zawierać, poza obowiązkowymi elementami wskazanymi w art. 94 k.p.k., przede wszystkim argumenty wskazujące na zasadność dokonania przedmiotowej czynności. Nie do przyjęcia jest jedynie ogólne wskazanie w postanowieniu o żądaniu wy-

¹⁰⁶ § 160. Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z dnia 04.04.2016 r., poz. 508, zm. Dz. U. z dnia 28.12.2016 r., poz. 2195).

dania rzeczy; o przeszukaniu wydanym przez prokuratora czy też w nakazie wydania rzeczy; przeszukania wydanym przez kierownika jednostki, że celem przeszukania jest odnalezienie przedmiotów mogących stanowić dowód przestępstwa, pochodzących z przestępstwa lub których posiadanie jest zabronione, bez sprecyzowania, o jakie przedmioty konkretnie chodzi, gdyż może to świadczyć o braku merytorycznych (faktycznych) podstaw do zarządzenia przeszukania. Powyższe powinien mieć na względzie policjant, który występuje do prokuratora z wnioskiem o wydanie postanowienia o żądaniu wydania rzeczy; o przeszukaniu czy też postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy/przeszukania dokonanego na podstawie nakazu kierownika jednostki albo legitymacji służbowej, aby uniknąć sytuacji, kiedy prokurator odmówi zatwierdzenia czynności. Skutek wydania postanowienia o odmowie zatwierdzenia zatrzymania rzeczy; przeszukania jest identyczny jak w przypadku niewydania postanowienia w ogóle, tj. koniecznym jest niezwłoczne zwrócenie rzeczy, przy czym obowiązek zwrotu nie dotyczy rzeczy, których posiadanie jest zabronione, na przykład posiadanych bez zezwolenia środków odurzających, materiałów wybuchowych, broni palnej itp. Ponadto, zgodnie z art. 236 § 1 k.p.k. na postanowienie dotyczące przeszukania i zatrzymania rzeczy przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone; zażalenie na postanowienie wydane lub czynność dokonaną w postępowaniu przygotowawczym rozpoznaje sąd rejonowy, w okręgu którego prowadzone jest postępowanie.

Nadmienić należy, że **zlecenie innej jednostce Policji** przeszukania lub zatrzymania rzeczy albo przeszukania systemu informatycznego lub zatrzymania danych informatycznych bez postanowienia sądu lub prokuratora może nastąpić jedynie w wypadkach niecierpiących zwłoki, gdy uzyskanie postanowienia nie było możliwe, a zwłoka mogłaby doprowadzić do utraty

rzeczy lub danych informatycznych mogących stanowić dowody w sprawie. Zlecenie może być przekazane telegramem, faksem, pocztą elektroniczną i powinno zawierać w szczególności dane osoby zlecającej wykonanie czynności, numer sprawy, a także informacje dotyczące rzeczy lub danych informatycznych podlegających zatrzymaniu. Nakaz przeszukania lub zatrzymania rzeczy albo danych informatycznych wydaje wówczas kierownik jednostki Policji, która ma wykonać czynność. Następnie Policja występuje o zatwierdzenie czynności do prokuratora właściwego do sprawowania nadzoru nad postępowaniem, w ramach którego czynność została wykonana. W przypadku istnienia zagrożenia dotrzymania terminu zatwierdzenia czynności lub terminu doręczenia osobie postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia czynności, jednostka Policji wykonująca czynność może wystąpić z wnioskiem o jej zatwierdzenie do prokuratora właściwego dla miejsca wykonania czynności.¹⁰⁷

Możliwość zatrzymania rzeczy przez Policję na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej nie dotyczy zatrzymania korespondencji i przesyłek oraz danych, o których mowa w art. 180c i 180d ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz. U. z 2016 r., poz. 1489, 1579, 1823 i 1948), jeżeli mają znaczenie dla toczącego się postępowania. Tylko sąd lub prokurator mają prawo je otwierać lub zarządzić ich otwarcie - art. 218 § 1 k.p.k.. Zatrzymanie tego rodzaju może nastąpić tylko na podstawie postanowienia wydanego przez sąd lub prokuratora (zarówno w fazie *in rem*, jak i *ad personam*, bez względu na formę, w jakiej postępowanie przygotowawcze jest prowadzone, a rolą Policji jest jedynie wystąpienie do prokuratora z odpowiednim wnio-

¹⁰⁷ § 23 ust. 1-4 Zarządzenia Nr 4 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lutego 2017 r. w sprawie niektórych form organizacji i ewidencji czynności dochodzeniowo - śledczych Policji oraz przechowywania przez Policję dowodów rzeczowych uzyskanych w postępowaniu karnym (Dz. Urz. KGP z dnia 10 lutego 2017 r., poz. 9).

skiem). Związany jest też z tym obowiązek nałożony na urzędy, instytucje i podmioty prowadzące działalność telekomunikacyjną niezwłocznego zabezpieczenia, na żądanie sądu lub prokuratora zawartych w postanowieniu, na czas określony, nieprzekraczający jednak **90 dni**, danych informatycznych przechowywanych w urządzeniach zawierających te dane, na nośniku lub w systemie informatycznym (art. 218a. § 1 k.p.k.). Postanowienie sądu/prokuratora doręcza się adresatom korespondencji oraz abonentowi telefonu lub nadawcy, którego wykaz połączeń lub innych przekazów informacji został wydany. Doręczenie postanowienia może być odroczone na czas oznaczony, niezbędny ze względu na dobro sprawy, lecz nie później niż do czasu prawomocnego zakończenia postępowania. Pozbawiona znaczenia dla postępowania karnego korespondencję i przesyłki należy niezwłocznie zwrócić właściwym urzędom, instytucjom lub przedsiębiorstwom (art. 218 § 2 i 3 k.p.k.), a pozbawione znaczenia dla postępowania karnego dane informatyczne należy niezwłocznie zwolnić spod zabezpieczenia (art. 218a. § 2 k.p.k.). W uzasadnieniu do postanowienia z dnia 25 marca 2010 r., sygn. I KZP 37/09 Sąd Najwyższy uznał, że przepis art. 180a ust. 1 pkt 2 ustawy z 16 lipca 2004 r. Prawo telekomunikacyjne nakłada na operatorów publicznej sieci telekomunikacyjnej oraz dostawców ogólnie dostępnych usług telekomunikacyjnych

obowiązek udostępniania, to jest wyszukiwania, tworzenia stosownych zestawień i przesyłania za pomocą sieci telekomunikacyjnej uprawnionym podmiotom, w tym sądowni i prokuratorowi danych, o których mowa w art. 180c ust. 1 ustawy. Tak rozumiane koszty udostępniania tych danych obciążają operatora lub dostawcę i nie mogą wchodzić w skład kosztów sądowych, a zatem nie stanowią wydatków, o których mowa w art. 618 k.p.k.

W kontekście art. 218 k.p.k. pojawia się problem, jak postępować, kiedy zaistnieje wypadek niecierpiący zwłoki i zachodzi konieczność działania w trybie art. 308 § 1 k.p.k., w sytuacji, gdy mamy do czynienia z wiarygodną informacją, że w przesyłce pocztowej znajdują się na przykład środki odurzające albo tabletki na potencję w znacznej ilości, skoro Policja nie może dokonać zatrzymania korespondencji i przesyłek na podstawie nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej. Z mocy ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (Dz.U. 2016, poz. 1947) uprawnienia do kontroli i rewizji przesyłek pocztowych (bez konieczności wcześniejszego uzyskania postanowienia sądu/prokuratora) posiadają funkcjonariusze Służby Celno - Skarbowej. Kontroli takiej podlegają przesyłki pocztowe w rozumieniu art. 3 pkt 21 ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2016 r., poz. 1113, 1250 i 1823).

BEZPIECZNA INFORMACJA

W stałym cyklu „Bezpieczna Informacja” poświęconym ochronie informacji, publikujemy artykuł nadkom. Zbigniewa Wlazło zatytułowany „Instrukcja zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych”, w którym autor przybliżył cel i zasady tworzenia kolejnego z dokumentów (Polityka bezpieczeństwa została opisana w poprzednim artykule Kwartalnika nr 1/2017) opisujących sposób przetwarzania danych osobowych oraz środki organizacyjne zapewniające ochronę przetwarzanych danych osobowych. Nadkom. Zbigniew Wlazło był administratorem bezpieczeństwa informacji w Szkole Policji w Pile. Posiada też wieloletnie doświadczenie w zakresie ochrony informacji niejawnych – pełnił funkcję pełnomocnika Komendanta Szkoły Policji w Pile ds. ochrony informacji niejawnych oraz kierował pionem ochrony. Obecnie pełni obowiązki naczelnika Wydziału Główne Archiwum Policji Komendy Głównej Policji. Ukończył studia podyplomowe na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie poświęcone bezpieczeństwu informacji w administracji i biznesie. Jest też autorem wielu prac dotyczących ochrony danych osobowych i informacji niejawnych. Zdobytą wiedzę oraz doświadczeniem z zakresu ochrony informacji dzielił się z innymi prowadząc szkolenia, w tym również poza murami pilskiej Szkoły.

INSTRUKCJA ZARZĄDZANIA SYSTEMEM INFORMATYCZNYM SŁUŻĄCYM DO PRZETWARZANIA DANYCH OSOBOWYCH

Zgodnie z zapisami art. 36 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, administrator danych prowadzi dokumentację opisującą organizację sposobu przetwarzania danych oraz zastosowane w tym celu środki techniczne i organizacyjne zapewniające ochronę przetwarzanych danych osobowych, odpowiednią do zagrożeń oraz kategorii danych objętych ochroną. Zakres tej dokumentacji został określony w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Admini-

stracji z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentacji przetwarzania danych osobowych oraz warunków technicznych i organizacyjnych, jakim powinny odpowiadać urządzenia i systemy informatyczne służące do przetwarzania danych osobowych (zwanym dalej rozporządzeniem), i składa się ona z Polityki bezpieczeństwa oraz Instrukcji zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych. Dokumentację przetwarzania danych osobowych wdraża administrator danych

(§ 3 ust. 3 rozporządzenia) i musi ona posiadać formę pisemną (§ 3 ust. 2 rozporządzenia). Opracowując Instrukcję zarządzania systemem informatycznym służącym do przetwarzania danych osobowych należy kierować się zapisami § 5 rozporządzenia, w którym wskazano wymagane obszary, które powinny być w niej zawarte i szczegółowo opisane. Instrukcja zarządzania zawiera w szczególności:

- 1) procedury nadawania uprawnień do przetwarzania danych i rejestrowania tych uprawnień w systemie informatycznym oraz wskazanie osoby odpowiedzialnej za te czynności,
- 2) stosowane metody i środki uwierzytelnienia oraz procedury związane z ich zarządzaniem i użytkowaniem,
- 3) procedury rozpoczęcia, zawieszenia i zakończenia pracy przeznaczone dla użytkowników systemu,
- 4) procedury tworzenia kopii zapasowych zbiorów danych oraz programów i narzędzi programowych służących do ich przetwarzania,
- 5) sposób, miejsce i okres przechowywania elektronicznych nośników informacji zawierających dane osobowe oraz kopii zapasowych zbiorów danych oraz programów i narzędzi programowych służących do ich przetwarzania,
- 6) sposób zabezpieczenia systemu informatycznego przed działalnością oprogramowania, którego celem jest uzyskanie nieuprawnionego dostępu do systemu informatycznego,
- 7) sposób realizacji wymogów odnotowywania informacji o odbiorcach danych,
- 8) procedury wykonywania przeglądów i konserwacji systemów oraz nośników informacji służących do przetwarzania danych.

Należy zaznaczyć, iż zapis: „instrukcja zarządzania zawiera w szczególności”, po pierwsze obliguje administratorów danych do tego, aby ww. obszary były bezwzględnie ujęte w opracowanej Instrukcji zarządzania, a po drugie umożliwia rozszerzenie zakresu tego dokumentu o obszary i zagadnienia, które uwzględniając specyfikę danej jednostki „dostosowują” Instrukcję do faktycznie występujących w niej warunków przetwarzania.

„W treści instrukcji powinny być zawarte ogólne informacje o systemie informatycznym i zbiorach danych osobowych, które są przy ich użyciu przetwarzane, zastosowane rozwiązania techniczne, jak również procedury eksploatacji i zasady użytkowania, jakie zastosowano w celu zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych. Gdy administrator do przetwarzania danych wykorzystuje nie jeden, lecz kilka systemów informatycznych, wówczas stosownie do podobieństwa zastosowanych rozwiązań powinien opracować jedną, ogólną instrukcję zarządzania lub oddzielnie instrukcje dla każdego z użytkowanych systemów. Zatem inny będzie zakres opracowanych zagadnień w małych podmiotach, w których dane osobowe przetwarzane są przy pomocy jednego lub kilku komputerów, a inny w dużych, w których funkcjonują rozbudowane sieci komputerowe z dużą ilością serwerów i stacji roboczych przetwarzających dane przy użyciu wielu systemów informatycznych.”¹⁰⁸

Biorąc pod uwagę powyższe oraz to, że Instrukcja zarządzania jest drugim obok Polityki bezpieczeństwa dokumentem opisującym sposób przetwarzania danych oso-

¹⁰⁸ A. Kaczmarek, *ABC bezpieczeństwa danych osobowych przetwarzanych przy użyciu systemów informatycznych*, Wyd. Sejmowe, Warszawa 2007, s. 34.

bowych oraz zastosowane środki techniczne i organizacyjne zapewniające ochronę przetwarzanych danych osobowych odpowiednią do zagrożeń oraz kategorii danych objętych ochroną, z którym będą się obowiązkowo zapoznawały osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych, wskazanym jest, aby zawierała ponadto:

- 1) *wprowadzenie* – podstawy prawne i cel opracowania Instrukcji, a także odwołanie do innych dokumentów dot. przetwarzania danych osobowych np. Polityki bezpieczeństwa, których postanowienia dana jednostka musi po wdrożeniu stosować,
- 2) *cel przetwarzania danych osobowych* – jakie przesłanki faktyczne usprawiedliwiają przetwarzanie danych osobowych przez administratora danych w danej jednostce (np. zapewnienie ochrony obiektów, obsługa kadrowo-finansowa itp.),
- 3) *zakres Instrukcji* – wskazanie najważniejszych obszarów, które zawiera Instrukcja zarządzania, do jakich kategorii zbiorów się odnosi (przetwarzanych w systemach informatycznych, w wersji tradycyjnej – papierowej), oraz ew. odwołanie do innej dokumentacji opisującej sposób przetwarzania danych w zbiorach danych administrowanych centralnie (przez jednostki nadrzędne),
- 4) *definicje* – wyjaśnienie podstawowych pojęć i skrótów używanych w Instrukcji,
- 5) *procedurę określającą metody i środki uwierzytelniania użytkowników* – w tym punkcie powinien być opisany sposób zabezpieczenia dostępu do danych osobowych (procedura nadawania upoważnień do przetwarzania danych osobowych

i nadawania uprawnień do pracy w systemie informatycznym oraz zastosowane środki ochrony fizycznej),

- 6) *procedurę określającą zasady postępowania z hasłami* – sposób przechowywania haseł oraz wymagania co do ich złożoności, wskazanie okresu, po którym hasło musi być zmienione, sposób przekazywania hasła tymczasowego itp.,
- 7) *procedurę korzystania z komputerów przenośnych poza obszarem przetwarzania danych osobowych* – procedura zawierać może m.in. obowiązek uzyskania zgody na wynoszenie komputera poza obszar przetwarzania, zobowiązanie użytkownika do nie udostępniania innym komputera, haseł, jak też zawartości przechowywanej na nim, korzystania wyłącznie z oprogramowania posiadającego licencję, ew. oprogramowania darmowego, sposobów instalowania oprogramowania, nie korzystania z opcji zapamiętywania haseł itp.,
- 8) *procedurę obsługi problemów związanych z dostępem do systemu informatycznego* – np. sposób informowania o blokowaniu dostępu użytkownikom do systemu na czas usunięcia problemów,
- 9) *procedurę ochrony antywirusowej* – wskazanie możliwych źródeł przedostania się do systemu szkodliwego oprogramowania, osoby odpowiedzialne za instalację i aktualizację oprogramowania antywirusowego, zobowiązanie użytkowników do informowania administratora systemu o wystąpieniu zagrożenia, itp.,
- 10) *procedurę postępowania z dokumentami papierowymi zawierają-*

cyymi dane osobowe stanowiącymi źródło wprowadzania danych oraz wydruki z systemu – szczegółowy sposób postępowania z takimi dokumentami, zobowiązanie użytkowników do przestrzegania opisanych w niej środków ostrożności,

- 11) *procedurę utrzymania ciągłości działania* – np. stosowanie urządzeń typu UPS, korzystanie z gwarantowanego zasilania itp.,
- 12) *procedury kontroli dostępu i bezpieczeństwa* – mechanizmy systemu operacyjnego identyfikujące uprawnienia użytkowników, odwołanie do zaleceń i procedur informatycznych, jeśli takie opracowano i wdrożono do stosowania w danej organizacji itp.,
- 13) *postanowienia końcowe* – w tej części Instrukcji powinny się znaleźć klauzule dookreślające, że dokument ten jest wyłącznie do użytku wewnętrznego jednostki, wskazanie kto powinien się z nim zapoznać, jak taki fakt zapoznania powinien być dokumentowany. Ponadto należałoby zawrzeć informację o możliwych konsekwencjach nieprzestrzegania postanowień Instrukcji zarządzania.

Wskazaniem jest, aby Instrukcja zarządzania była również podpisana przez administratora systemu informatycznego, który powinien także uczestniczyć w jej opracowaniu.

Organizując ochronę danych osobowych oraz opracowując Politykę bezpieczeństwa i Instrukcję zarządzania systemem informatycznym, należy stosować środki bezpieczeństwa odpowiednie do określonego na podstawie rozporządzenia poziomu bezpieczeństwa.

Zgodnie z § 6 ust. 1 rozporządzenia rozróżnia się trzy poziomy bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych w systemie informatycznym:

- 1) podstawowy;
- 2) podwyższony;
- 3) wysoki.

Poziom co najmniej podstawowy stosuje się, gdy:

- 1) w systemie informatycznym nie są przetwarzane dane, o których mowa w art. 27 ustawy o ochronie danych osobowych (dane wrażliwe), oraz
- 2) żadne z urządzeń systemu informatycznego, służącego do przetwarzania danych osobowych nie jest połączone z siecią publiczną.

Poziom co najmniej podwyższony stosuje się, gdy:

- 1) w systemie informatycznym przetwarzane są dane osobowe, o których mowa w art. 27 ustawy o ochronie danych osobowych (dane wrażliwe), oraz
- 2) żadne z urządzeń systemu informatycznego, służącego do przetwarzania danych osobowych nie jest połączone z siecią publiczną.

Poziom wysoki stosuje się, gdy przynajmniej jedno urządzenie systemu informatycznego, służącego do przetwarzania danych osobowych, połączone jest z siecią publiczną.

Opis środków bezpieczeństwa, które należy stosować na odpowiednim poziomie bezpieczeństwa znajduje się w załączniku do rozporządzenia. W części „A” załącznika opisano środki bezpieczeństwa na poziomie podstawowym, w części „B” na poziomie podwyższonym, a w części „C” na poziomie wysokim.

Leszek Bieliński

Starszy wykładowca Zakładu Służby Kryminalnej

GENERAL SOSABOWSKI I JEGO BRYGADA. POKŁOSIE WYSTAWY W SZKOLE POLICJI W PILE

Szkoła Policji w Pile została powołana w dniu 15 września 1954 roku. Zlokalizowana jest w centralnej części miasta, w charakterystycznym i znanym mieszkańcom oraz absolwentom szkoły budynku przy placu Staszica 7. Zgodnie ze swoją ponad 60-letnią tradycją, specjalizuje się przede wszystkim w kształceniu kadr Policji kryminalnej. Działalność jej jednak nie skupia się wyłącznie na przekazywaniu wiedzy uczącym się w niej słuchaczom. Szkoła jest miejscem, gdzie odbywa się szereg imprez kulturalnych i artystycznych, takich jak koncerty, turnieje i wystawy. W galerii sztuki „Akwarium” prezentowane są prace pracowników i funkcjonariuszy za środowiska policyjnego oraz osób niezwiązanych zawodowo ze Szkołą Policji w Pile.

W dniu 6 czerwca 2016 roku w „Akwarium” została otwarta wystawa poświęcona postaci gen. bryg. Stanisławowi Sosabowskiemu oraz udziałowi 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej w operacji „Market-Garden”. Uroczyste otwarcie poprzedził wykład połączony z prezentacją multimedialną związany z tematem wystawy. Autorzy - wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej – nadkom. Leszek Bieliński i podkom. Paweł Leśniewski postanowili zadedykować wystawę zmarłej w sierpniu 2015 roku Annie Fons. Była to Osoba „wielkiego serca”, o niespotykanej życzliwości dla innych i energii. Opiekowała się pomieszczeniem galerii oraz zajmowała się organizacją otwieranych tam wystaw i innych wydarzeń kulturalnych.

Anna Fons
Fot: Archiwum SP Piła

Uroczystość otwarcia wystawy uświetniła obecność harcerzy 7 Harcerskiej Drużyny Czerwonych Beretów im. gen. bryg. Stanisława Sosabowskiego z Hufca Związku Harcerstwa Polskiego w Lęborku, którzy przyjechali ze swoim sztandarem. Wśród zaproszonych gości na wystawę przybyli ponadto: Starosta Piłski Eligiusz Komarowski, Prezydent Miasta Piły dr Piotr Głowski, ks. kpt. Tomasz Wola – proboszcz parafii Ewangelicko - Augsburskiej w Pile, przedstawiciele Związku Polskich Spadochroniarzy z Prezesem Oddziału Poznańskiego - panem Michałem Żmudą, kpt. Paweł Kamiński - przedstawiciel Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Pile, komendanci i kierownicy komórek organizacyjnych oraz pracownicy Szkoły.

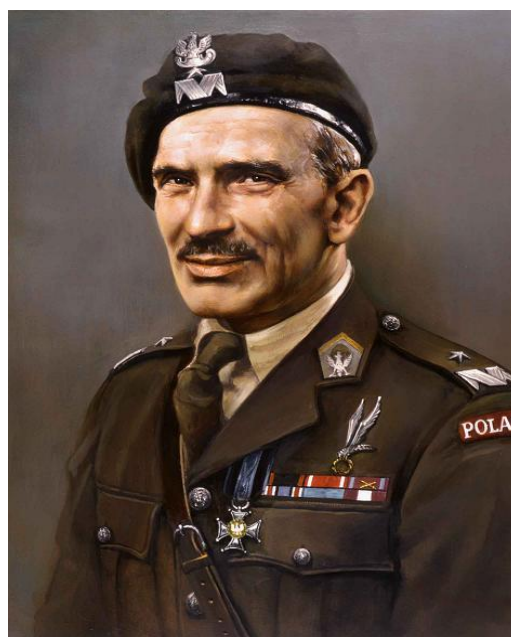
Harczerze 7 HDCZB z Lęborka wraz z organizatorami wystawy
 Fot: M. Mańczak

W Holandii każdy wie, kim był gen. Sosabowski, w naszym kraju bywa z tym różnie. Wystawa powstała między innymi po to, żeby przybliżyć postać twórcy i pierwszego dowódcy słynnej 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Przedstawienie postaci tego, w gruncie rzeczy zapomnianego w okresie PRL-u dowódcy-spadochroniarza Wojska Polskiego oraz zainteresowanie udziałem naszej brygady spadochronowej w operacji "Market-Garden", wynika z osobistych zainteresowań autorów wystawy. Przedstawione zbiory w całości pochodziły z prywatnych kolekcji organizatorów i były gromadzone latami.

General brygady Stanisław Sosabowski

Mały Staś urodził się 8 maja 1892 r. w Stanisławowie, w rodzinie pracownika kolei. Był najstarszy z trojga rodzeństwa. W wieku jedenastu lat stracił ojca i wraz z matką przejął odpowiedzialność za losy

rodziny, która w tym czasie żyła w ubóstwie. Gdy miał 13 lat zaczął zarabiać jako korepetytor.

Fot. portretu gen. Sosabowskiego autorstwa Stefana Garwatowskiego – kopia obrazu w zbiorach autora

Jako szesnastolatek wstąpił do Polskich Drużyn Strzeleckich. W 1910 r. zdał z wyróżnieniem egzamin dojrzałości i kontynuował naukę na rocznym kursie w Akademii Handlowej w Krakowie. W 1913 r. rozpoczął zasadniczą służbę wojskową w armii austro-węgierskiej. Po otrzymaniu stopnia kaprała służył w 58. Galicyjskim Pułku Piechoty na terenie rodzinnego Stanisławowa. Po wybuchu I wojny światowej, jednostka Sosabowskiego działała w ramach 11. Dywizji Piechoty. Jeszcze w 1914 r. Sosabowski rozpoczął szlak bojowy pod Przemyślem. Jego kariera liniowa została jednak przerwana z uwagi na ciężką ranę, jaką odniósł w kolano w dniu 15 września 1915 r. nad rzeką Leśną. Podczas pobytu w szpitalu wojskowym w Ołomuńcu w dniu 1 stycznia 1916 r. dostał awans na podporucznika. Ze szpitala wyszedł o lasce, z bezwładną prawą nogą. Dopiero po wielu latach rehabilitacji odzyskał w nodze pełną władzę. Za postawę bojową, odwagę i męstwo został kilkakrotnie odznaczony austriackimi odznaczeniami. W 1916 r. ożenił się z Marią Tokarską, a w rok później w Brnie urodził się ich pierwszy syn Stanisław, który później walczył w Powstaniu Warszawskim i stracił podczas walk wzrok. Awans na porucznika Sosabowski otrzymał 1 stycznia 1918 r. W listopadzie 1918 r. wstąpił do organizującego się Wojska Polskiego. Z powodów zdrowotnych nie otrzymał przydziału do jednostki liniowej, natomiast rozkaz personalny na funkcję kierownika Komisji Likwidacyjnej w Lublinie. W dniu 15 listopada uzyskał stopień kapitana. W dniu 1 stycznia 1919 r. otrzymał przydział do Warszawy i rozpoczął pracę w Głównym Urzędzie Likwidacyjnym wydzielonym w Ministerstwie Spraw Wojskowych. W dniu 1 marca 1920 r. został powołany do służby w oddziale 4. Zapatrzenia i Komunikacji Sztabu Generalnego. W dniu 9 października 1920 r. otrzymał awans na stopień majora. W dniu 28 października 1922 r. rozpoczął edukację na II Kursie Doszkolenia w Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie. W dniu 1 stycznia 1927 r. został mianowany podpułkowni-

kiem i rozpoczął pracę na stanowisku dowódcy Batalionu 75. Pułku Piechoty. Rok później został zastępcą dowódcy 3. Pułku Strzelców Podhalańskich w Bielsku-Białej. Od grudnia 1929 r. pracował w Wyższej Szkole Wojennej w charakterze wykładowcy. W 1937 r. objął dowództwo nad 9. Pułkiem Piechoty Legionów w Zamościu. W Zamościu przeżył tragedię rodzinną, gdyż w dniu 8 października 1938 r. jego drugi syn - szesnastoletni Jacek, postrzelił się śmiertelnie z broni służbowej ojca. W dniu 21 lutego 1939 r. został przeniesiony do Warszawy i objął dowództwo 21. Pułku Piechoty "Dzieci Warszawy". W dniu 19 marca został awansowany na stopień pułkownika. Wybuch II wojny światowej zastał pułk w okolicach Ciechanowa. Podczas kompanii wrześniowej 1939 r. pułk walczył w ramach 8. Dywizji Piechoty Armii "Modlin", a następnie wziął udział w obronie Warszawy. W dniu 14 września powierzono Sosabowskiemu dowództwo odcinka obrony stolicy "Grochów". Za wybitną sprawność w dowodzeniu oraz bohaterstwo na polu walki gen. Juliusz Rómmel - dowódca Armii "Warszawa - odznaczył go Orderem Virtuti Militari V Klasy. Po kapitulacji Warszawy został wzięty do niewoli niemieckiej, skąd uciekł wraz z synem. W listopadzie postanowił rozpocząć działalność podziemną i w tym celu skontaktował się z płk. Stefanem Roweckim, który nakazał mu odbudowę struktur organizacyjnych Służby Zwycięstwu Polski we Lwowie. Po przybyciu na miejsce Sosabowski stwierdził, że postawione zadanie nie jest możliwe do wykonania i wyjechał do Rumunii. Tam otrzymał nowe rozkazy, w wyniku których przedostał się w dniu 20 grudnia 1939 r. do Paryża i wstąpił do polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Po spotkaniu się z gen. Władysławem Sikorskim, objął stanowisko zastępcy dowódcy 4. Dywizji Piechoty. Po kampanii francuskiej i klęsce aliantów, w wyniku ewakuacji dotarł do Wielkiej Brytanii. Tam w lipcu 1940 r. tworzył Kanadyjską Brygadę Strzelców, szybko przemianowaną w 4. Kadrową Brygadę Strzelców. Brygada stacjonowała

w Leven w Szkocji. To właśnie z inicjatywy Sosabowskiego utworzono tam 1 Samodzielną Brygadę Spadochronową, a we wrześniu 1941 r. Sosabowski został jej dowódcą. Osobiście odbył szkolenie spadochronowe naziemne, a następnie wykonał swój pierwszy skok ze spadochronem. Miał wtedy 49 lat. W dniu 15 czerwca 1944 r. Sosabowski został mianowany generałem brygady. Jako dowódca 1 SBS wziął udział w operacji "Market-Garden". Klęską za niepowodzenie operacji Brytyjczycy niesłusznie i z premedytacją obarczyli Sosabowskiego. Uległy wobec Brytyjczyków Szef Sztabu Naczelnego Wodza, gen. Stanisław Kopański wystąpił z wnioskiem do prezydenta RP o odwołanie Sosabowskiego, a ten – mimo braku dowodów potwierdzających oskarżenia Brytyjczyków – wniosek podpisał. W dniu 9 grudnia 1944 r. Sosabowski został zwolniony ze stanowiska dowódcy 1 SBS i mianowany inspektorem Jednostek Etapowych i Wartowniczych. Za udział w dowodzeniu 1 SBS w czasie bitwy pod Arnhem został odznaczony jedynie Krzyżem Walecznych. Po rozwiązaniu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie pozostał w Londynie, gdzie założył z kolegą warsztat stolarski i tapicerski, a następnie pracował jako robotnik magazynowy. Nigdy nie powrócił do Polski. Przez władzę ludową został pozbawiony obywatelstwa polskiego. Brytyjskiego obywatelstwa nie przyjął – uważał się za uchodźcę politycznego. Zmarł na zawał serca w dniu 25 września 1967 r. w Londynie. Prochy jego sprowadzono do Polski w 1969 r. i pochowano – zgodnie z jego wolą - na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Na emigracji prowadził działalność publicystyczną oraz pisarską. Napisał dwie książki o charakterze wspomnieniowym zatytułowane: „Najkrótszą drogą” (1957) oraz „Droga wiodła ugorem” (1967).¹⁰⁹

¹⁰⁹ W literaturze przedmiotu można znaleźć rozbieżne dane dotyczące biografii gen. Sosabowskiego np. podawane są różne daty jego awansów w stopniu wojskowym.

Operacja "Market-Garden"

Polscy żołnierze będąc w Wielkiej Brytanii ludzili się, że ich jednostka spadochronowa zostanie wysłana do Polski, aby wspomóc walczące podziemie. Tak się jednak nie stało. Brytyjczycy zażądali przekazania brygady do ich dyspozycji i w dniu 6 czerwca przeszła ona pod rozkazy gen. Frederica Browninga. W dniach 17-26.09.1944 r. polscy spadochroniarze wzięli udział w największej operacji powietrznodesantowej II wojny światowej pod kryptonimem "Market - Garden". Do najważniejszych celów operacji należy zaliczyć: wbiecie się klinem i rozdzielenie wojsk niemieckich, zdobycie 5 dużych mostów (w tym kluczowego dla całej operacji na Dolnym Renie w Arnhem) zanim Niemcy zdążą je zniszczyć, utrzymanie mostów do czasu przybycia XXX Korpusu Pancernego gen. Horrocksa, obejście od północy niemieckich umocnień obronnych zwanych Linią Zygfrйда, zajęcie cennego pod względem gospodarczym Zagłębia Ruhry – strategicznego obszaru zwanego Niemieckim Obszarem Przemysłowym. Efektem operacji według pomysłodawcy marszałka polnego Montgomeryego miało być zakończenie wojny przed końcem 1944 roku. Operacja składała się z dwóch części, tj. desantu powietrznego oraz kampanii lądowej XXX Korpusu, której zadaniem było zabezpieczenie mostów przechwyconych przez spadochroniarzy.

W rzucie powietrznodesantowym wzięły udział następujące jednostki alian-tów:

- brytyjska 1 Dywizja Powietrznodesantowa generała majora Roberta Urquharta,
- amerykańska 82 Dywizja Powietrznodesantowa generała majora Jamesa Gavina,
- amerykańska 101 Dywizja Powietrznodesantowa generała majora Maxwella Taylora,
- polska 1 Samodzielna Brygada Spadochronowa generała brygady Stanisława Sosabowskiego.

Rzut lądowy stanowił brytyjski XXX Korpus generała porucznika Briana Horrocksa.

Ambitnie zaplanowana operacja "Market-Garden" nie przyniosła jednak sukcesu taktycznego, nie osiągnięto założonych celów – głównie nie zdobyto najważniejszego dla sukcesu operacji mostu drogowego w Arnhem. Zakończyła się też wielkimi stratami. Do głównych przyczyn niepowodzenia operacji należy zaliczyć:

- błędy na etapie planowania (rozłożenie desantu na kilka dni, zrzućenie spadochroniarzy zbyt daleko od celów i w ciągu dnia),
- złe działanie wywiadu brytyjskiego, niedocenianie przeciwnika i informacji pochodzących od holenderskiego ruchu oporu (w rejonie Arnhem znajdował się II Korpus Pancerny SS),
- zawiodła łączność, wsparcie lotnictwa, zrzuty zaopatrzenia, wystąpiła słaba koordynacja działań,
- poruszanie się przez XXX Brytyjski Korpus "jedyną drogą",
- pogoda (mgła spowodowała, że główne siły 1 SBS nie wystartowały do operacji w zaplanowanym czasie).

Stan osobowy 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej w 1944 r. przed desantem w Holandii wynosił 2200 żołnierzy. Straty osobowe wynosiły: zabitych – 97, rannych – 219, zaginionych lub wziętych do niewoli – 102 żołnierzy.¹¹⁰

Driel w Holandii – miejsce desantu 1 SBS
Fot: ze zbiorów autora

¹¹⁰ W literaturze przedmiotu można znaleźć rozbieżne dane dotyczące strat brygady.

Znak spadochronowy

Znak spadochronowy w formie drewnianej płasko-rzeźby.

Fot: ze zbiorów autora

Symbolem wyróżniającym polskich spadochroniarzy, począwszy od II wojny światowej aż do czasów współczesnych, jest znak spadochronowy w kształcie pikującego orła. Odznaka ta, bardzo piękna i jedyna w swoim kształcie i wykonaniu była (i nadal jest) przedmiotem pożądania żołnierskiego. Nie tylko wspaniale prezentuje się na mundurze żołnierskim, ale również nie wykazuje podobieństwa z odznakami spadochronowymi armii innych krajów. Wódz Naczelny Wojska Polskiego gen. Władysław Sikorski w czerwcu 1941 roku podjął decyzję o ustanowieniu znaku spadochronowego, jako elementu wyróżniającego nowy rodzaj wojsk polskich podczas tworzenia 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Referentem projektu znaku spadochronowego gen. Sikorski wyznaczył kpt. Kalenkiewicza. Zgodnie z intencją gen. Sikorskiego, znak ten miał być odznaką polskiego spadochroniarza, podobnie jak tzw. "Gapa" - odznaką polskiego lotnika. Marian Walentynowicz opracował projekt znaku spadochronowego na podstawie swojej wcześniejszej okładki do emigracyjnego, wojennego wydania książki Józefa Kisie-

lewskiego „Ziemia gromadzi prochy”. W dniu 20 czerwca 1941 r. Wódz Naczelny podpisał rozkaz nr 3 ustanawiający *Znak spadochronowy*.

Oto jego istotne fragmenty:

1. Zatwierdzam znak spadochronowy w kształcie spadającego do walki orła. Na obczyźnie, gdzie myśli wszystkich Polaków biegną ustawicznie do chwili powrotu a obraz jego różne w wyobraźni przybiera kształty - ma to sens szczególny. Wojsko Polskie widzi swój powrót w walce, poświęceniu i chwale. Chcemy, by orły naszych sztandarów zwycięsko spadły na wroga zanim spoczną na swojej oswobodzonej ziemi.
2. Ustaląm dwa rodzaje znaku spadochronowego: bojowy i zwykły. Bojowy znak spadochronowy różni się od zwykłego tym, że orzeł ma złoty dziób i pazury.
3. Znak nosi się na lewej piersi powyżej orderów.
4. Na wewnętrznej stronie znaku jest wyryte hasło: "Tobie Ojczyzno" i numer ewidencyjny znaku.
5. Prawo noszenia znaku bojowego mają tylko żołnierze, którzy brali udział w bojowej akcji spadochronowej. Prawo do noszenia znaku zwykłego mają żołnierze, posiadający wyszkolenie przewidziane odnośnymi rozkazami dla oddziałów spadochronowych. Znak spadochronowy nie może być nadawany honorowo.¹¹¹

W dniu 20 listopada 1944 r. - dwa miesiące po operacji "Market-Garden" - Minister Obrony Narodowej, wydał rozkaz zmieniający dotychczasowy wzór bojowego znaku spadochronowego. Opis nowego wzoru znaku polegał na tym, że do zwykłego znaku spadochronowego dodano połączony wieniec laurowy przymocowany od spodu do szponów orła. W dniu 15 września 1967 r. wojska powietrznodesantowe w Polsce otrzymały własną odznakę spadochronową zaprojektowaną wg wzoru "Bo-

jowego Znak Spadochronowego" Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie z okresu II wojny światowej. Do dnia dzisiejszego, zgodnie z przepisami, odznakę może otrzymać żołnierz wyłącznie po odbyciu przeszkolenia spadochronowego przewidzianego dla wojsk powietrznodesantowych, zaliczeniu pozytywnie egzaminu i oddaniu przewidzianej normą określonej liczby skoków.

Wyprawa do Holandii

W celu zebrania materiałów do wystawy, w dniach 24-26 lipca 2015 r., autor odbył wycieczkę do Holandii, a w szczególności do miejsc związanych z operacją "Market-Garden" oraz udziałem w niej 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej gen. bryg. Stanisława Sosabowskiego. Wyjazd umożliwił nie tylko sporządzenie dokumentacji fotograficznej, ale również została pobrana ziemia w miejscowości Driel – miejsca desantu i krwawych walk polskich spadochroniarzy. Umożliwiło to wystawienie urny z ziemią z pobojowiska na ekspozycji wystawy.

W pierwszej kolejności udano się na cmentarz wojenny w Oosterbeek, na którym spoczywa łącznie 1754 alianckich żołnierzy, którzy oddali swoje życie podczas działań wojennych w rejonie Arnhem. Większość z nich we wrześniu 1944 r. brała udział w bitwie o Arnhem, będącej częścią operacji "Market-Garden". Na cmentarzu tym spoczywa 73 polskich żołnierzy – spadochroniarzy 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej.

Cmentarz wojenny w Oosterbeek
Fot: ze zbiorów autora

¹¹¹ Źródło: Lorys J., Historia Polskiego Znak Spadochronowego, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, zeszyt 9, str. XXII-XXIII, wrzesień 1993, reprint.

W tej samej miejscowości (obecnie będącej dzielnicą Arnhem) zwiedzono również ekspozycję w Airborne Museum, która poświęcona jest w całości operacji "Market-Garden". Znajdują się tam również ekspozyty związane z 1 SBS oraz gen. Stanisławem Sosabowskim. Najcenniejszym dla Polaków jest "relikwia" polskich spadochroniarzy wojskowych z okresu II wojny światowej – sztandar Związku Polskich Spadochroniarzy w Londynie.

Sztandar Związku Polskich Spadochroniarzy w Londynie
Fot: ze zbiorów autora

Nie mogło również zabraknąć pobytu na "najsłynniejszym" moście w Arnhem, o który toczyli walkę spadochroniarze brytyjskiej 1 Dywizji Powietrznodesantowej. Na moście znajduje się tabliczka z napisem John Frostburg. Chodzi o dowódcę brytyjskich spadochroniarzy w stopniu podpułkownika, który dowodził walkami o most. Most jest celem wycieczek zorganizowanych i indywidualnych z uwagi na jego kluczowe znaczenie w operacji "Market-Garden" oraz jego symbolikę. To właśnie od niego pochodzi nazwa filmu oraz książki "O jeden most za daleko".

Dla Polaków najbliższym sercem miejscem jest oddalona o kilka kilometrów od Arnhem miejscowość Driel. To tutaj właśnie skakali polscy spadochroniarze w dniu 21 września 1944 r. około godziny 17:45 pod ogniem broni znajdujących się tam żołnierzy niemieckich. Mieli udzielić pomocy znajdującej się w okrążeniu brytyj-

skiej 1 Dywizji Powietrznodesantowej.

Most w Arnhem – stan obecny
Fot: ze zbiorów autora

W tej miejscowości polscy spadochroniarze walczyli odpierając ataki niemieckie i tutaj ginęli praktycznie do ostatniego dnia operacji. Tutaj znajdował się sztab gen. Sosabowskiego, szpital polowy i punkt opatrunkowy 1 SBS w budynku szkoły. W Driel mieszkała też Cora Baltussen, która będąc pracownikiem Czerwonego Krzyża była świadkiem lądowania polskich spadochroniarzy i znając język angielski informowała gen. Sosabowskiego o sytuacji w tej miejscowości. Opatrywała rannych polskich żołnierzy oraz była przy nich, gdy umierali. Przez całe swoje dorosłe życie walczyła też o przywrócenie dobrego imienia gen. Sosabowskiemu i polskim spadochroniarzom. O tym, jak mieszkańcy Driel są wdzięczni polskim spadochroniarzom za wyzwolenie niech świadczy fakt, że w centrum miejscowości znajdują się pomniki i tablice poświęcone Polakom oraz gen. Sosabowskiemu. Jest plac Polski, plac Sosabowskiego, na jednej z uliczek dom z napisem na ścianie "Polska" oraz w miejscowym kościele funkcjonuje "Centrum Informacji: Polacy z Driel. Związani przyjaźnią i wdzięcznością". Wyłożona jest tam też "Księga gości" z polskim znakiem spadochronowym. Każdego roku, w rocznicę bitwy, na głównym placu pod polskim pomnikiem odbywają się uroczystości z udziałem władz Rzeczypospolitej Polskiej, żołnierzy 6 Brygady Powietrznode-

santowej z Krakowa, harcerzy oraz najważniejszych gości, czyli weteranów 1 SBS, których niestety przy życiu pozostało już niewiele.

Pomnik i tablice poświęcone Polakom w Driel
Fot: ze zbiorów autora

Ciekawostka z życia 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej

SMOKEY – PIES SPADOCHRONIARZ

Większość Polaków zna historię niedźwiedzia Wojtka, który przeszedł szlak bojowy wraz z II Korpusem Polskim gen. Władysława Andersa. Historia tego misia doczekała się filmu oraz publikacji książkowych. Niewiele osób natomiast wie, że polska 1 Samodzielna Brygada Spadochronowa miała również swoją maskotkę - psa. Oto jego historia.

Pewnego dnia w lipcu 1943 r. niemieckie samoloty zbombardowały londyńską dzielnicę Paddington. W akcji ratowania ludzi znajdujących się pod gruzami wziął udział polski żołnierz będący na przepustce – lekarz z kompanii sanitarnej 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej – dr Janusz Moździerz. Podczas odgruzowywania zniszczonego domu zobaczył przerażonego trzymiesięcznego szczeniaka gramolącego się spod zwalów cegieł. Niewiele myśląc schował go do plecaka i zabrał ze sobą do jednostki, która stacjonowała w Szkocji. W ten sposób mały owczarek został w batalionie, którego żołnierzem był jego wybawca. Polacy wołali na psa Smok, Anglicy – Smokey. Wielu spadochroniarzy

miało za sobą koszmarne wspomnienia z „Nieludzkiej Ziemi” – łagrów i więzień Związku Radzieckiego. Czworonożny przyjaciel pomagał im chociaż na chwilę zapomnieć o tym co przeszli i o tym, że stracili rodziny. Był przecież takim samym sierotą jak oni.

Szczeniak rósł szybko. Nosił na obroży odznakę 1 SBS. Smok szybko przyzwyczaił się do polskich spadochroniarzy. Uczęszczał z nimi na różne ćwiczenia, grał z nimi w piłkę, zgrabnie popychając ją nosem, a na apelach karnie siadał w szeregu. Był maskotką brygady i ulubieńcem dzieci w Stamford.

Brygada przechodziła właśnie fazę szkolenia. Ktoś wpadł na pomysł by Smokowi... uszyć jego własny mały spadochron. Pomysł szybko zrealizowano. Dzielny Smok wykonał na nim dwa samodzielne skoki, wiernie skacząc za swoim panem z samolotu i odtąd był spadochroniarzem.

Ze Szkocji brygadę przeniesiono do Anglii, skąd polscy spadochroniarze mieli ruszyć do walki na kontynencie. Przed desantem pod Arnhem dowództwo poleciło zostawić Smoka w bazie. Psim instynktem przeczuwał, że dzieje się coś niedobrego i że wkrótce jego towarzysze opuszczą go. Posmutniał, przestał jeść, chodził z podwiniętym ogonem. Pewnego dnia wtulił się w ramiona dr Moździerza i zdechł. Weterynarz stwierdził, że przyczyną śmierci był udar serca.

Tragedia wiernego Smoka wstrząsnęła spadochroniarzami. Maskotkę 1 SBS pogrzebano na terenie szkolnego ogrodu w Stamford School z pełnymi honorami wojskowymi. Potem saperzy brygady wzniesli pomnik, na którym widniał orzeł 1 SBS, wizerunek głowy Smoka oraz napis: „Polscy spadochroniarze spod Arnhem. Ich ukochany pies Smokey”.¹¹²

¹¹² Informację na temat Smoka opracowano na podstawie Pisma Związku Polskich Spadochroniarzy w Londynie „SPADOCHRON” Nr 3 /149/ z dnia 1 września 1997 roku str. 10-11; Służba zdrowia 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej w operacji "Market-Garden" (w) Ilustrowany Magazyn Historyczny "Militaria" – wydanie specjalne Nr 1(23)/2012;

Miejsca upamiętniające Generała w Polsce

Zbierając informacje na temat 1 SBS i gen. Sosabowskiego, autorzy wystawy dotarli również do miejsc w kraju związanych z brygadą lub generałem. W większości przypadków autorzy dotarli do miejsc i sporządzili dokumentację fotograficzną osobiście. W kilku przypadkach społecznie udzielili pomocy w gromadzeniu materiału pogładowego słuchacze przebywający czasowo w Szkole Policji w Pile, a zamieszkali na stałe w wymienionych miejscowościach. Do miejsc tych należy zaliczyć:

- Cmentarz Wojskowy na Powązkach w Warszawie. Znajduje się tu grób generała Stanisława Sosabowskiego oraz rodziny Sosabowskich, pomnik Polskich Spadochroniarzy i Cichociemnych "Tobie Ojczyzno", jak również "Kwatera Żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie" z umieszczonymi tam tablicami 1 SBS i miejscowością Arnhem oraz grobami żołnierzy 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej;
- Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. W części ekspozycji dotyczącej walk Polaków w Europie Zachodniej w latach 1944-1945 znajdują się między innymi eksponaty dotyczące Generała np. jego mundur polowy, pistolet P-08 kal. 9 mm Parabellum oraz elementy wyposażenia;
- W Warszawie na Starym Żoliborzu przy ul. J. Hauke-Bosaka 11 znajduje się dom, w którym mieszkał gen. Sosabowski w latach 1927-1939;
- W Warszawie w Kościele Św. Stanisława Kostki na Żoliborzu znajduje się wmurowana tablica pamiątkowa dotycząca Generała;
- W Warszawie na ścianie budynku Centrum Kultury Praga-Południe przy ul. Podskarbińskiej znajduje się tablica pamięci gen. bryg. Stanisława Sosabowskiego dowódcy odcinka "Grochów" w obronie Warszawy 1939 roku;

- W Krakowie w Parku Jordana oraz przed budynkiem dowództwa 6 Brygady Powietrznodesantowej przy ul. Wrocławskiej znajdują się pomniki Generała;
- W Ustce znajduje się rondo gen. Stanisława Sosabowskiego oraz w jego pobliżu głaz z tablicą dotyczącą generała;
- W Szczecinie znajduje się ulica gen. Stanisława Sosabowskiego oraz głaz z tablicą dotyczącą generała. Ponadto, Generał jest patronem Gimnazjum nr 27 przy ul. Mikołajczyka 20;
- W Łęborku z inicjatywy Harcerzy 7 Harcerskiej Drużyny Czerwonych Beretów im. gen. Stanisława Sosabowskiego Hufiec Łębork, jednej z ulic nadano nazwę gen. Sosabowskiego. Na sztandarze drużyny również znajduje się między innymi wizerunek Generała;
- W Gdańsku gen. Stanisław Sosabowski jest patronem Szkoły Podstawowej nr 69. Szkoła posiada sztandar z wizerunkiem Generała, we wnętrzu znajdują się tablica, portret oraz namalowany na ścianie wizerunek patrona;
- Ulice z nazwą gen. Sosabowskiego znajdują się ponadto w Warszawie w dzielnicy Gocław oraz w Białymstoku.

Grób Generała na Powązkach w Warszawie
Fot: ze zbiorów autora

<http://blogbiszopa.blog.onet.pl/2008/06/03/smokey-pies-spadochroniarz> [27.05.2017].

Dom, w którym mieszkał Generał w latach 1927-1939.

Fot: ze zbiorów autora

Ku pamięci

W publikacjach, materiale filmowym, Internecie, czy np. na tablicy pamiątkowej w Ustce, gdy jest mowa o gen. Sosabowskim pada sformułowanie "Niepokorny Generał". To określenie głównie odnosi się do faktu "trudnej współpracy" pomiędzy Generałem a dowódcami Brytyjskimi. Ponadto, nawiązuje do cech charakteru Generała, jego uporowi i wytrwałości w dążeniu do celu, sprawności w działaniu i niewątpliwie odwadze w różnym znaczeniu. Te cechy wynikały prawdopodobnie z faktu, iż dzieciństwo jego zakończyło się z chwilą śmierci ojca. O trudnościach, jakie w życiu napotykał niech świadczy choćby tytuł książki wspomnieniowej, którą napisał na emigracji – „Droga wiodła ugorem”. Jednak jego nieustępliwość i determinacja w realizacji postanowień spowodowała, że stworzył praktycznie od podstaw pierwszą w dziejach oręża polskiego dużą jednostkę powietrznodesantową. Był to przede wszystkim jego osobisty sukces i pilnował bardzo, aby potencjał brygady nie został zmarnowany. Jako jedyny z dowódców ujawniał i wytykał brytyjskim generałom błędy w planowaniu operacji "Market-Garden" oraz niedocenywanie przeciwnika. Zemściło się to na nim po zakończeniu operacji, gdyż działania marszałka Montgomery'ego, a w szczególności generała Brownin-

ga doprowadziły do tego, że został odsunięty od dowodzenia swoją jednostką wojskową. Brytyjczycy obwinili go o nieudolność w dowodzeniu oraz brak współpracy, a tym samym zrobili z niego kozła ofiarnego, aby zatuszować własną winę za porażkę całej operacji. Stało się tak przy biernej postawie rządu polskiego i Naczelnego Wodza na emigracji. Po demobilizacji Generał pozostał w Wielkiej Brytanii. Imał się różnych zajęć, nie otrzymał żadnych świadczeń emerytalnych i praktycznie do końca życia pracował ciężko fizycznie. Do końca swoich dni nie doczekał się rehabilitacji. W Polsce Ludowej należał do grona generałów, o których należało zapomnieć. Z biegiem lat sytuacja ulegała powoli zmianie. Zaczęto wmurowywać tablice, budować pomniki, nadawano ulicom nazwy Generała. W 1989 r. stacjonująca w Krakowie 6 Pomorska Brygada Powietrzno - Desantowa otrzymała imię gen. Stanisława Sosabowskiego. Dzięki zaangażowaniu Holendrów, również w tym kraju podjęto działania w celu przywrócenia honoru, godności i pamięci Generała. Ukoronowaniem tych zabiegów był dzień 31 maja 2006 r., kiedy to w Hadze holenderska królowa Beatrix odznaczyła pośmiertnie gen. Sosabowskiego Medalem Brązowego Lwa. Królowa nadała jednocześnie najwyższe odznaczenie tego kraju – Wojskowy Order Wilhelma – 1 Samodzielnej Brygadzie Spadochronowej, dekorując nim sztandar krakowskiej 6 Brygady Desantowo-Szturmowej, będącej spadkobierczynią tradycji 1 SBS.

Entuzjazm i zaangażowanie Holendrów w odnajdywaniu prawdy historycznej, rzetelne przedstawienie dokonań bohaterskiego generała i jego brygady zostało ukazane w dniu 18 czerwca 2008 r., kiedy w TVP Polonia odbyła się premiera filmu pt. „Honor generała” wg scenariusza i w reżyserii Joanny Pieciukiewicz. Można użyć stwierdzenia, że zaprezentowany film to prawdziwa historia bitwy pod Arnhem, opowiedziana przez Holendrów i weteranów 1 SBS. Ten doskonały dokument spowodował, że w naszym kraju na nowo odrodziła się pamięć o Generale i Jego Brygadzie.

W Polsce, 6 lat od czasu przywrócenia pamięci i należnej wdzięczności przez Holendrów, w dniu 9 maja 2012 r. Senat Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę w sprawie uczczenia 120. rocznicy urodzin Generała Stanisława Franciszka Sosabowskiego i ustanowienia września 2012 r. miesiącem Jego pamięci (M.P. z 2012 r. poz. 347). W dniu 22 grudnia 2015 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę w sprawie ustanowienia roku 2016 Rokiem Cichociemnych (Dz. Urz. z dn. 12 stycznia 2016 r. poz. 42.), którzy w wielu przypadkach wywodzili się z 1 SBS.

W bieżącym roku, zasługującą na najwyższe słowa uznania, jest inicjatywa harcerzy 7 Harcerskiej Drużyny Czerwonych Beretów im. gen. Stanisława Sosabowskiego Hufca ZHP w Łęborku. Harcerze w tym mieście postanowili wznieść pomnik Generała. Uroczystości odsłonięcia pomnika przewidywane są na dzień 7 października.

Literatura

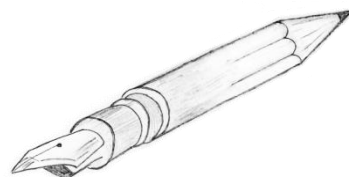
(ze zbiorów autora prezentowana na wystawie)

1. Barbarski K., Englert J.L., Generał Stanisław Sosabowski, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, Londyn 2001.
2. Biegański W., Arnhem, Książka i Wiedza, Warszawa 1977.
3. Baszczuk R., Z dziejów polskich wojsk powietrznodesantowych, Wydawnictwo i Drukarnia Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kraków 2009.
4. Chmielewska-Szymańska A., Generał brygady Stanisław Sosabowski 1892-1967, Wydawnictwo Instytutu im. gen. Stefana "Grotta" Roweckiego, Leszno 2004.
5. Cholewczynski G.F., Rozdarty naród. Polska Brygada Spadochronowa w bitwie pod Arnhem, Wydawca Andrzej Findeisen / A.M.F. Plus Group Sp. z o.o., Warszawa 2006.
6. Drozdowski K.J., Sosabowcy, Oficyna Wydawnicza Finna, Gdańsk 2014.
7. Drozdowski K., Brygada spod Arnhem, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1988.
8. Dowódcy II Wojny Światowej, Stanisław Sosabowski, Kolekcja Hachette, Warszawa 2013.
9. Hoekstra A., Wszyscy ludzie są braćmi. Lista poległych żołnierzy Polskich. Bitwa o Arnhem 1944, Fundacja Market Garden w Holandii,
10. Kamiński J., Od konia i armaty do spadochronu, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1980.
11. Karpiński S.L., Dla Ciebie Polsko, Dom Wydawniczy ELIPSA, Warszawa 2007.
12. Korczyński G.(red.), Polscy spadochroniarze. Pamiętnik żołnierzy, Oficyna Wydawnicza Mireki 2014.
13. Kordas K., Człowiek spod Arnhem, Wydawnictwo Literackie Kraków-Wrocław 1985.
14. Ledwoch J., Solarz J., Red Devis. Arnhem 1944, Wydawnictwo Militaria, Warszawa 1996.
15. Lorys J., Historia Polskiego Znak Spadochronowego, Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego, zeszyt 9, wrzesień 1993, reprint.
16. MacDonald CH.B., 1944:szturm na Linie Zygryda, Wydawnictwo NapoleonV, Oświęcim 2014.
17. Markert W., Arnhem. Udział 1 Samodzielnej Brygady Spadochronowej w operacji Market-Garden, Oficyna Wydawnicza – Ajaks, Pruszków 1999.
18. Markert W., Na drodze do Arnhem, Oficyna Wydawnicza "Ajaks", Pruszków 2000.
19. Markert W., Arnhem 1944, Oficyna Wydawnicza "Alma-Press", Warszawa 2006.
20. Markert W., 1 Samodzielna Brygada Spadochronowa w bitwie pod Arnhem, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2011.
21. Markert W., Najcichsi bohaterowie spod Arnhem, Oficyna Wydawnicza "Ajaks", Pruszków 2003.
22. Markert W., Generał brygady Stanisław

- Franciszek Sosabowski, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2012.
23. Mientki F., Bóg i Ojczyzna. Wspomnienia kapelana Wojska Polskiego, Instytut Prasy i Wydawnictw "Novum", Warszawa 1987.
 24. Muzeum Lotnictwa Polskiego., Najkrótszą drogą – polskie oddziały spadochronowe w II Wojnie Światowej, Kraków 2002.
 25. Muzeum Wojska Polskiego., Wojska aeromobilne i jednostki specjalne WP 1918-2006, Warszawa 2006.
 26. Piekalkiewicz J., Arnhem 1944 ostatnie zwycięstwo Niemiec, Agencja wydawnicza Jerzy Mostowski, Warszawa 2005.
 27. Rajczuk H., Ostatni desant. Losy polskiej 1-szej Samodzielnej Brygady Spadochronowej. Arnhem, 1944, <LEX> Consulting Helena Rajczuk, Brzeg 2011.
 28. Ryan C., O jeden most za daleko, Czytelnik, Warszawa 1990.
 29. Sosabowski S., Najkrótszą drogą, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2011.
 30. Sosabowski S., Droga wiodła ugorem, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2011.
 31. Spadochron., Pismo Związku Polskich Spadochroniarzy, Londyn, egzemplarze pojedyncze z lat 1957-2002.
 32. Stańczyk H., Arnhem 1944, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1993.
 33. Stasiak W.K., W locie szumią spadochrony. Wspomnienia żołnierza spod Arnhem, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1991.
 34. Tucholski J., Spadochronowa opowieść, Wydawnictwa Komunikacji i Łączności, Warszawa 1991.
 35. Tucholski J., Cichociemni i spadochroniarze 1941-1956, Oficyna wydawnicza RYTM, Warszawa 2009.
 36. Witkowski P., Polskie jednostki powietrzno-desantowe na Zachodzie, Wydawnictwo Bellona 2009.
 37. Witkowski P., Walczący orzeł. Barwa i broń 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej 1941-1945, tom 1, 2 i 3, Częstochowa 2014 i 2016.
 38. Wysocki A., Spadochrony nad Arnhem, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1972.
 39. Urquhart R.E., Arnhem, Wydawnictwo Bellona, Warszawa 1990.
 40. Zalewski W., Market-Garden, Wydawnictwo Altair, Warszawa 1997.

Piórem i ołówkiem

Opowiada i rysuje Zbigniew Wlazło

W stałym cyklu „Piórem i ołówkiem” przedstawiamy artykuł z serii *A to Polska właśnie* poświęconej dworom polskim, w którym Zbigniew Wlazło prezentuje lodownię, czyli specjalnie przygotowane miejsce, w którym wykorzystując lód pozyskiwany z jezior i rzek utrzymywano niską temperaturę przez cały rok, oraz opisuje dwór położony w Łazach, w gminie Jerzmanowice-Przegonia, w powiecie krakowskim województwa małopolskiego.

Lodownia

Gromadzenie w dworach zapasów żywności, w tym szybko psującej się, wymagało stosowania urządzeń, które pozwalałyby na ich długotrwałe przechowywanie przy jednoczesnym zachowaniu świeżości. Takim rozwiązaniem, z którego korzystano aż do czasów wynalezienia chłodziarek, były lodownie. Urządzano je w miejscach cienistych, najczęściej w pobliżu dużych drzew. W tym celu wykopywano odpowiedniej głębokości jamy lub wykorzystywano naturalnie występujące jaskinie. Ściany lodowni wyłożone były kamieniami. Dno lodowni stanowiła kamienna posadzka oraz krata wykonana najczęściej z dębowego drewna, na której układano bryły lodu. Pomiędzy kratą a lodem znajdowała się warstwa słomy. W tym samym celu, czyli dla poprawy izolacji termicznej, pomiędzy bryły lodu a ściany lodowni upychano mech, sitowie lub słomę. Nad samą lodownią znajdowała się drewniana konstrukcja chroniąca przed ciepłem i światłem słonecznym, poprawiając jednocześnie komfort korzystania z lodowni. W ścianach jamy montowano metalowe haki lub drewniane kołki służące do zawieszania mięs i innych przechowywanych tam produktów. Lód pozyskiwano jeszcze zimą z zamrzniętych tafli jezior i rzek. Bryły lodu układano na dnie lodowni, pamiętając aby zapewnić odprowadzenie nadmiaru wody

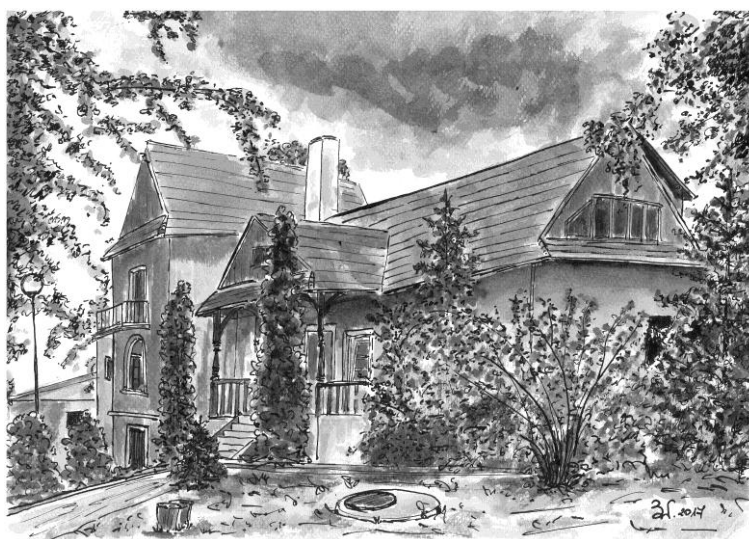
z topniejącego lodu poprzez wykonanie kanału odprowadzającego. W lodowniach schładzano wina i piwo, a pokruszony lód wykorzystywano też do bezpośredniego chłodzenia napojów i deserów.

Dwór w Łazach

Na terenie gminy Jerzmanowice-Przegonia w powiecie krakowskim województwa małopolskiego, w miejscowości Łazy znajduje się dwór ziemiański o charakterystycznej dla okresu 20-lecia międzywojennego formie. Jest to murowany budynek z rozdzieloną bryłą. W zasadniczej części jest on parterowy z użytkowym poddaszem, a od strony południowej posiada piętro. Wejście do dworu poprzedza ganek z drewnianą balustradą, do którego prowadzą betonowe schody pokryte terakotą. Nad gankiem znajduje się portyk wsparty na czterech drewnianych rzeźbionych filarach wzmocnionych mieczami, które tworzą arkadowe podcienia. Pokrycie dachu stanowi dachówka ceramiczna. Dwór położony jest wśród bujnie rosnącej zieleni, na terenie będącym pozostałością parku należącego niegdyś do tego majątku. Początki miejscowości Łazy sięgają aż 1575 roku. „Pierwszym dziedzicem na Łazach [Łazach] był prawdopodobnie Walerian Świeborowski, co wynika z dokumentu spisane go w 1575 r. Początkowo Łazy należały do parafii Bolechowice. Jednak na prośbę

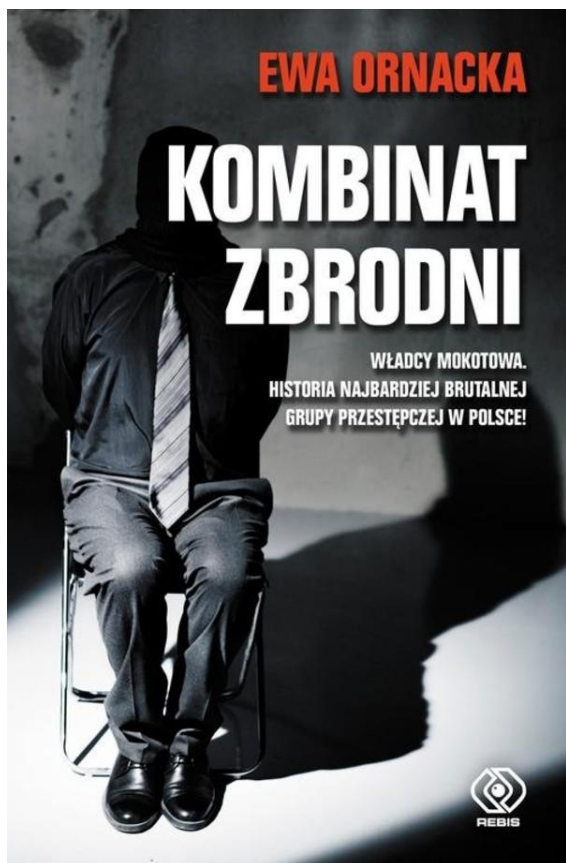
mieszkańców, krakowski ks. bp Bernard Maciejowski zdecydował 5 czerwca 1602 r. o przyłączeniu Łaz do parafii jerzmanowickiej. Ze spisów darczyńców na rzecz kościoła w Jerzmanowicach znamy nazwiska dziedziców łazowskich: w 1668 r. - Wojciech Popiel, w 1673 r. - Jan Kempka Łazowski, w 1678 r. - Regina Będkowska. W 1805 r. właścicielem jest Zofia Miłoszewska, a w r. 1828 wdowa po doktorze medycyny Macieju Leonie Jakubowskim, Tekla z Różańskich i jej syn Franciszek. W tym czasie w Łazach jest już duży folwark, a mieszkańcy Łaz na rzecz folwarku odrabiali pańszczyznę. Dopiero 2 marca 1864 r., pod koniec Powstania Styczniowego, car Aleksander II dokonał uwłaszczenia, wprowadzając podatek gruntowy na rzecz skarbu państwa. Wówczas w Łazach powstało 12 gospodarstw, oraz 22 gospodarstwa osadników. W roku 1900 Łazy liczą już 60 domów. Nowym właścicielem dworu został Władysław Żukowski. Jego córka Jadwiga wyszła za mąż za Kazimierza Sosnkowskiego, późniejszego generała, bliskiego współpracownika Józefa Piłsudskiego w czasach Legionów, który był również Wodzem Naczelnym Polskich Sił Zbrojnych po śmierci gen. Władysława Sikorskiego. W związku z wybuchem I wojny światowej w 1914 r. Żukowski został wezwany do Petersburga, skąd już nie wrócił. W 1922 r. jego rodzina sprzedała dwór doktorowi inż. Marcelemu Truszkowskiemu, który wprowadzał innowacyjne sposoby uprawy, był organizatorem kółek rolniczych, młeczarni i spółdzielni rolniczo handlowych, a nawet Ochotniczej Straży Pożarnej w Łazach w 1927 r.”¹¹³ Mury dworu zaszczycaли swoją obecnością znani Polacy, m.in. Władysław Reymont oraz Stefan Rowecki - późniejszy generał Walki Zbroj-

nej, a następnie Armii Krajowej (pseudonim “Grot”). Dwór i należący do niego majątek, Dekretem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 6 września 1944 r., został rozparcelowany. Część zabudowań należących do dworu – stodoły i chlewnie rozebrano, w murowanym spichlerzu urządzono mieszkania, natomiast dwór przeznaczono na budynek szkolny. Obok dworu znajdował się budynek mieszkalny dla służby, w piwnicach którego mieściła się lodownia. Obecnie w budynku tym znajduje się przedszkole samorządowe. W latach 70. dwór był własnością Olkuskiego Przedsiębiorstwa Robót Budowlanych, które przez kilka lat remontowało budynek zmieniając stropy i rozkład pomieszczeń pod potrzeby ośrodka wypoczynkowego. Niestety nigdy nie udało się go uruchomić. W 1984 roku budynek dworu przejęło Kuratorium Oświaty i utworzyło Szkolne Schronisko Młodzieżowe na 60 miejsc noclegowych, podlegające pod zarząd Powiatu Krakowskiego. Założycielem Schroniska i wieloletnim kierownikiem był Honorowy Prezes PTSM, założyciel Oddziału Małopolskiego PTSM – Pan Zdzisław Turkot. Od 1997 r. dyrektorem schroniska jest Pan Karol Papisz.

Autor: Zbigniew Wlazło, „Dwór w Łazach”, 2017 r. Tusz i akwarela na papierze 21 x 29,7 cm.

¹¹³ <http://www.jerzmanowice-przeginia.pl/index.php/gmina/rys-histeryczny/historia-laz> [dostęp 03.05.2017].

O polskiej mafii dwóch dekad na przełomie XX i XXI wieku napisano już wiele książek. Na rynku wydawniczym w ostatnich latach dominują oczywiście tytuły dziennikarza Artura Górskiego, który słynnemu świadkowi koronnemu Masie oddaje głos już prawie w każdej sprawie. Masa, czyli Jarosław Sokołowski, niczym celebryta opowiadał już o kobietach mafii, bossach, porachunkach, pieniądzach mafii czy też zabójcach. Jakość, a przede wszystkim wiarygodność, każdego kolejnego tytułu duetu Górski-Sokołowski daje jednak wiele do myślenia, zwłaszcza, że postać najsłynniejszego koronnego jest tak bardzo kontrowersyjna i nieprzekonująca.

Współczesne dziennikarstwo ma z pewnością problem polegający na tym jak pisać o przestępczości zorganizowanej. Dziś bardziej liczy się sensacyjna historia i fascynacja ludzkim złem, a stanowczo mniej kwestie społecznej ceny i etycznej oceny przestępczości, nie mówiąc o zagadnieniu wiarygodności opowiadanych zdarzeń. Ewa Ornacka to dziennikarka śledcza i scenarzystka, która należy do tradycyjnej szkoły dziennikarstwa, liczącej się z rzetelnością warsztatową i moralną troską o własne słowo pisane. Autorka książek *Tajemnice zbrodni* i *Alfabet mafii*, scenariusza filmu *Świadek* w reżyserii Andrzeja Kostenki i serialu dokumentalnego *Zbrodnie niedoskonałe*, a także wielu reportaży telewizyjnych o przestępczości zorganizowanej, tym razem powraca do przeszłości, mierząc się jeszcze raz z mafią mokotowską.

„Kombinat zbrodni” opowiada dzieje grupy przestępczej, która - jak trafnie podkreśla wydawca - swoją brutalnością, ogromem dokonanych zbrodni, a także układami z policją przez wiele lat paraliżowała świadków i ofiary. Opowiada o rezydentach kolumbijskiego kartelu narkotykowego, o związanym z mafią eks-konsulu Kostaryki i pewnym sprytnym obywatelu Izraela handlującym maszynami do gier hazardowych. O kopalni diamentów, liście śmierci i gangsterskich mogiłach. O liczonych w setkach tysięcy euro okupach, odciętych palcach i złych gliniarzach.

Wszystkie te tematy przedstawiane są w miarę chronologicznym porządku, lecz

wartością proponowanej książki nie jest jej sprawozdawczość, lecz wyczulenie na ludzką krzywdę i cały świat ludzkich emocji, które pojawiają się w chwili zetknięcia się ze złem dokonywanym przez grupę mokotowską. Rzeczą nie do przecenia w „Kombinacie zbrodni” są bardzo udane, otwarte i rzeczowe rozmowy z policjantami, którzy z Mokotowem walczyli bez cienia lęku. Są nimi Jan Fabiańczyk, ps. Majami, którego postać przeszła już do legendy dzięki filmowej wizji Patryka Vegi, oraz Andrzej Kawczyński, ps. Kawior, były szef Wydziału do Walki z Terrorem Kryminalnym i Zabójstw Komendy Stołecznej Policji. O ile rozmowa z Fabiańczykiem jest kolejną barwną opowieścią o niebanalnych metodach walki z mafiosami, to konwersacja z byłym naczelnikiem, legendą kryminalnych, jest ciekawą, ale i gorzką refleksją nad źródłami przestępczości i metodami policyjnej roboty. Książkę dopełniają rozmowy z obiema stronami ówczesnej przestępczości. Głos mają zarówno znani przestępcy, jak Bajbus, jak i pomniejsi żołnierze grupy.

Najbardziej wstrząsającą częścią omawianej książki jest jednak konwersacja z jedną z ofiar tzw. obcinaczy palców. Jest w niej jednocześnie tyle realności i emocjonalności, bolesnej prawdy o słabości systemu sprawiedliwości, występującej obok nadziei i siły ludzkiej psychiki. Kto wie czy to nie obowiązkowa rzecz dla każdego policjanta, który zwalcza przestępczość przeciwko wolności, zdrowiu i życiu ludzkiemu.

„Kombinat zbrodni” Ewy Ornackiej to niezwykle wyważona propozycja wydawnicza, w której dbałość o prawdziwość opowiadanej historii jest tak samo ważna, jak troska o czytelniczą wrażliwość etyczną. Zło jest tutaj złem, a wyczuwalna na kartach książki emocjonalna cena jego pokonywania jest wartością dodaną lektury.

Leszek Koźmiński

LUTY

Kolejny certyfikat Artura

Dzisiaj gościliśmy w naszej Szkole przyjaciela Samorządu Szkolnego Słuchaczy Artura Woźniaka z mamą. Nasz honorowy gość pod baczным okiem instruktora strzelania młodszego wykładowcy asp. szt. Krzysztofa Plombona z Zakładu Prewencji i Technik Interwencyjnych poznawał podstawy szkolenia strzeleckiego. Prowadzący, w bardzo interesujący sposób, przekazał Arturowi podstawowe wiadomości o broni

i amunicji znajdującej się na wyposażeniu Policji. Artur był pod wielkim wrażeniem zademonstrowanego składania i rozkładania pistoletów oraz zasad strzelania. Po zajęciach pokazowych przyszedł czas na ćwiczenia i zaliczenie poszczególnych umiejętności. Ku wielkiej radości mamy syn zaliczył testy pozytywnie i otrzymał certyfikat strzelecki.

Należy podkreślić, iż jest to już trzeci certyfikat zdobyty przez Artura – po certyfikacie technika kryminalistyki i certyfikacie ratownika medycznego przyszedł czas na certyfikat strzelecki. Na zakończenie wizyty Artur otrzymał prezenty i upominki, które w imieniu Komendanta Szkoły wręczyli podinsp. Jacek Słoński i kom. Michał Zie-

lonka, a w imieniu Samorządu Szkolnego Słuchaczy opiekun podinsp. Wojciech Thiel.

Ostatnie przedsięwzięcia wolontariuszy w niebieskich mundurach pokazują, iż są to ludzie z pasją, ludzie, którzy niosą pozytywną energię, którą potrafią zarazić innych.

Światowy Dzień Chorego

Przedstawiciele samorządu szkolnego uczestniczyli dziś w obchodach Światowego Dnia Chorego, które miały miejsce w Centrum Charytatywno-Opiekuńczym w Pile.

Współpraca wolontariuszy Szkoły Policji w Pile z Centrum trwa od początku powstania placówki, tj. od roku 2000. Do jego zadań należy m.in. opieka nad chorymi oraz niepełnosprawnymi psychicznie i fizycznie,

świadczona pomoc głodnym i ubogim. W ramach Centrum działają: środowiskowy dom samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi, przedszkole, świetlica socjoterapeutyczna dla dzieci i młodzieży, wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego, ośrodek wsparcia dla seniorów i niepełnosprawnych, punkt rozdawania odzieży używanej i żywności oraz Warsztaty Terapii Zajęciowej w Leżenicy.

Celem corocznych obchodów Światowego Dnia Chorego jest objęcie modlitwą wszystkich cierpiących, zarówno duchowo, jak i fizycznie, zwrócenie uwagi świata na ich potrzeby. Na zakończenie wizyty słuchacze zwiedzili poszczególne pracownie Centrum oraz przekazali wszystkim uczestnikom upominki i słodycze.

Dziękujemy wszystkim wolontariuszom naszej Szkoły za to, że tak aktywnie uczestniczą w życiu społecznym miasta i powiatu. Wysoki stopień wrażliwości, empatia, cierpliwość, współdziałanie to m.in. cechy, które pozwalają skutecznie pomagać potrzebującym.

MARZEC

Odprawa koordynatorów ds. techniki kryminalistycznej

Na przełomie lutego i marca w Szkole odbyła się odprawa wojewódzkich koordynatorów ds. techniki kryminalistycznej wszystkich garnizonów Policji. Odprawę prowadzili p.o. Dyrektor Centralnego Labo-

ratorium Kryminalistycznego Policji, insp. Adam Frankowski oraz Zastępca Komendanta Szkoły Policji w Pile, insp. Mariusz Wiatr.

Wojewódzcy koordynatorzy ds. techniki kryminalistycznej przedstawili aktualny stan komórek techniki kryminalistycznej oraz omówili plany dotyczące zmiany i dostosowania struktur komórek techniki kryminalistycznej do zasad i standardów ich funkcjonowania zgodnie z obowiązującą decyzją Komendanta Głównego Policji. Ważnym punktem odprawy było także wskazanie planowanych na rok 2017 ocen jakości pracy wybranych komórek techniki kryminalistycznej w kraju.

Przedstawiciele Szkoły Policji w Pile i Centrum Szkolenia Policji w Legionowie zaprezentowali ofertę dydaktyczną skierowaną do techników kryminalistyki i omówili wyniki ich kształcenia w poprzednim roku. Ponadto, insp. Adam Frankowski przedstawił sprawozdanie z funkcjonowania komórek techniki kryminalistycznej w 2016 ro-

ku, zaś pełnomocnik Dyrektora CLKP ds. Techników Kryminalistyki mł. insp. Piotr Trojanowski zaprezentował zagadnienia związane z organizacją w 2017 roku kolejnej edycji Ogólnopolskiego Konkursu Policjant Służby Kryminalnej oraz V Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Miejsce Zdarzenia”. Omówiono także stan projektu pt. „Wspólnie przeciwko przestępczości przez edukację” realizowanego przez CLKP w ramach Programu Erasmus+, a przeznaczonego dla biegłych i techników kryminalistyki z Polski, Czech i Słowacji. Część odprawy poświęcono także dyskusji nad zmianami w programie kursu specjalistycznego dla techników kryminalistyki (KDTK) oraz rozpoczęciem prac nad przygotowaniem podręcznika dobrych praktyk pracy technika kryminalistyki na miejscu zdarzenia.

Uczestniczący w odprawie Naczelnik Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego Biura Kryminalnego KGP nadkom. Michał Białycki omówił możliwości analityczne

i sprawozdawcze Elektronicznego Rejestru Czynności Techniczno - Kryminalistycznych.

Szkolenie PWPW dla techników kryminalistyki

Podczas odprawy wojewódzkich koordynatorów ds. techniki kryminalistycznej wszystkich garnizonów Policji, przedstawiciele Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych, w ramach porozumienia podpisanego na początku 2017 roku, przeprowa-

dził szkolenia w zakresie produkcji i zabezpieczeń wybranych dokumentów publicznych.

Pani Aleksandra Gryniewicz - doradca Zarządu ds. Szkoleń i Ekspertyz Centrum Edukacji i Szkoleń PWPW - w swoim wy-

stąpieniu podkreśliła znaczenie wspólnych przedsięwzięć i działań w zakresie propagowania wiedzy dotyczącej bezpieczeństwa dokumentów publicznych, stanowiącej ważny element zapobiegania i zwalczania przestępstw przeciwko dokumentom i banknotom.

Pan Lesław Głowacki - ekspert Centrum Edukacji i Szkoleń PWPW - zdradził tajniki produkcji i zabezpieczeń dokumentów publicznych najczęściej kontrolowanych przez

policjantów w ramach pełnionej służby, tj. dowodu osobistego i prawa jazdy. Niezwykle ciekawa prezentacja, wzbogacona o możliwość zapoznania się ze wzorami wybranych dokumentów, została wygłoszona dwukrotnie. Odbiorcami szkolenia byli bowiem nie tylko koordynatorzy, uczestniczący we wspomnianej odprawie, ale także słuchacze kursu specjalistycznego dla techników kryminalistyki.

Te edukacyjne spotkania to początek ściślejszej współpracy pomiędzy PWPW a Szkołą, której dalszą częścią będą m.in.

Walka z cyberprzestępczością

Przez najbliższe trzy dni, zaczynając od dzisiaj, w Szkole Policji w Pile odbywać się będzie narada szkoleniowa policyjnych komórek do walki z cyberprzestępczością. Uczestnikami są przedstawiciele Biura do Walki z Cyberprzestępczością Komendy Głównej Policji, Komendy Stołecznej Policji, komend wojewódzkich Policji, a także

wspólne szkolenia, wizyty robocze i studyjne, publikacje i konferencje.

Centralnego Biura Śledczego Policji. Biuro do Walki z Cyberprzestępczością KGP realizuje zadania związane z tworzeniem warunków do efektywnego wykrywania sprawców przestępstw popełnionych przy użyciu nowoczesnych technologii teleinformatycznych.

Cicho i skutecznie, czyli jak mordują owady

W dniu 16 marca w szkolnej auli odbył się wykład pt. „Cicho i skutecznie, czyli jak mordują owady”. Został on przygotowany

przez podkom. Pawła Leśniewskiego oraz st. asp. Marcina Mańczaka – wykładowców Zakładu Służby Kryminalnej.

Był to już kolejny wykład poruszający tematykę owadów na miejscu zdarzenia, które mają niebagatelne znaczenie dla kryminalistyki. Tym razem dotyczył owadów błonkoskrzydłych. Owady te mogą być cennym źródłem informacji dla biegłych z zakresu entomoskopii, mogą też pomóc w odpowiedzi na szereg pytań związanych

z czasem śmierci oraz miejscem ujawnienia zwłok, a także przyczynić się do wyjaśnienia innych okoliczności. Owady te mogą też być bezpośrednią przyczyną zgonów. Na wykładzie przedstawiona została metoda działania na miejscu zdarzenia, aby ujawniać i we właściwy sposób dokonać zabezpieczenia tego typu śladów.

Łączymy siły

Słuchacze Szkoły Policji w Pile uczestniczyli w ogólnopolskiej akcji „SpoKREWnieni służbą” organizowanej pod patronatem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. W sumie 30 słuchaczy oddało 13,5 litra krwi. Nasi wolontariusze włączyli się w te szczytne działania, które mają na celu - pomoc chorym i potrzebującym, a także oddanie hołdu żołnierzom wyklętym, którzy w ramach zbrojnego podziemia antykomunistycznego przelewali krew w obronie niepodległości Polski.

W powyższych działaniach udział biorą funkcjonariusze służb MSWiA: policjanci, strażacy, strażnicy graniczni oraz funkcjonariusze Biura Ochrony Rządu. Akcję mogą wspierać także osoby niezwiązane z mundurem – wystarczy po oddaniu krwi zaznaczyć, aby donacja wpisana została na listę akcji „SpoKREWnieni służbą”.

Przy okazji prowadzonej akcji, samorząd słuchaczy zorganizował zbiórkę czekolad, które zostaną przekazane podopiecznym placówek, z którymi od wielu lat wolontariusze Szkoły współpracują.

Nasi wykładowcy z prelekcją w Prokuraturze Okręgowej Warszawa - Praga

W dniu 21 marca wykładowcy Zakładu Służby Kryminalnej: podkom. Paweł Leśniewski i st. asp. Marcin Mańczak, przybliżyli prokuratorom z Prokuratury Okręgowej Warszawa - Praga oraz Prokuratury Regionalnej w Warszawie zagadnienia związane z kryminalistycznym badaniem miejsc zdarzeń pod kątem ujawniania śladów entomologicznych.

Porozumienie z Grupą Allegro sp. z o.o. i NaspersClassifieds sp. z o.o.

30 marca 2017 roku przejdzie do historii Szkoły Policji w Pile jako dzień podpisania porozumienia o współpracy z Grupą Alle-

gro s.p. z o.o. i NaspersClassifieds sp. z o.o. (OLX.pl, otomoto.pl i otodom.pl).

Porozumienie ma na celu zapewnienie sprawnego i skutecznego współdziałania Stron w zakresie upowszechniania wiedzy i wymiany doświadczeń w sprawach dotyczących przestępczości komputerowej. W ramach współpracy Strony będą współdziałać w szczególności poprzez: wymianę informacji dotyczących zwalczania przestępczości komputerowej, prowadzenie konsultacji i wsparcie merytoryczne udzielane przez pracowników Grupy Allegro i NaspersClassifieds przy prowadzeniu zajęć dla osób uczestniczących w szkoleniach organizowanych w pilskiej Szkole Policji. Organizowane będą też konferencje, sympozja i inne przedsięwzięcia poświęcone tematyce zwalczania przestępczości komputerowej.

Porozumienie podpisał p.o. komendant Szkoły insp. Roman Gryczka, natomiast Grupę Allegro reprezentował Jakub Peplowski - kierownik ds. Współpracy z Organami Ścigania, zaś NaspersClassifieds - Tomasz Wawrzakowicz - starszy specjalista w Dziale Bezpieczeństwa.

Zawarcie porozumienia jest przysłowiową kropką nad „i”, stanowi bowiem przypieczętowanie i sformalizowanie trwającej już od kilku lat współpracy pomiędzy Stronami, w ramach której przeszkolonych zostało wielu policjantów realizujących czynności procesowe oraz operacyjne w zakresie wykrywania sprawców dokonujących przestępstw w cyberprzestrzeni.

KWIECIEŃ

Konkurs wiedzy „Bezpieczny Trzecioklasista”

5 kwietnia 2017 r. w auli Szkoły Podstawowej nr 1 w Pile odbył się X Miejski Konkurs Wiedzy „Bezpieczny Trzecioklasista”. Drużyny ze wszystkich publicznych szkół podstawowych rozwiązywały pytania testowe dotyczące różnorodnych zagadnień związanych z bezpieczeństwem.

Organizatorem konkursu, nad którym honorowy patronat objął Prezydent Piły, jest Szkoła Podstawowa nr 1 w Pile. Jak co roku, wykładowcy pilskiej Szkoły Policji przygotowali dla dzieci niespodzianki - zaprezentowali elementy sprzęt oraz elementy pracy policjantów ruchu drogowego.

Nasi na podium

Reprezentacja Szkoły Policji w Pile zajęła III miejsce w IX Turnieju Halowym w Piłce Nożnej Służb Mundurowych o Puchar Komendanta Powiatowego Policji w Pile.

W dniu 8 kwietnia br. odbył się IX Turniej Halowy w Piłce Nożnej Służb Mundurowych o Puchar Komendanta Powiatowego Policji w Pile. Turniej rozegrany został na hali widowisko-sportowej MOSiR w Pile, którą to halę udostępnił mundurowym Prezydent Miasta Piły Piotr Głowski.

W rywalizacji wzięło udział sześć drużyn, tj. gospodarze Komenda Powiatowa Policji w Pile oraz Komenda Powiatowa Policji w Chodzieży, Szkoła Policji w Pile, Państwowa Straż Pożarna w Pile, Straż Ochrony Kolei w Pile i "Przyjaciele".

Rozgrywki toczyły się w jednej grupie systemem "każdy z każdym". Po wielu emo-

cjonujących pojedynkach zwycięzcą turnieju została drużyna Komendy Powiatowej Policji w Pile, która uzyskała 11 punktów. Na drugim miejscu z 10 punktami uplasowała się drużyna Komendy Powiatowej Policji w Chodzieży. Trzecie miejsce zajęła Szkoła Policji w Pile - 10 punktów, IV miejsce – Państwowa Straż Pożarna w Pile – 6 punktów, V miejsce "Przyjaciele" – 3 punkty, VI miejsce Straż Ochrony Kolei – 3 punkty.

Królem strzelców turnieju z siedmioma bramkami został przedstawiciel pilskiej Komendy Policji Krzysztof Mrozek, natomiast najlepszym bramkarzem wybrany został Kamil Kubacki z KPP w Chodzieży.

Trzy najlepsze drużyny otrzymały puchary, dyplomy i medale, które wręczył Komendant Powiatowy Policji w Pile mł. insp.

Piotr Skrzypkowiak wraz z Komendantem Powiatowym Policji w Chodzieży insp. Przemysławem Dorniakiem. Drużyny z miejscami IV, V i VI otrzymały piątkowe statuetki, a najlepszy strzelec i bramkarz okolicznościowe puchary odebrali z rąk Starosty Piłskiego Eligiusza Komarowskiego, który objął cały turniej swoim patronatem.

Kryminalna Piła 2017 za nami

Właśnie zakończyła się V edycja Festiwalu Kryminału "Kryminalna Piła" 2017. To przedsięwzięcie organizowane przez Szkołę Policji w Pile wspólnie z Regionalnym Centrum Kultury "Fabryka Emocji" w Pile. Przez cztery dni mieliśmy niepowtarzalną

Podczas turnieju Prezes Okręgowego Związku Piłki Nożnej w Pile Adam Luboński wręczył szefowi pilskiej Policji pamiątkową statuetkę za propagowanie sportu i piłki nożnej wśród służb mundurowych. Cały turniej był świetną okazją do integracji służb mundurowych i przebiegał w zdrowej, sportowej atmosferze.

szansę udziału w ciekawych spotkaniach autorskich z pisarzami z samej czołówki literackiej: Ryszardem Ćwirlejem, Katarzyną Puzyńską, Gają Grzegorzewską, Agnieszką Pruską i Robertem Małeckim.

Jak zawsze wyjątkowych wrażeń mogliśmy doznać podczas spotkań o charakterze popularnonaukowym. Tym razem Bartosz Michałowski z Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu odpowiedział na pytanie, kiedy rodzi się zbrodnia w mózgu, a dr Dorota Lorkiewicz-Muszyńska z Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu zdradzała tajemnice antropologii sądowej. Nie zabrakło także miejsca dla ciekawych propozycji filmowych spod znaku kryminalnych zagadek, a całości towarzyszyły

warsztaty kryminalistyczne „Druga strona kryminalnej fikcji”.

Zgodnie z tradycją Festiwalu, ostatnim jego akordem było ogłoszenie laureatów ogólnopolskiego konkursu na Najlepszą Miejską Polską Powieść Kryminalną roku 2016. W konkursie startowało 40 powieści kryminalnych, spośród których jury pod przewodnictwem prof. Wojciecha Burszty wraz z krytykiem literackim i pisarzem Robertem Ostaszewskim oraz sekretarzem jury, podinsp. Leszkiem Koźmińskim, zastępcą

kierownika Zakładu Służby Kryminalnej Szkoły Policji w Pile, wyróżniło dwa tytuły. Powieść Joanny Jodełki „Wariatka” została nagrodzona specjalnym wyróżnieniem dyrektora RCK, Stanisława Dąbka.

Najlepszą polską miejską powieścią kryminalną roku 2016 została „Łaska” Anny Kańtoch. Główną wygraną w postaci nagrody pieniężnej ufundowanej przez prezydenta miasta Piły, dr Piotra Głowskiego,

wraz ze statuetką, której fundatorem od lat jest radny miasta Piły Jacek Bogusławski, wręczyli autorce powieści komendant Szkoły Policji, insp. Beata Różniak - Krzeszewska i zastępca prezydenta miasta Piły, Krzysztof Szewc. Podsumowali oni także pięć lat tego wyjątkowego przedsięwzięcia, zwracając uwagę na jego wyjątkowość i dużą siłę promocyjną dla sztuki literackiej i służby kryminalnej.

Kurs medialny

Po raz pierwszy, ale nie ostatni, w tym roku odbył się kurs specjalistyczny w zakresie współpracy z mediami.

Program kursu ma na celu kształtowanie właściwej komunikacji Policji ze społeczeństwem za pośrednictwem mediów. Kurs przygotowuje policjantów zajmujących stanowiska kierownicze, w szczególności kierowników jednostek oraz komórek

organizacyjnych Policji i ich etatowych i „nieetatowych” zastępców do wykonywania zadania związanego z prawidłowym udzielaniem informacji mediom. Szkolenie ukierunkowane jest na doskonalenie umiejętności z zakresu udzielania informacji mediom – od przygotowania do przekazu informacji.

W szkoleniu wzięła udział grupa 11 policjantów z Komendy Stołecznej Policji, Komend Wojewódzkich Policji w: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Rzeszowie i Szczecinie. Po siedmiu dniach

intensywnych zajęć, uczestnicy otrzymali świadectwa ukończenia kursu. Życzymy im powodzenia w niełatwej sztuce kontaktu z mediami.

